

UČITELJEV GLAS

TEACHER'S VOICE

- 47 OBISK ŠKOTSKE - VREDNOTE IMAJO POMEMBNO MESTO**
A Visit to Scotland - Values Play an Important Role
Natalija Rak
- 52 GLAS OTROK V VRTCU ČRENŠOVCI**
Children Voice at the Črenšovci Kindergarten
Petra Smej
- 57 VPRAŠANJE KOT UČENČEV GLAS**
Student Voice as a Question
Polona Legvart
- 61 SODELOVANJE S STARŠI IN GLAS UČENCA**
Cooperation with Parents and Student Voice
Klavdija Petrovič, Andreja Žinko
- 65 GLAS UČENCA PRI POUKU SPOZNAVANJA OKOLJA V PRVEM RAZREDU**
Student Voice in the First Grade Subject Learning about the Environment
Barbara Oder
- 71 IGRAJMO SE KAMIŠIBAJ GLEDALIŠČE - OD IDEJE DO IZVEDBE**
Let's Perform Kamishibai Theatre - From Idea to Implementation
Mag. Urška Rupnik
- 75 GLAS UČENCA, KI SE SLIŠI/VIDI NA CELOTNI ŠOLI**
Student Voice that is Heard/Seen in All School Aspects
Lidija Mlinarič
- 79 VSAKA SKUPINA NI TIM, VSAK TIM PA JE SKUPINA**
Not Every Group is a Team, but Every Team is a Group
Jelka Bojc, Dora Ožvald, Nataša Maver Šoba
- 83 RAZVOJ UČITELJA PRIPOMORE K BOLJŠEMU POUČEVANJU IN UČENJU**
Teacher's Development Contributes to Better Teaching and Learning
Anita Rusak Kastelic
- 90 GLAS UČENCA V PROGRAMIH POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA**
Student Voice in Professional Education Programmes
Andreja Devjak
- 93 MEDSEBOJNE HOSPITACIJE MED ŠESTIMI ZAVODI V MESTNI OBČINI KRANJ**
Mutual Hospitations Between Six Institutions in the Municipality of Kranj
Tea Dolinar

Natalija Rak

OŠ Frana Albrehta Kamnik

OBISK ŠKOTSKE – VREDNOTE IMAJO POMEMBNO MESTO

Skupina učiteljic se nas je v okviru mednarodnega projekta Student Voice – the BRIDGE to learning v začetku decembra 2018 odpravila na mednarodno konferenco v Edinburg na Škotsko, kjer so nam omogočili tudi ogled pouka na manjši podeželski šoli.

Na konferenci, ki je potekala v središču Edinburga, smo sodelovale delegacije učiteljev iz Irske, Madžarske, Nizozemske, Slovenije in Škotske. Prisotni so bili tudi škotski učenci srednje šole, stari od 14 do 16 let, ki so nam predstavili svoje šole in aktivnosti, ki potekajo na njih.

KAJ JE TISTO, KAR SE MI JE PO DVODNEVNEM OBISKU NAJBOLJ VTISNILO V SPOMIN, TER KAKO IDEJE Z OBISKA ŠKOTSKE ŠOLE PRENESTI V SLOVENSKI ŠOLSKI PROSTOR?

Zavedam se, da se vsega videnega ne da naenkrat prenesti v slovenski šolski prostor, lahko pa se odločimo za majhne korake. Če bi z nekaj besedami želela zajeti videno in slišano, bi se največkrat pojavile naslednje besede: SPOŠTOVANJE, ZAUPANJE, DOBRI ODNOSI, ODGOVORNOST, SAMOSTOJNOST, SPROŠČENOST. Vrednote so torej pomembne.

Iz vseh predstavitev na konferenci je bilo čutiti popolno podporo kurikulumu odličnosti (pri nas učni načrt), od vlade do lokalnih skupnosti. Kurikul odličnosti je temelj, načrtovanje pa poteka lokalno, po šolah. Večinoma je načrtovanje tematsko. Z določeno temo (projektom), npr. zdrava prehrana, se potem ukvarjajo v vseh razredih (vertikalna povezava). Ime-

li smo priložnost videti učiteljevo pisno pripravo na pouk. Na listu A4 je imela učiteljica ročno zapisane le cilje in dejavnosti, ki jih bodo izvajali v določenem tednu.

Ob uvajanju kurikula odličnosti so ukinili zunanja testiranja, poudarek pa so dali vseživljenjskemu učenju, uporabnemu znanju, ustvarjalnosti, ne pa učenju za testiranje. Torej, njihov cilj ni predelana učna snov, ampak učenčevo znanje. Zunanja ocenjevanja potekajo šele od 12. leta naprej, prej pa se za vsakega učenca vodi osebna mapa, v katero se beleži njegov napredek. Osebno mapo (portfolio) sooblikujejo učenci s pomočjo učitelja. Učenci redno dobivajo povratno informacijo o svojem znanju in napredku. S tem so seznanjeni tudi starši. Ob koncu vsake teme pišejo samoevalvacije in svoje znanje izkazujejo z različnimi plakati, računalniškimi predstavitvami, nalogami ali drugimi oblikami preverjanja. Dokazi o učenju in napredku so tako različni.

Povsod poudarjajo pomen GLASU UČENCA, kajti vključenost in upoštevanje otrokovih mnenj dviguje kakovost izobraževanja (notranja motiviranost otrok). Na vsakem koraku so poudarjene otrokove pravice. Omenjeno je bilo, da se zaključuje Škotsko leto mladine 2018 in da bodo vsa spoznanja, do katerih so prišli, prenesli v nadaljnje projekte.

Na šolah vse izhaja iz DOBRE KLIME (ang. *mental health*), za katero se trudijo vsi. Učenci, ki so bili navzoči na konferenci, so poudarili, da je za njih pomembno, DA JE UČITELJU MAR ZA NJIH. To pomeni, da jih učitelji spodbujajo, jim pomagajo in svetujejo, ter vse delajo v smeri, da učenec lahko pride do želenega študija.

Pomembna beseda je tudi SPOŠTOVANJE. Učencem je pomemben

spoštljiv odnos do učiteljev. Dajo jim vedeti, da jih cenijo, zato učenci zbirajo pozitivna mnenja o učitelju in jih z njimi presenetijo.

Tudi ZAUPANJE je treba omeniti. Starši zaupajo šoli in učiteljem in se v njihovo delo ne vtikajo. Ob zaključku projektov učenci pripravijo predstavitve, nastop za starše. Starši tudi redno dobivajo povratne informacije o delu in napredku otroka. Klasične, pri nas imenovane govorilne ure pa potekajo le dvakrat letno.

Učenci v škotskih šolah nosijo uniforme. S tem razvijajo občutek pripadnosti šoli. Učenci so poudarili, da pomagajo drug drugemu in da predvsem poskrbijo za tiste, ki so »v slabši koži«. Lahko rečem, da uniforma naredi svoje. To je bilo opaziti predvsem pri predstavnikih učencev na konferenci. S svojim spoštljivim odnosom, komunikativnostjo in samozavestjo, so nas prepričali.

OBISK ŠOLE – IDEJE ZA V RAZRED

UČNO OKOLJE

Pravijo, da je prvi vtis pomemben, in če to drži, potem je šola, ki smo jo obiskali, prijetna. V njej je vladalo domače, sproščeno vzdušje, tako otrok kot zaposlenih. Velik pomen pripisujejo ČUSTVOM, zato imajo na hodniku zvezek, kamor lahko vsak zapiše, kako se počuti. V zvezek je učenka npr. zapisala, da je vesela, ker se je učiteljica pozdravila in se vrnila v šolo.

Na vsakem koraku je bilo opaziti POZITIVNO NARAVNANOST. Mimogrede, na vratih hišnika je bil napis: VEDNO PRIPRAVLJEN POMAGATI. Stene njihovih učilnic so polepljene z zapisi o vrednotah in napotki za

► SLIKA 1: Zvezek, kamor lahko vsak zapiše, kako se počuti.

► SLIKA 2: Vrednote majhne šole

učenje, nikjer pa ni opaziti nobenih prepovedi in zapisov, kaj se ne sme oz. kaj je prepovedano. Otrokom se na vsakem koraku sporoča, kaj je pomembno.

Po vrnitvi sem napisala nekaj misli, ki jih imamo na vidnem mestu v razredu. Zapis naj bi učence spodbujal k pozitivnemu ravnanju. Ideja za to sem dobila na šoli, kjer je bil tak napis na vratih razreda. Ob raznih priložnostih, ki jih v razredu ne manjka, se z učenci ustavim ob teh mislih in se pogovorimo. Opazila sem, da učenci tudi sami uporabljajo zapisane misli. Zadnjič sem slišala, kako je učenec tolažil drugega: nič hudega, če si se zmotil, iz tega se lahko nekaj naučiš.

Tudi sama menim, da so vrednote pomembne. Če se o tem pogovarjamo z učenci, če smo pozitivno naravnani in pohvalimo primerna, dobra dejanja, se bo miselnost otrok počasi usmerila v pravo smer. Učitelji vse prevečkrat kaznujemo in premalokrat pohvalimo dobro. Zavedati se moramo, da so tudi v naših šolah večinoma spoštljivi in vljudni otroci, vendar se vse preveč ukvarjamo s tisto peščico, ki to niso. Vzgajajmo z zgledom in ne pričakujmo, da se bodo vsi spremenili, vendar če bo zdravo »razredno jedro«, bo postopno začelo spreminjati tudi preostale. Tudi sama raje nagradim kot kaznujem. V razredu imamo tablico, na katero pišemo

pohvale. Poimenovali smo jo tablica IZREKAM POHVALO. Pohvalo lahko napiše kdor koli komur koli. Nikoli ni prazna, saj učenci radi pišejo pohvale, kar je dokaz, da se zavedajo in opazijo primerna ravnanja in vedenje sošolcev.

Vse učilnice, ki so manjše kot pri nas, so bile odprte. Učenci so se mirno sprehajali iz enega v drug prostor in nam kot obiskovalcem sploh niso posvečali kake posebne pozornosti. Mize v razredu so bile razporejene v manjše skupine. V razredu je bilo v raznih zabojih veliko različnih gradiv, namenjenih aktivnostim otrok. Vse stvari so bile na odprtih policah in otrokom dostopne. Gradivo v predalnikih in škatlah je namenjeno otrokom in ga vzamejo, ko ga potrebujejo. Zaprtih omar skoraj nimajo. Stene so bile polepljene z izdelki otrok – dokazi o učenju in raznimi napotki za učenje. Ob izdelkih je bilo opaziti zapisane kriterije uspešnosti ter zapise otrok o tem, kako uspešni so bili pri doseganju kriterijev.

POUK – AKTIVNOSTI

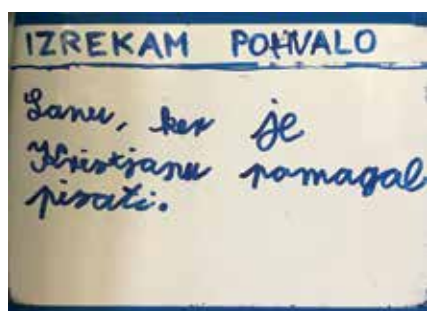
Na Škotskem učenci s poukom začnejo 15. avgusta. Pouk poteka od 9.15 do 15.15. Urnika tako kot pri nas nimajo. Zjutraj se učitelj skupaj z učenci zbere na preprogi in se dogovori za aktivnosti, ki bodo potekale v tistem dnevu. Torej, skupaj z učenci naredi dnevni načrt dela. Učenci nato prek različnih aktivnosti pridobivajo znanje in spretnosti. Delo poteka v

► SLIKA 3: Napisi na vratih učilnice

► SLIKA 4: Misli našega razreda

► SLIKA 5: Tablica Izrekam pohvalo

manjših skupinah ali dvojicah in je diferencirano. Od vsega začetka (že pri pet- in šestletnih otrocih) otroke navajajo na sodelovanje in skupinsko delo. V vsakem razredu je tudi zapisano, kaj je pomembno za uspešno skupinsko delo.

Sredi učne ure smo zmotili osemletnike, ki jih sploh ni presenetilo,

da je nekdo vstopil v razred. Bili so sredi izdelave skupinskega izdelka – tovarna čokolade. V vsaki skupini so bili štirje člani, ki so predhodno na list zapisali vsak svoje ideje. Sledili so skupni dogovor, usklajevanje idej in razdelitev nalog. Med samim delom je učiteljica po določenem času delo prekinila in preverila, kako učenci sledijo kriterijem uspešnosti. Vsako skupino je pohvalila in dodala, kaj je treba še izboljšati. Skupine so nato z delom nadaljevale. Mi pa smo jih zapustili, tako da ne vemo, kako je potekalo končno vrednotenje izdelkov.

Število otrok v razredu je podobno kot pri nas. V razred so vključeni tudi učenci s posebnimi potrebami, ki jih ne jemljejo iz razreda, ampak se učitelju pridruži dodatni učitelj.

Šola, na kateri smo bili, je primerljiva z našo razredno stopnjo. V tem obdobju zelo poudarjajo pomen sistematičnosti, ponavljanja, skratka RUTINE. Branju posvečajo posebno pozornost. Učenci berejo vsak dan in takoj dobijo tudi pisno povratno informacijo učitelja o svojem branju. V razredu imajo literarni kotiček, kjer so jim na razpolago različne knjige. Ob njem so na steni obešene vrečke z vprašanji, ki v skladu z Bloomovo taksonomijo otroke spodbujajo k razmišljanju o prebranem na različnih stopnjah (pomnjenje, razumevanje, uporabnost, analiziranje, vrednotenje in ustvarjanje).

Velik pomen pripisujejo gibanju na prostem in igri. V času pouka imajo

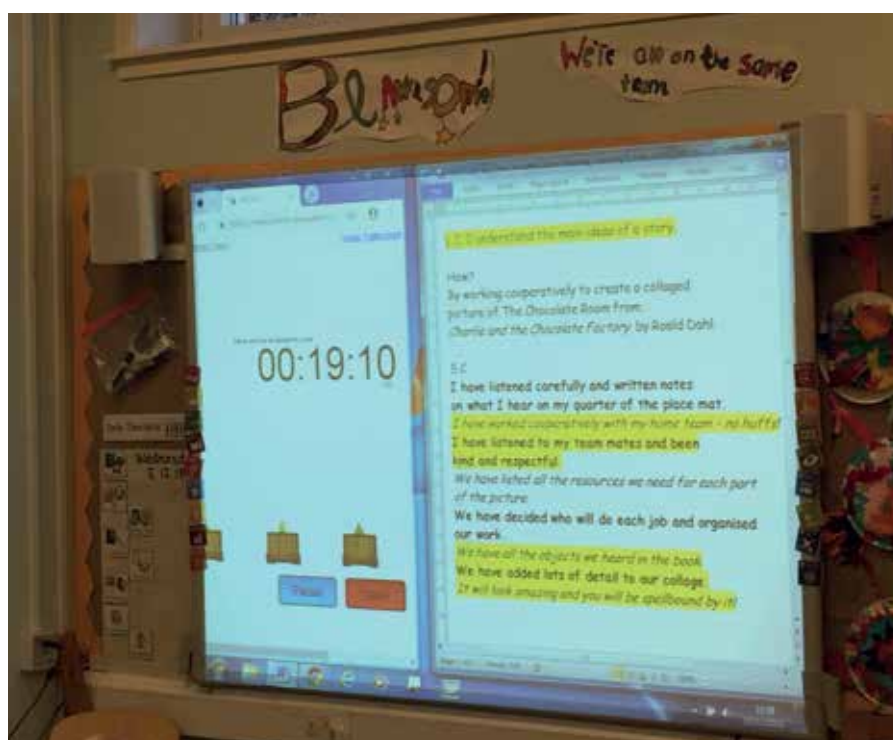
► SLIKA 6: Napotki za pisanje in dokazi o učenju

► SLIKA 7: Skupni dogovor in uvod na preprogi

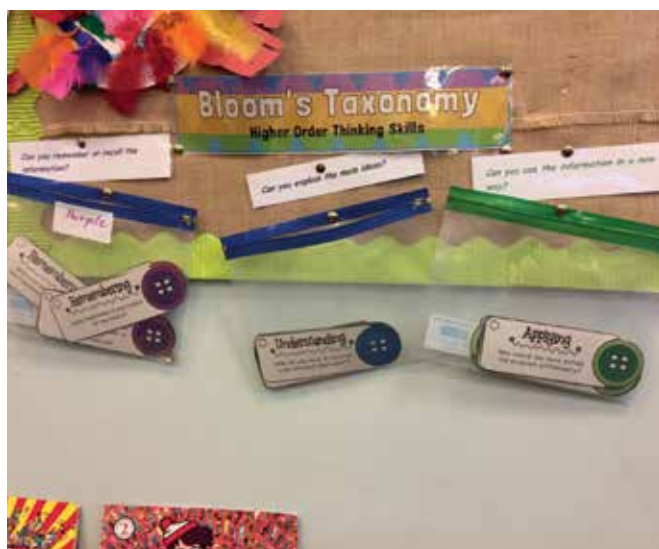
► SLIKA 8: Pouk osemletnikov – skupinsko delo

► SLIKA 9: Kriteriji uspešnosti

dva odmora. V enem obvezno odidejo ven, ne glede na vreme. V času našega obiska je bilo hladno in deževno vreme, vendar so učenci kljub temu odšli na prosto. Prehrane nimajo urejene tako kot pri nas. Malico oz. kosilo si prinesejo s seboj. Imajo pa možnost obrok hrane kupiti tudi v šoli. Vsak dan sta dva učenca zadolžena za pripravo hrane.

Otroci nimajo šolskih torb, imajo le torbico, v kateri prinesejo malico oz. kosilo. Prav tako nimajo delovnih zvezkov in učbenikov. Zvezke imajo vsi enake in jih dobijo v šoli. Večinoma pišejo na liste. Prav tako v šoli dobijo tudi pisala, barvice in druge didaktične pripomočke, ki jih potrebujejo pri svojem delu. Pri mlajših učencih smo opazili, da so bile posodice s pisali in pripomočki na sredini omizja, na posodi pa je bilo zapisano ime otroka, ki je odgovoren za to, da so pripomočki urejeni in pospravljeni.

► SLIKA 10 in 11: Bloomova taksonomija in literatura

► SLIKA 12: Skupni pripomočki za delo

To so le delčki, ki nam jih je uspelo videti in doživeti ob enodnevnem dopoldanskem obisku podeželske šole. Zanimiva izkušnja, ki ti odpre nove poglede in te prisili k razmišljanju, kaj je pri nas drugače in kaj bi se dalo spremeniti. Težko bi rekla, da so vrednote pri nas drugačne ali da se otroci ne želijo učiti. Vrednote jim predstavljamo odrasli, in če sami vanje ne verjamemo oz. jih ne živimo, bomo to težko dosegli pri otrocih. Tudi naši otroci se radi učijo, vsaj za mlajše to lahko trdim, le prave oblike in načine dela jim moramo ponuditi. Predvsem pa si želijo biti aktivni soustvarjalci pouka.

Ko sem po predstavitvi obiska škotske šole učence 3. razreda vprašala, kaj od tega, kar so videli, bi želeli, da bi bilo tudi pri nas, je bil njihov odgovor, da bi imeli manj težke torbe in manj delovnih zvezkov. No, to pa je že nova tema za pisanje.

Želim si, da bi bili slovenski učitelji deležni večjega zaupanja javnosti, tako kot je to na Škotskem. Ob tem bi bilo treba v prvi vrsti dobro razmisliti, kdo vse lahko opravlja učiteljski poklic.

Sprašujem pa se tudi, kako ustanove, ki izobražujejo bodoče učitelje, sledijo napredku in spremembam ter kako bodoče učitelje seznanjajo z novimi oblikami poučevanja, v mislih imam predvsem formativno spremljanje pouka.

Vir fotografij: Osebni arhiv Natalije Rak

GLAS OTROK V VRTCU ČRENŠOVCI

UVOD

Vrtec Črenšovci ima že nekajletno tradicijo na področju formativnega spremljanja, katerega elemente skušamo v čim večji meri udeležati pri delu in življenju v vrtcu. Trenutno je v vrtec vpisanih 105 otrok, od tega 16 romskih otrok.

V letošnjem šolskem letu imava s sodelavko Renato v skupini 22 otrok, od tega 5 romskih, ki redno obiskujejo vrtec in so zelo dobro vključeni v skupino ter vrtčevsko okolje. Tudi njihovi starši kažejo zanimanje za njihov napredek. Vse to pripisujemo dejstvu, da s pomočjo formativnega spremljanja ustvarjamo ugodno socialno klimo in spodbudno učno okolje, v katerem je vsak otrok slišan in ima možnost, da se izkaže.

Pri vključevanju romskih otrok in staršev v življenje in delo vrtca dobro sodelujemo z bivšo romsko svetnico, na katero se obračamo v primeru telefonske nedosegljivosti drugih romskih staršev, sodeluje pa tudi pri raznih delavnicah in predstavah, ki potekajo tako v vrtcu kot v samem romskem naselju. Naselje vsako leto obiščemo in z njim dobro sodelujemo že več let. Tako otroci spoznavajo romsko kulturo, običaje in znamenitosti naselja. S sodelavko Renato sva opravili 40-urni tečaj romščine, kar nama zelo koristi, sploh septembra, ko pridejo otroci prvič v vrtec, da jim je vsaj malo lažje, nama pa tudi, da hitreje ugotoviva, kaj posamezni otrok želi in potrebuje. V vse oddelke, kjer so romski otroci, se vključuje romska pomočnica. Pomembno je, da imajo otroci Romi občutek pripadnosti, uspešnosti in da je njihovo mnenje enakovredno mnenju drugih. Za napredek **vsakega** otroka pa je ključno varno in spodbudno okolje za **vse**. O tem govorijo tudi Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc (2005), ki trdijo, da je otrokovo dobro počutje podlaga za dejavno vključenost in za načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela.

V načelih in ciljih projekta Erasmus+ *Student Voice – the Bridge to Learnig*, v nadaljevanju Bridge, sem videla možnost, kako dosedanje prakso nadgraditi, v večji meri dati glas vsakemu otroku in ga vključevati v učni proces ter tako uresničevati načelo iz Kurikuluma za vrtce (1999), da je treba zagotoviti tako okolje, ki bo udobno in spodbudno za učenje ter ki bo omogočalo izhajanje iz vzgojiteljevega načrtovanega in nenačrtovanega umerjanja kot iz otrokovih samoiniciativnih pobud. Z navdušenjem sem sprejela pobudo ravnateljice, naj sodelujem v projektu in okrepim vključevanje otrok v učni proces, da bomo več skupaj načrtovali, raziskovali, iskali rešitve in se učili drug od drugega.

Zavedam se izjemne pomembnosti moje vloge pri napredku otrok, zato sem najprej razmislila o svojem glasu in si zastavila osebne cilje, kaj kot vzgojiteljica želim razvijati in doseči.

Moj glas – glas vzgojiteljice v vrtcu

Moj glas v vrtcu temelji na:

- soočanju z ravno pravimi izzivi; včasih je treba zastaviti visoke cilje, ki presegajo pričakovane dosežke otrok, za kar je nujno dobro poznavanje skupine, ki je pogoj za učinkovito delo. Pomembno je ustvariti medsebojno zaupanje in učiti videti napake kot priložnost za učenje;
- učenju drug od drugega ob različnih zmožnostih posameznika;
- ugotavljanju predznanja, ki je pomembno za načrtovanje dela, ki ne more biti uspešno brez varnega in spodbudnega učnega okolja.

Moji osebni cilji v okviru projekta:

- dvig kakovosti dela v oddelku;
- aktivna vključenost otrok v načrtovanje, izvajanje procesa učenja in v refleksijo;
- spodbujanje h kritičnemu razmišljanju;
- dvig samozvesti posameznika;
- spodbujanje samostojnosti (prehranjevanje, oblačenje, slačenje);
- da si posameznik upa povedati – zagotoviti za **vsakega** otroka varno in spodbudno okolje.

Smo edini vrtec, vključen v projekt, in prednosti sodelovanja vidimo v povezovanju s šolo z elementi formativnega spremljanja ter vnašanju elementov FS-ja v delo in življenje celotnega vrtca. Vidimo nadgradnjo in povezavo z dosedanjimi izkušnjami, predvsem pa veliko priložnosti za glas otroka.

Posebno pozornost sem namenila:

- aktivni vključenosti otrok v vzgojno-izobraževalni proces,
- spodbujanju otrok s kakovostnimi vprašanji; v središču je predšolski otrok z vsemi svojimi značilnostmi, sposobnostmi in zmožnostmi, kar zahteva rabo drugačnih vprašanj kot pri starejših otrocih, več korakov je potrebnih do cilja, več podvprašanj.

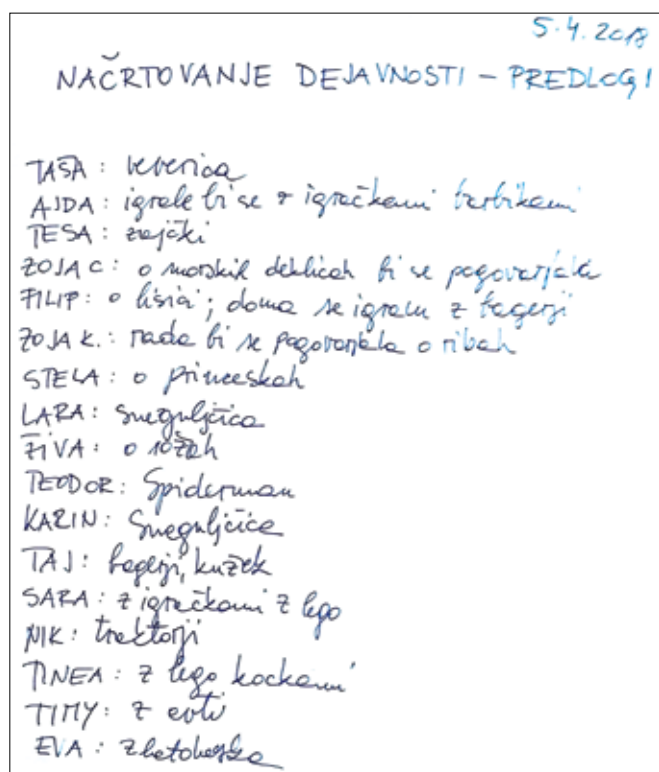
AKTIVNA VKLJUČENOST OTROK V PROCES UČENJA

- Zagotavljam visoko stopnjo aktivne vključenosti otroka, pri čemer se odločam za organizacijo dela v manjših skupinah, tako da je omogočena personalizacija glede na potrebe in zmožnosti otrok;
- otroke opogumljam, da dajejo pobude za uresničevanje svojih interesov (skupno načrtovanje, izhajanje iz otrokovih pobud in predlogov);
- otroke spodbujam, da sprašujejo in izražajo svoje mnenje (npr. kaj misliš o ... – zakaj tako misliš; kako bi pa ti to naredil; kakšno je tvoje mnenje o ...);
- upoštevam otrokovo predznanje, ugotovitve, ideje; npr. opazila sem, da otroci ne vedo, od kod/kako pride hrana na krožnik. V enem izmed pogovorov sem jih vprašala, kje 'zrastejo' piščančja bedra (otroci jih imajo namreč zelo radi), in več otrok je povedalo, da na vrtu. In tako se je začelo naše načrtovanje in izvajanje dejavnosti. Ogledali smo si vrt, spoznavali jedi, prebirali literaturo, obiskali trgovino, kmetijo itd.;
- skupna evalvacija z otroki, ki služi za načrtovanje nadaljnjega dela.

VKLJUČENOST V NAČRTOVANJE

Tu se glas otrok še posebej sliši, ker je priprava učnih okolij, ki jih spodbujajo k razmišljanju in pripovedovanju o njihovem delu, izjemno pomembna. Otroke vključujem v načrtovanje s pomočjo vprašanj kot npr.: O čem bi se pogovarjali (ob nastopu nove teme), kaj vas zanima, o čem bi radi izvedeli še več? Vse predloge tudi zapišem ali posnamem z diktafonom.

Pri vključevanju otrok v načrtovanje uporabljam tudi strategiji VŽN in viharjenja idej.

► Predlogi otrok

Ključno pa je opazovanje otrok, saj *spoznanja o posameznem otroku poglobljamo s stalnim spremljanjem in dokumentiranjem njegovega razvoja in dosežkov* (Kurikulum za vrtce, str. 18). Kurikulum tudi opredeljuje pomen spremljanja otrokovega razvoja in napredka z vidika dobrega počutja in aktivne vključenosti otroka v vse dejavnosti, spontane in načrtovane, ter v celoti podpira koncept formativnega spremljanja. Spremljanje je osredotočeno na otrokov celostni razvoj, predvsem na proces učenja in manj na merjenje učnih dosežkov.

Primer glasu otroka v okviru tematskega sklopa STARE IGRE IN IGRAČE

Izhodišče načrtovanja novega tematskega sklopa je bil pogovor o barbičah, bagerjih in drugih 'novodobnih' igračah. Prek pogovora se je razvila razprava o tem, da nekoč ni bilo toliko igrač, eden izmed otrok je povedal, da ni bilo elektrike.

Vzpostavljeni dobri odnosi med vzgojiteljicama in otroki so podlaga za poudarjen glas otrok. Z dobrim in sproščenim vzdušjem je bila ustvarjena čustvena komponenta, ki je prek smiselnih izzivov nudila občutek varnosti, da je učenje zabavno, vznemirljivo in da se s pomočjo igre učimo.

Uvodni del se je začel z igrico *rinčico talam*. Otroci so jo že poznali. Pri njej so vsi sodelovali, vsi bili aktivni, pozorni, drug drugega so poslušali in ugotavljali, kaj je imel v rokah. S to igro sva jih s sodelavko razdelili po skupinah (delitev s pomočjo fižola, kamenčka, koruze in frnikole; s temi materiali so tudi delali v določeni skupini).

► Igra rinčico talam

Potek dela

Delo je potekalo v štirih skupinah; te so se med seboj zamenjale, tako da so vsi delali vse. Vsaka skupina je imela eno novo in eno staro igro. Otroci so igre poznali, ker sva izhajali iz njihovih predlogov in idej.

- **Namizni igri mlinček in človek ne jezi ter sortiranje fižola:** otroci so podali predloge za izdelavo podlage za igro mlin, doma so vprašali, kako se igra to igro in kaj vse potrebujemo. Povedali so, da so nekoč ob dolgih večerih prebirali fižol, in tako sva na njihovo pobudo vključili tudi to. Ponudili sva jim igro človek ne jezi se, saj so po njej precej posegali in zato sva jo umestili v skupino. Na izbiro so imeli tudi pinceto, s katero so sortirali fižol in tako krepili fino motoriko rok.

► Prebiranje fižola

► Mlinček

- **Gradnja stolpa iz koruznih storžev in igra jenga:** nekoč so se igrali tudi s koruznimi storži in naloga je bila, da se najprej samo preizkusijo v gradnji s koruznimi storži, nato pa sestavijo stolp kot pri igri jenga. Jenga so lesene kocke, kjer z eno roko izvlečeš kocko in jo daš na vrh, pri tem pa paziš, da se stolp ne podre. Pri tem se je razvijal tudi čut za odgovornost in učili so se počakati. V delavnicah so prevzeli vlogo vzgojiteljice, saj so sami dajali navodila in usmerjali potek igre do želenega rezultata. Učili so se drug od drugega in prisluhnili predlogom vseh v skupini. Tudi učiteljicam opazovalkam so znali suvereno razložiti namen dejavnosti in pričakovani dosežek.

► Gradimo stolp iz koruznih storžev

► Gradimo stolp s pomočjo jenge

- **Matematika tako ali drugače:** naloga te skupine je bila igra z velim mikadom, polaganje lesenih paličk od manjše k večji in od krajše k daljši ter igra z vžigalicami in šibami podobno kot pri mikadu.

► Matematika tako ali drugače

- **Igra z barbikami, junaki risank, punčkami iz cunj, simbolna igra:** tu so potekale aktivnosti kot npr. oblačenje, urejanje, izdelovanje oblek za punčke in druge igrače so služile podpori glasu otroka. Na prvi pogled se zdi ta aktivnost kot preprosta igra, vendar se v njej skrivajo prevzemanje odgovornosti, učenje drug od drugega in spodbujanje samozavesti.

Otroci si želijo nekaj novega, željni so izzivov. Tako tudi začutijo pripadnost skupini in dobijo občutek uspešnosti.

► Igramo se z izbrano igračo

- **Igra s kamenčki in frnikolami** (tehtanje, seznanjanje s tehtnico, predvidevanja). Ta igra je združevala tiste, ki so prej končali naloge.

Ob zaključku aktivnosti pri posamezni postaji otrok poda vzgojiteljici povratno informacijo, tako da označi, s katerimi igračami se je bilo lepše igrati (stare – nove), in razloži zakaj. Zbrano nam služi za nadaljnje načrtovanje dela.

- Povratna informacija, kjer otrok s pomočjo predmetov, ki jih je uporabljal v igri, označi svoje mnenje.

Kako smo še krepili glas otroka?

- Otroci pripovedujejo o starih igrah in igračah, ko so jih imeli dedki in babice, ko so bili še majhni.
- Babici na obisku
- Naučimo se splet ljudskih plesov.
- Igramo se skupaj: srečanje s starši, starimi starši.
- Načrtujemo obisk ljubljanskega vrtca Pedenjped.

- Srečanje z babico

OBISK VRTCA PEDENJPED V LJUBLJANI

Že nekaj časa je bil načrtovan obisk prestolnice in vrtca Pedenjped. Otrokom sem pripravila izziv – oblikovanje načrta:

KAJ BI PRIPRAVILI ZA NAŠE PRIJATELJE V LJUBLJANI?

- V vrtcu Pedenjped ...

- ... in na ljubljanskem gradu

SREČANJE S STARŠI IN STARIMI STARŠI

Otroci so predlagali, da bi se lahko z nami igrale tudi mame in očeti pa še babice in dedki. Skupaj smo načrtovali, katere igre se bomo igrali. Oblikovali smo vabilo in uspešno izvedli igranje.

Naše predloge iger, ki smo jih izbrali, je objavil tudi časopis Nedelo.

- Medgeneracijsko druženje ob igranju starih iger

► Medgeneracijsko druženje ob igranju starih iger

NAMESTO ZAKLJUČKA

Otroci so radovedni, željni izzivov, radi preizkušajo kaj novega. Pristop glas otroka jim omogoča, da so ves čas aktivno vključeni, čutijo pripadnost skupini in dobijo občutek, da so uspešni.

Otroci so poprej pogosto govorili *ne vem, nemren, ka naj napravin, ka san polila čaj, tan so smeti* in se niso znašli v situacijah, niso razmislili o rešitvah. Eden izmed namenov spodbujanja glasu otroka v vrtcu je tudi **AKTIVNA VKLJUČENOST V ŽIVLJENJE IN DRUŽBO**, kar smo ob koncu šolskega leta prav gotovo dosegli. S tem, ko otroku damo glas, mu ne ponujamo že izdelane rešitve, ampak ga spodbudimo, da razmisli in predlaga, kako bi zagato ali problem lahko rešili.

Zdaj otroci večkrat samoiniciativno vzamejo metlo in pospravijo smeti, pobrišejo polito, se oblečejo, obrnejo rokav na pravo stran. Pomagajo prijatelju, ki še ne zmore, pripravijo mizo ipd. Mnogo več predvidevajo, sprašujejo, si vzamejo stvari, ki jih rabijo. Starši so na pogovornih urah povedali, da se vse to pozna tudi v domačem okolju: otroci doma povedo, da zmorejo že sami (npr. pusti, bom sam; poglej, kaj že vem ...), in ne dovolijo, da jih starši urejajo, so ponosni, ko si uspejo povleči zadrgo na jakni, obrniti rokav na pravo stran. Povedo, da so v vrtcu njihovi predlogi upoštevani, in so zelo ponosni na to.

Pet ključnih zmožnosti **ZAUPANJE, AVTONOMNOST, INICIATIVNOST, EMPATIJA IN SAMOZAUPANJE** so zidaki socialnega in čustvenega zdravja otrok. Le-te se posebej razvijajo v okolju, ki nudi možnost za aktivno učenje, saj to spodbuja rast pozitivnih socialnih odnosov (Vključujoča šola, 6. zvezek, 2017).

S pristopom glas učenca nam iz zidakov uspeva graditi trden most do učenja, saj po dobrih dveh letih vključevanja načel projekta **BRIDGE** z radostjo ugotavljam, da so otroci veliko bolj samozavestni in samostojni. Vsakdanje izzive, tudi prepire s sovrstniki, skušajo najprej sami reševati in se ne zatekajo takoj po pomoč k vzgojiteljici. Ponosni so, da zmorejo sami, da njihov glas šteje, radi se pohvalijo s tem. Postavljajo veliko več kakovostnih vprašanj, bolj suvereno pripovedujejo pravljice, ki si jih lahko izberejo sami. Iz vsega tega in pozitivne povratne informacije staršev črпам moč pri delu in odločenosti, da bom glas otroka krepila še

► Članek v časopisu Nedelo

naprej, da bodo »moje cvetice« lahko lepo uspevale, kajti kot pravi Alexander Heijer:

Če cvetica ne cveti, je potrebno urediti okolje, v katerem raste, in ne cvetice.

VIRI IN LITERATURA

- Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju: Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Impact + Exercise table. Erasmus+: Student Voice – the BRIDGE to Learning. (2016). Interno gradivo projekta.
- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Bajc, K. (ur.) (2005). Pogled v vrtec. Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. Ljubljana: Republiški izpitni center.
- Cotič Pajntar, J., Zore, N. (2017). Vključujoča šola. 6. zvezek. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- 8 Conditions That Make a Difference (2016). Portland: Quaglia Institute. <http://quagliainstitute.org/qisa/library/view.do?id=165> (dostopno 15. 1. 2019).

Polona Legvart

Osnovna šola bratov Polančičev Maribor

VPRAŠANJE KOT UČENČEV GLAS

Prispevek je nastal kot priprava na povabilo učencev in učiteljice 3. b-razreda OŠ bratov Polančičev Maribor na konferenco Glas učenca – most do znanja v Laškem, kjer bi predstavili svojo poučevalno prakso. Tveganost prenosa avtentičnosti iz razreda v kongresno dvorano je zahtevala dodatna pojasnila, ki jih lahko preberemo v tem prispevku. Z njimi je učiteljica pojasnila didaktični pristop, ki ga uporablja pri pouku. V njem izpostavlja pomen učnega okolja, ki z vprašanji in strategijo glasnega razmišljanja spodbuja radovednost in različne miselne procese pri učencih. Takšen pristop odranja procesa učenja pri otrocih lahko spodbuja njihovo samospraševanje in tako zagotovi prehod iz »notranjega dialoga« v odprto dialoško poučevanje. To pa je tudi pomembno sporočilo projekta Erasmus+ Glas učenca (Bridge), ki ga vidi kot članica projektnega tima.

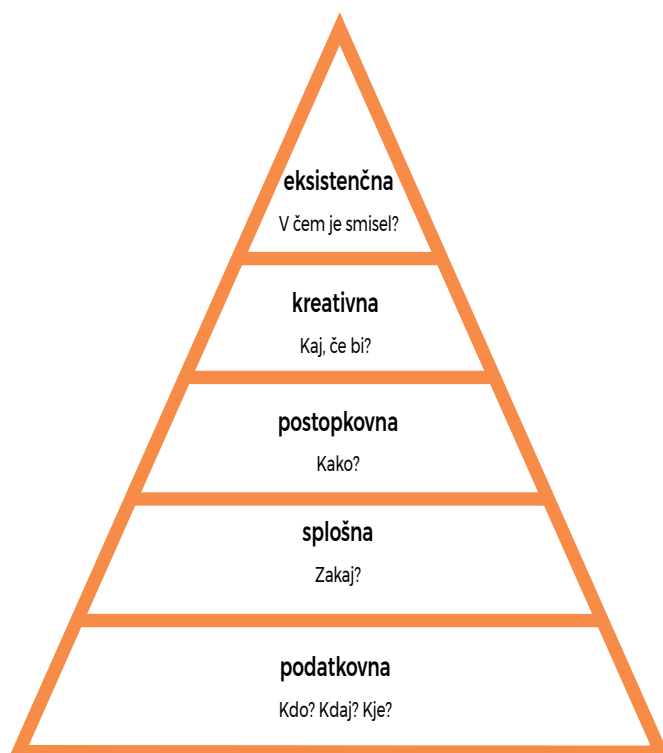
Šola je v resnici en sam velik vprašaj: narejena je za učence, ki jih radovednost sili k nenehnemu spraševanju, ker je toliko neznanega. Učiteljice se trudimo, da bi odgovorile na njihova nešteta vprašanja. A kdo v šolah v resnici sprašuje? Raziskave kažejo, da v šoli pretežno sprašujejo tisti, ki po položaju že vse vedo: leta 1912 so 80 % vprašanj v razredu postavili učitelji (Stevens, 1912) in tudi sto let kasneje je enako: učiteljica povprečno dnevno v razredu postavi 300–400 vprašanj (Leven, Long, 1981). Zakaj?

Da bi:

- učence pritegnila k stvari;
- jim dala možnost izraziti njihovo mnenje;
- se slišale različne možnosti razumevanja snovi;
- tako ohranila mir v razredu;
- ocenila znanje učencev.

Kaj pa radovednost, ta motor človekovega razvoja, ki poraja nova in nova vprašanja? John Dewey (2010) jo je postavil v temelj pedagogike in Conrad Hughes (2014) nas v sestavku s pomenljivim naslovom »Prebudimo učencevo radovednost!« navaja na pet ravni radovednosti in iz njih izvirajočega spraševanja:

1. podatkovna radovednost (Kdo? Kdaj? Kje?)
2. splošna radovednost (Zakaj?)
3. postopkovna radovednost (Kako?)
4. kreativna radovednost (Kaj, če bi ...?)
5. eksistenčna radovednost (V čem je smisel ...?)

► SLIKA 1: Kognitivna hierarhija radovednosti

Bistveno pri tem je, da teh ravni ni mogoče preskakovati in da šele odgovori na vprašanja nižje ravni omogočajo prehod na višjo raven radovednosti, kar je treba upoštevati pri poučevanju in učenju. Radovednost je potemtakem treba razvijati in to je cilj učnega okolja, ki mora:

- ceniti učencevo radovednost, jo promovirati v šolskem dogajanju in dokumentirati v njegovem portfolio;
- slediti njegovi radovednosti tako v formalnem kurikulumu kot zunaj njega, pri čemer so ob učiteljici pomembni tudi svetovalni delavci, šolska knjižnica, obšolske dejavnosti;
- vključevati učna okolja zunaj šole, ki spodbujajo učencevo humano, umetniško, znanstveno in fizično izkušnjo, pri čemer učiteljica deli navdušenje z učenci.

Učiteljica je tukaj na veliki preizkušnji, ker mora biti kritična do same sebe, saj je za dvig učencev na višje ravni radovednosti najpomembnejši njen osebni zgled. Ampak samo tako je mogoče učence odvrniti od škodljive mešanice hedonizma, narcizma, nasilja, fundamentalizma, sebičnosti, pohlepa, brezbržnosti, odvisnosti ipd., ki se jim agresivno ponuja v širšem šolskem okolju.

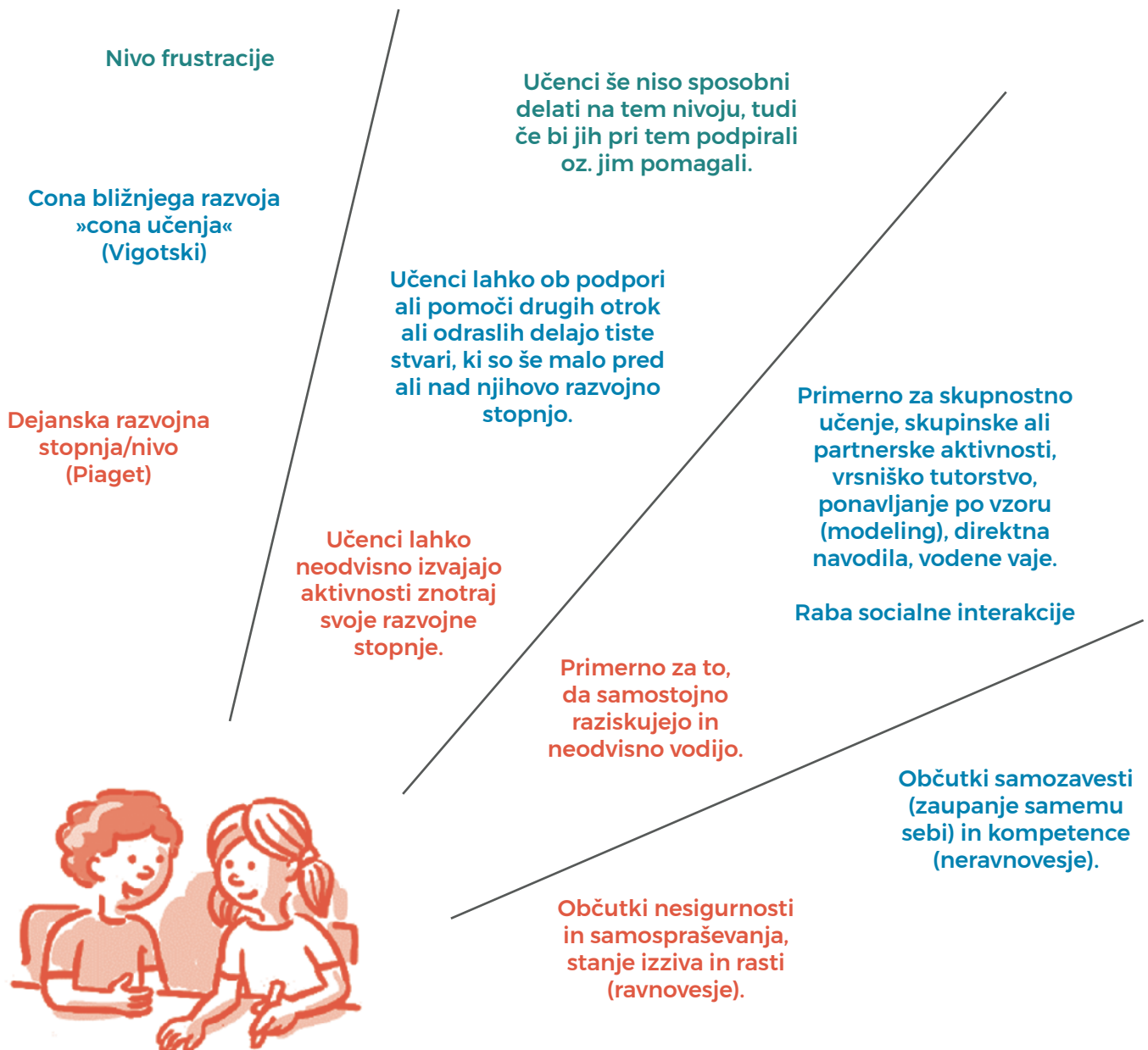
V pedagoški znanosti »obstaja splošno soglasje, da so vprašanja in procesi mišljenja tesno povezani« (Hus, Legvart, 2016: 212). Marentič Požarnik in Plut (1980) sta že zdavnaj opozorili, da brez temeljitega premisleka o spraševanju ni formativnega spremljanja učenec. Tudi ko sprašuje učiteljica, je bistvenega pomena, kako to počne: »Postavljanje dobrih vprašanj je za učenje včasih pomembnejše od dajanja odgovorov, posebej ko vprašanja spodbujajo kritično mišljenje.« (Corley, Rauscher, 2013) Odločilno je, da vprašanje ne meri le na podatkovno znanje, ampak teži h konceptualnemu, proceduralnemu in metakognitivnemu znanju.

Tradicionalni učiteljski pristop pri spraševanju je vprašanje-recitacija-ocena (V-R-O), in ker je odgovor samo recitacija snovi iz predhodnega poduka, je to po Bloomovi

taksonomiji najnižja kognitivna raven – pomnjenje oz. podatkovno znanje, ki ga je tudi najlažje ocenjevati (Anderson, Krathwohl, 2001). Prav zato taka vprašanja niso le pogosta, ampak prevladujoča (več kot 90 %), a jih je treba nadgraditi:

- s konvergentnim/zaprtem mišljenjem (razlage, odnosi, primerjave spodbujene s vprašanji zakaj, kako ...);
- z divergentnim/odprtim mišljenjem (predvidevanja, hipoteze, domneve, spodbujene z besedami zamisli si, predpostavljaj, napovej, če-potem, kako lahko, možne posledice);
- z vrednotnim mišljenjem (ovrednotenje, presojanje, utemeljevanje, kritika, spodbujena z besedami zagovarjaj, presodi, utemelji, kako to misliš, kakšno je tvoje mnenje).

PODPORA NA POTI V NEODVISNOST

► SLIKA 2: Povzeto po: Podpora neodvisnosti mišljenja (Vir: Kelly, M. (ur.) (2001) *The Primary Program: Growing and Learning in the Heartland*. Lincoln: NSDE, str. 155.

Izidorja Rabija, Nobelovega nagrajenca za fiziko, je mama ob vrnitvi iz šole vsakič ogovorila: »Si danes kaj pametnega vprašal?« Navadil se je takšno vprašanje postavljati sam sebi in prepričan je, da mu je to pomagalo do samostojnega mišljenja (Sheff, 1988). Postavljanje vprašanj je najbolj normalen način, kako s pomočjo odraslih vzpostaviti območje pričakovanega razvoja po Levu Vigotskem, kot kaže slika 2.

Vprašanja so rezultat različnih miselnih procesov in v razredu so najpogostejši: primerjanje, razčlenjevanje, zamišljanje, predpostavlanje, vrednotenje, presojanje, utemeljevanje, razjasnjevanje, postavljanje ciljev, ocenjevanje, sintetiziranje, napovedovanje, domnevanje, analiziranje, kritika, definiranje, klasificiranje, odločanje, opazovanje, povezovanje, kreiranje, odkrivanje, osredotočenje. Teh miselnih procesov ni mogoče poučevati ločeno in enega za drugim ter zunaj konteksta učne snovi, ki je vselej kompleksna, zato je treba od samega začetka graditi mostove med miselnimi procesi. Taki mostovi pa so npr. potrebni med:

- preteklimi izkušnjami in novimi izzivi,
- razumom in domišljijo,
- kritiko in ustvarjalnostjo,
- poučevanjem in učenjem,
- odločanjem in etiko,
- življenjem v šoli in realnim življenjem zunaj šole.

Bistveno je, da učenci miselni proces tudi praktično preverijo ter se zavedo posledic – prevzamejo odgovornost za svoje domislice oz. stališča. To je prag metakognicije, ko

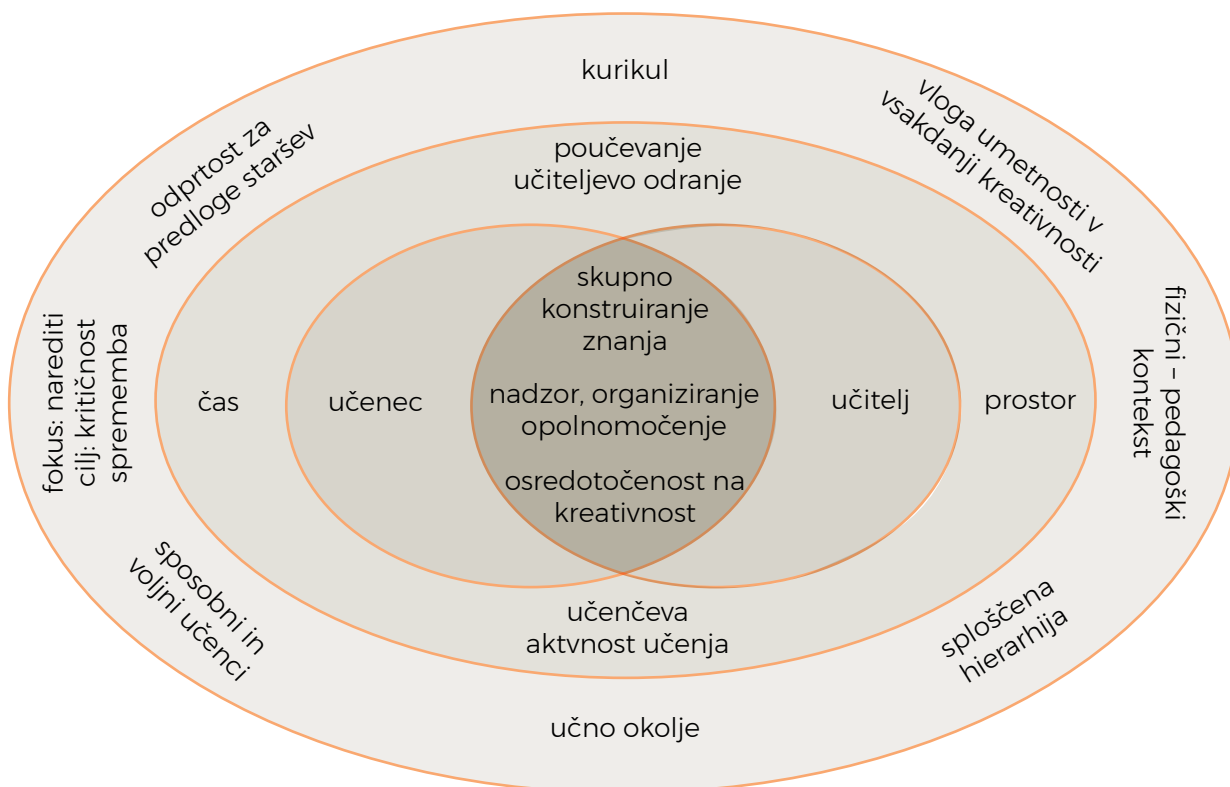
zavestno izberejo strategijo razmišljanja, s katero se vključijo v reševanje problema. Kako blizu tega praga je učenec, učiteljica ugotovi z naslednjimi kazalniki:

- Ali učenec sploh postavlja vprašanja?
- Je učenec zavzet za svoje vprašanje?
- Ali postavlja različne vrste vprašanj?
- Mu odkrivanje odgovorov prinaša zadovoljstvo?
- Je na podlagi odgovora na njegovo vprašanje pripravljen spremeniti mišljenje?
- Mu učenje predstavlja užitek?

Učno okolje mora učencu ponuditi dovolj priložnosti, da izrazi dognanja svojega mišljenja, bodisi s konkretnimi aktivnostmi, posredno s spremenjenim ravnanjem ali simbolično z umetniško kreacijo ipd. V nadaljevanju bomo kot demonstracijo mišljenja prikazali spraševanje (QAT – questioning as thinking) – to je prikladen okvir, ki učence navaja k postavljanju vprašanj kot sredstvu za razlago oz. razumevanje obravnavane snovi. Namesto odgovorov od učencev izvajamo vprašanja, saj ko jim ne narekujemo definitivne rešitve, začnejo vrtati na vse načine, da bi dosegli globlja spoznanja, ter tako pokažejo presenetljivo kompleksnost razmišljanja in tudi angažiranja (Bowker, 2010).

Poleg spraševanja QAT vključuje tudi učno strategijo 'glasnega razmišljanja' za podporo metakognicije. Samo-spraševanje (npr. Zakaj pa je tole dobro vedeti?) izzove glasen razmislek, ki je verbalizacija potekajočega miselnega procesa v glavi in je že oblika notranjega dialoga. Učite-

Grafični prikaz značilnosti kreativne osnovne šole

► SLIKA 3: Značilnosti kreativne osnovne šole (Vir: Craft, A., McConnon, L., Matthews, A. (2012). Creativity and child-initiated play. *Thinking Skills and Creativity*, 7 (1) 48–61.)

ljica lahko odra tako učenje na način, da ponudi modele samospraševanja in zagotovi prehod iz 'notranjega dialoga' v odprto dialoško poučevanje (Tofade idr., 2013). Pri tem je pomembno, da je izražanje jasno in da npr. vprašalni stavek ne vsebuje več kot enega povedka, da učno okolje nudi učencu psihološko varnost pred negativno oceno, da je dopustno ob konvergentnem tudi divergentno razmišljanje na različnih kognitivnih ravneh, da je dovolj časa za razmislek in učiteljica ne prehitveva učencev s svojimi intervencijami in da ni 'zafrkljivih' posegov, ki učenca žalijo.

Pri prenovi angleškega nacionalnega kurikula so navedene značilnosti zajeli s pojmom 'kreativna osnovna šola' (Craft idr., 2014), sestavljena iz:

- fizičnega okolja, ki fleksibilno izrablja prostor in vire, vključno z digitalizacijo in učenjem onkraj razreda in šolskih zidov;
- pedagoškega okolja, ki ustrezno pooblašča učence in jim zaupa tudi primeren del odgovornosti ob ravnovesju svobode in strukturiranosti pouka ter v dialoškem razmerju pedagoškega osebja in učencev;
- partnerstva z vzgojnimi dejavniki zunaj šole.

Cilj je okrepitev vloge učencev pri nadzorovanju učenja in pri lastništvu znanja, pri čemer so najtežja strokovna vprašanja, kako naj se učiteljica umakne, v senco, kako naj se 'vmešava' in kako naj se prelevi v 'kritično sodelavko' učencev pri njihovem pridobivanju znanja.

Učiteljica in učenci so sooblikovalci učenja in poučevanja, kar predpostavlja odzivni učni načrt, ki upošteva interese učencev, npr. tako, da se na začetku posvetujejo: »Tole je naša prihodnja tema in kaj vas v njej posebej zanima in bi se radi naučili?«

Učno okolje mora spodbujati učence k sprejemanju odločitev o svojem učenju, da bi ga tako posvojili in nadzorovali. To pa tudi učiteljico postavlja v nove položaje, ker univerzalni vzorci priprave pouka niso več uporabni in je treba prevzeti polno odgovornost (avtonomijo) za vsakokratno odzivanje na interese učencev. Učenci radi razmišljajo 'out of the box', hvaležni so učiteljici za priznavanje njihove 'ekspertnosti', radi sodelujejo pri urejanju učnega prostora, dokumentacije, panojev itd., a ona mora znati kritično presoјati, da ostanejo v glavnem toku kurikula.

Kreativna pedagogika gradi na visokih pričakovanjih glede učenja, pa ne le trenutnega, ampak vseživljenjskega nagnjenja do učenja, ki se mora brezpogojno izoblikovati že v osnovni šoli. Kar se da zgodaj morajo usvojiti sposobnosti, ki sestavljajo dejavnost učenja: odkrivanje, reševanje problemov, kritično mišljenje, obdelava informacij, razmišljanje, vrednotenje, samozaupanje, obvladovanje občutkov, motivacija, empatija, družabnost, komunikativnost.

VIRI IN LITERATURA

Anderson, L. in Krathwohl, D. (ur.) (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Addison Wesley Longman.

Bowker, M. H. (2010). Teaching students to ask questions instead of answering them. *Thought & Action*, 26 (jesen), 127-134.

Corley, M. A. in Rauscher, W. Ch. (2013). Deeper learning through questioning. TEAL Center Fact Sheet, 12, str. 1.

Craft, A., Cremin, T., Hay, P., Clack, J. (2014). Creative primary schools: developing and maintaining pedagogy for creativity. *Etnography and Education*, 9 (1), 16-34.

Craft, A., McConnon, L., Matthews, A. (2012). Creativity and child-initiated play. *Thinking Skills and Creativity*, 7 (1) 48-61.

Dewey, J. (1913). Interest and effort in education. Boston: Houghton Mifflin.

Hughes, C. (2014). Awakening student curiosity. OECD/CCR/Ecolint Character for a Challenging Century Conference Geneva, 23. okt. 2014.

Hus, V. in Legvart, P. (2016). Using question as a tool for encouraging higher thinking processes in a social science class. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 65 (2) str. 211-227.

Kelly, M. (ur.) (2001). The Primary Program: Growing and Learning in the Heartland. Lincoln: NSDE.

Leven, T., Long, R. (1981). Effective instruction. Washington: ASCD.

Marentič Požarnik, B., Plut, L. (1980). Kakršno vprašanje takšen odgovor: priročnik o pedagoško-psiholoških osnovah zastavljanja kvalitetnih vprašanj

pri pouku. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sheff, D. (1988). Izzy, did you ask a good question today? *New York Times*, 19. januar, str. 26.

Stevens, R. (2012). The question as a means of efficiency in instruction: A critical study of classroom practice. New York: Columbia University.

Tofade, T., Elsner, J., Haines, S. T. (2013). Best practice strategies for effective use of questions as a teaching tool. *American Journal of Pharmaceutica Education*, 77 (7).

SODELOVANJE S STARŠI IN GLAS UČENCA

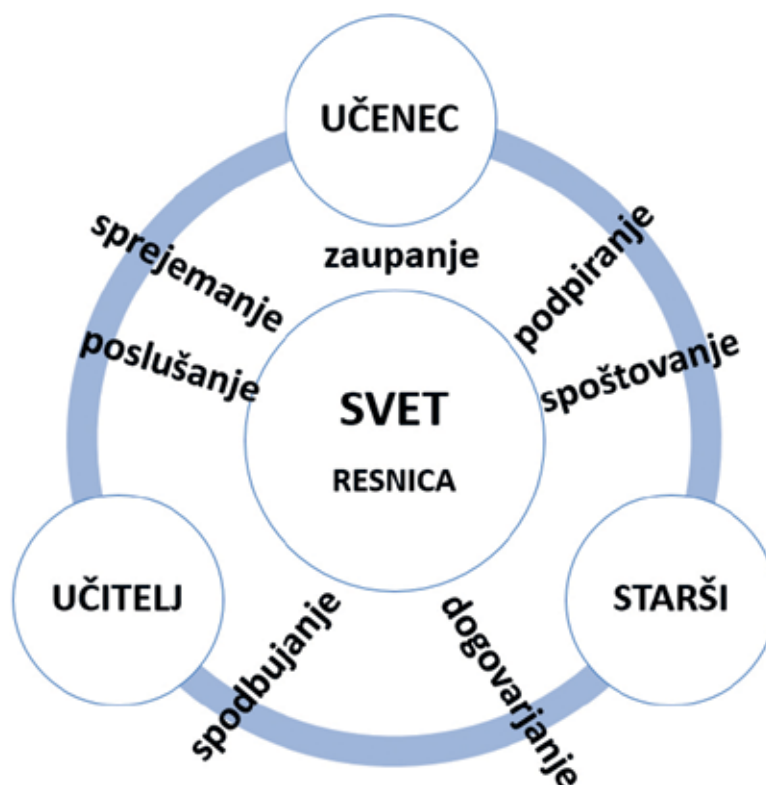
Šola se spreminja, predpisane oblike sodelovanja s starši pa so že vrsto let enake. Učitelj ima moč, da v predpisane oblike sodelovanja s starši vnaša spremembe, ki so potrebne za kakovostno večsmerno sodelovanje in učencu omogočajo, da prevzema odgovornost za svoj napredek, starši in učitelji pa ga pri tem podpiramo. Učitelj ima moč, da glas učencu tudi pri sodelovanju s starši.

SODELOVANJE = VKLJUČEVANJE

Vsak učitelj, posameznik, človek, ki čuti poslanstvo svojega poklica, mora spoštovati dejstvo, da ima otrok ob vstopu v šolo že določena znanja, razvite lastnosti, spretnosti, ki jih je pridobil in v določeni meri oblikoval

v svoji primarni družini. Zavedati se moramo, da so starši prvi in najpomembnejši učitelji v življenju svojega otroka. Ni pomembna velikost, vrsta družine, status, pomembno je, da se zavedamo, da ima otrok svojo družino rad in jo spoštuje, ne glede na pričakovane norme. Učitelji kot strokovnjaki moramo to spoštovati ter krepiti in podpirati vlogo staršev tako, da jim prisluhnemo in jih slišimo. Aktivna in enakovredna vloga staršev, učenca in učitelja v šoli, ki temelji na pozitivnem in partnerskem odnosu, je ključna v razvoju in napredku vsakega otroka. Takrat ko drug drugemu v tem odnosu zaupamo, se med seboj res poslušamo in slišimo, spoštljivo sprejemamo drugačna mnenja, se dogovarjamo, spodbujamo in podpiramo, ustvarjamo varno in spodbudno učno okolje, v katerem imajo učenci najmočnejši glas.

soDELOVANJE=vKLJUČEVANJE

► SLIKA 1: Sodelovanje med domom in šolo

GOVORILNE URE

Na naši šoli že nekaj let spodbujamo, da se vsak učenec v šoli in otrok v najstarejši vrtčevski skupini skupaj s svojimi starši udeleži vsaj ene govorilne ure. Te govorilne ure smo večinoma vodili učitelji in se trudili, da so bili učenci čim bolj aktivno vključeni v pogovor.

Ker pa sva učencem želeli dati na govorilni uri več glasu, sva jih aktivno vključili že v samo pripravo na govorilno uro.

Govorilna ura v 1. razredu

► SLIKA 2: Pripomoček za govorilno uro v 1. razredu

Za pogumen korak smo se odločili v 1. razredu in starše skupaj z njihovim otrokom povabili na govorilno uro že novembra. Skupaj z učenci smo oblikovali pripomoček, ob katerem je učenec sposoben samostojno voditi govorilno uro. Postopoma smo se pripravljali na to govorilno uro v razredu in s skupnim oblikovanjem piktogramov dosegli samostojnost govora. Učenec prek kroga počutja na govorilni uri pove, kako se počuti. Po začetnem pozdravu in razlagi povezanosti, o počutju povpraša še učiteljico in svoje starše. Sledi pripovedovanje o tem, kaj ima v šoli rad, kaj mu je všeč (npr. rad jem ..., med odmori se igram z ..., rad se pogovarjam z ...). Sledi področje šolskih predmetov, kjer si lahko izbere ali izžreba določen piktogram in razloži, kaj se je naučil npr. pri matematiki ... Ker od začetka leta gradimo in upoštevamo šolska in razredna pravila, se dotaknemo tudi področja, kjer spregovori o sebi: kje sem – nad/pod črto; kaj si zase želim ..., in učimo se dajati pohvale samemu sebi. To nekaterim predstavlja težavo in zato moramo to zelo krepiti. Tako postaja učenec suveren vodja svoje govorilne ure.

Govorilna ura v 2. razredu

Glede na pozitivne izkušnje otrok iz lanskega šolskega leta sem moje letošnje drugošolce povprašala, kateri pripomoček, ki ga uporabljamo za razmišljanje pri pouku, bi jim najbolj pomagal pri razmišljanju o tem, kaj bi želeli staršem povedati na govorilni uri. Po nekaj pogovorih na to temo smo se skupaj odločili, da je to naših 6 klobukov razmišljanja, saj jim pomagajo na stvari pogledati na različne načine. Na govorilni uri so pod modrim klobukom načrtovali svojo govorilno uro, pod belim klobukom so govorili o tem, kaj se v šoli učijo in kako vedo, da so uspešni (nameni učenja in kriteriji). Pod rumenim klobukom so govorili o svojih uspehih, pod črnim o težavah in skrbih. Pod rdečim klobukom so govorili o svojem počutju v šoli, kaj jih veseli, česa jih je strah, pod zelenim klobukom so dajali ideje o

► SLIKA 3: 6 klobukov razmišljanja

tem, kako in kje bi se želeli učiti, brati, raziskovati. Končali so pod modrim klobukom, ko so načrtovali svoje nadaljnje delo in učenje. Skupaj smo sprejeli dogovore in postavili kratkoročne in dolgoročne cilje, o katerih bomo govorili na naslednji govorilni uri.

Tako izvedena govorilna ura traja tudi več kot pol ure, a zadovoljstvo učenca, staršev in tudi učiteljice je neizmerno. Učinek take govorilne ure pa je dolgoročen.

RODITELJSKI SESTANEK TUDI V TELOVADNICI

Starše sem skupaj z učenci, takratnimi tretješolci, povabila na roditeljski sestanek. Uradni del sestanka z vsemi »resnimi« točkami dnevnega reda smo izvedli v razredu, kasneje pa smo se z namenom povezovanja in sodelovanja v šolski telovadnici igrali različne štafetne igre. Ta del sestanka so v celoti načrtovali, pripravili in izvedli učenci. Ob koncu sestanka se je vsak roditelj s pomočjo iztočnic v oblakih pogovarjal s svojim otrokom. Iztočnice so bile: Razveselilo me je ..., Presenetilo me je ..., Ponosen sem na tebe, ker ..., Današnje popoldne s teboj je bilo ... Ta izkušnja je bila za vse navzoče izjemno pozitivna, zato sem v lanskem šolskem letu s prvošolci in njihovimi starši v šolski telovadnici izvedla celoten roditeljski sestanek. »Resni« del sestanka smo imeli kar na švedskih klopih, ki smo jih postavili v obliki trikotnika. Namen igrivega dela roditeljskega sestanka pa je bil, staršem predstaviti orodja moči, ki nam pomagajo pri delu v razredu. Igrali smo se različne gibalne in socialne igre, pri katerih so morali med seboj sodelovati starši posebej in otroci posebej, starši z vsemi otroki, roditelj s svojim otrokom. Ob koncu so se s pomočjo iztočnic za pogovor v oblakih pogovarjali s svojim otrokom.

► SLIKA 4: Orodje Učim se – imam supermoči!

RODITELJSKI SESTANEK – VKLJUČENOST VSAKEGA STARŠA

Na prvem letošnjem roditeljskem sestanku sem želela dati glas vsakemu roditelju, zato sem pripravila poseben delovni list.

► SLIKA 5: Delovni list Glas roditelja na roditeljskem sestanku

V začetku sem staršem predstavila namen sestanka, ki je bil, posredovati bistvene informacije, ki so pomembne, da starši razumejo dogajanje v šoli, in krepiti sodelovanje in dobre odnose s starši. Nato so starši zapisali, kaj pričakujejo od sestanka in na katera vprašanja bi želeli dobiti odgovore. Ta list so obdržali do konca sestanka, tako da nisem vedela, kaj so si zapisali. Po koncu sestanka sem jih prosila, da so liste pustili v šoli.

Pričakovanja staršev so bila, da bodo pridobili informacije o učni snovi, poteku dejavnosti v razredu, programu dela, ciljih, ocenjevanju, dnevih dejavnosti in delovnih sobotah.

Vprašanja, ki so jih zapisali starši:

- Kdaj in predvsem kaj čaka učence v tem šolskem letu?
- Kako poteka učenje v 2. razredu?
- Kako poteka ocenjevanje v 2. razredu?
- Kakšen je program dela?
- Ali učenci obravnavano snov tudi razumejo?
- Kako bodo letos opravljali bralno značko?
- Kako napreduje učenje, če sledijo učenju?

V samo izvedbo sestanka sem s pomočjo posnetkov iz razreda vključila tudi učence. Najprej so jih pozdravili s pesmico, nato sem s pomočjo posnetkov iz različnih dejavnosti v razredu staršem predstavila, kako poteka učno delo po načelih formativnega spremljanja, kako krepimo glas učenca v razredu, kako sodelujejo pri načrtovanju

lastnega učenja, kako oblikujemo namene učenja, kriterije, kako zbirajo dokaze o učenju, kako podajajo povratne informacije.

Po tem delu so starši na svoje liste zapisali idejo, misel ali vprašanje o načinu dela v razredu. Zapisi staršev:

Roditelj 1: *»Kar zadeva način poučevanja, menim, da je zelo dober, saj so otrokom znani kriteriji, cilji in vsebina, ki jo morajo usvojiti, s tem pa se razvija objektivnost in utemeljena kritičnost otrok.«*

Roditelj 2: *»Poučevanje s formativnim spremljanjem, da mora biti aktiven, da razmišlja in da ve, čemu je znanje pomembno, se mi zdi odlično.«*

Roditelj 3: *Ta potek učenja se mi zdi zelo smiseln, saj otroci veliko sodelujejo med sabo in sami pridejo do nekaterih odgovorov. To jim bo v življenju veliko pomagalo.*

Nato je sledil del, ko so starši v skupinah oblikovali kriterije dobre govorilne ure in dobrega roditeljskega sestanka ter iskali ideje za nove oblike sodelovanja.

Kriteriji, ki so jih oblikovali starši:

Govorilna ura:

- da izveš dobre in slabe lastnosti, učne navade otroka,
- dobre informacije o učnem procesu,
- točna, hitra, učinkovita,
- prisoten otrok.

Roditeljski sestanek:

- vse potrebne informacije,
- izvemo o načinu dela v razredu,
- smo seznanjeni z dogajanjem v šoli,
- starši se med seboj spoznavamo in družimo.

Ideje za nove oblike sodelovanja:

- piknik,
- čajanka,
- prikaz učne ure v razredu.

Tako smo se dogovorili, da bomo ob koncu šolskega leta izvedli medpredmetno učno uro na šolskem igrišču, starši poskrbijo za pecivo in sok.

Ob koncu sestanka so starši ugotovili, da so se njihova pričakovanja uresničila, da so dobili odgovore na vsa vprašanja. Zato sem jih še prosila, da podajo povratno informacijo glede sestanka v obliki dveh zvezdic in nasveta. Povratne informacije staršev so bile pozitivne in zame spodbudne.

RODITELJSKI SESTANEK – PREDSTAVIM SVOJE DOSEŽKE

Glede na to, da večji del pouka gradimo na formativnem spremljanju, so tudi v 3. razredu učenci na roditeljskem sestanku predstavljali svoje dosežke. Najprej sem staršem povedala, da naj predvsem prisluhnejo otroku in z zanima-

njem spremljajo predstavitev. Če bi želeli svojega otroka kaj vprašati, naj sami presodijo, kdaj se lahko vključijo v pogovor. Otroci so predstavljali svoje dosežke s pomočjo mape, v kateri je bila zbirka različnih dokazov. Roditelj je svojemu otroku maksimalno prisluhnil, čas namenil samo njemu in bil tisti čas samo njegov. Vzeti si čas za otroka in otroku podati kakovostno povratno informacijo, je bila čudovita izkušnja. Ob koncu predstavitve dosežkov je sledil sproščen pogovor. Pred odhodom pa sta tako otrok kot roditelj izpolnila izstopni listič, ki je spraševal o mnenju roditelja in mnenju otroka. Skupaj sta tudi označila trenutno počutje.

Zapisi staršev:

Roditelj 1: *Všeč mi je, da si tako natančno in zanesljivo predstavil svoje delo.*

Roditelj 2: *Mislim, da ti je šlo super. Opazila sem, da ti gredo stvari čedalje bolj od rok.*

Roditelj 3: *Všeč mi je, ko o svojih dosežkih razlagaš s takim navdušenjem. Želim ti, da boš še naprej tako uspešna in vesela učenka.*

GLAS UČENCU, GLAS RODITELJU

Veliko sva razmišljali tudi o tem, kako dati glas učencu in staršem v drugačnih situacijah. Obe uporabljava opomnik na vratih, ob katerem se učenec ob odhodu domov spomni naloge, ki jo mora opraviti, in to pove tudi staršem. Učenci odgovorno opravljajo to nalogo in starši so postali zaupljivejši in otroku prisluhnejo.

Starše v delo otroka vključujeva tudi tako, da mu glede na dogovorjene kriterije podajajo pisne in ustne povratne informacije o njegovem napredku v razvoju veščin. Ko otroci čutijo, da se njihovi starši vključujejo v šolo in sodelujejo z učitelji, se njihov občutek pomembnosti poveča, kar pozitivno vpliva na otrokovo motivacijo. Otrokom tako iz obeh smeri sporočamo, da nam je za njih mar, da želimo zanje skrbeti in jim pomagati na njihovi poti – ne samo na poti izobraževanja, temveč tudi življenja.

S triletnim spremljanjem skozi 1. VIO lahko **sodelovanje** in **vključevanje** staršev uspešno nad**gradimo**, predvsem pa skrbimo in ovire sprejememo kot izzive, ki zorijo in rodijo nove ideje.

GLAS UČENCA PRI POUKU SPOZNAVANJA OKOLJA V PRVEM RAZREDU

Zadnje čase se v svoji pedagoški praksi veliko ukvarjam s tem, kako učencem približati vsebine, ki so določene z učnim načrtom, in kako te vsebine napraviti čim bolj življenjske in privlačne. Kako zagotoviti spodbudno, varno in sproščeno ter socialno vključujoče učno okolje? Ker tudi naše življenje ni razdeljeno na posamezne predmete, skušam vsebine medpredmetno povezati in osmisliti, pri tem pa dajem velik poudarek načrtovanju. Za izhodišče načrtovanja mi služi učni načrt. Iz njega lahko razberem, katere vsebine in sklope posameznih predmetnih področij bi lahko povezala. Hkrati pa že razmišljam, kako bom načrtovala delo in proces učenja, ter si zastavim vprašanje, kaj želim, da bi moji učenci ob koncu obravnavanega sklopa naredili, kaj naj bi znali, kako se bodo to učili ter kako bodo to dokazali. **Ves čas so moje misli usmerjene k učencem, ki jih poučujem. Razmišljam o tem, kako naj uspešno vključim vse, jim zagotovim enake možnosti in uspešno napredovanje. Ob tem pa upoštevam razlike med njimi in razlike v njihovem predznanju.** Kako naj jih kar najbolje pripravim na to, da bodo prevzeli odgovornost za svoj uspeh oziroma neuspeh?

Pri tem pa ima pomembno vlogo tudi sodelovanje s starši. Dobro sodelovanje s starši omogoča še uspešnejši celostni razvoj otroka. Vse to pa že nekaj let uspešno povezujem s formativnim spremljanjem.

V nadaljevanju bom na primeru predstavila to, kar sem zapisala v uvodu. Gre za obravnavo sklopa v 1. razredu, ki smo ga poimenovali Kmetija. Znotraj sklopa sem povezala različna predmetna področja: spoznavanje okolja, matematika, likovno umetnost, glasbeno umetnost, slovenščino, šport. Rdečo nit sta mi predstavljala predmeta spoznavanje okolja in matematika. Delo na teh dveh področjih bom predstavila podrobneje, za preostala predmetna področja pa bom omenila, kako sem jih vključila.

Cilji, ki sem jim sledila skozi obravnavani sklop, so iz učnega načrta.

Učenci znajo:

- s pomočjo kriterijev in osebnih ciljev vrednotiti svoje delo;
- prepoznajo poimenujejo in primerjajo različna živa bitja;
- poiskati razlike in podobnosti med živalmi in jih predstavijo s pomočjo Euler-Vennovega prikaza;
- podatke predstaviti z dano preglednico in s stolpčni prikazom;

- prebrati preglednico, stolpčni prikaz;
- oblikovati geometrijske vzorce;
- ob zgledu govorno nastopiti ob slikovnem gradivu (opišejo svojo kmetijo).

UGOTAVLJANJE PREDZNANJA

V uvodu so učenci odgovarjali na štiri vprašanja. O treh smo se pogovorili, na enega pa so odgovorili tako, da so odgovore narisali. Nekaj njihovih odgovorov, razmišljanj navajam v nadaljevanju.

Kaj je kmetija?

- Na kmetiji živijo kmetje. Kmetje pridelajo hrano iz živali.
- Ni enako kot dom. Imaš živali, živiš v stari lopi, delaš. Tam je seno, traktorji, živali, hlev.
- Tam, kjer so krave, pujsi, kokoši, pes in muca. Na kmetiji imajo živali.
- Na kmetiji imajo tudi hlev. Navadni hlev, v njem so krave. Kmetijski hlev, v njem živita kmet in kmetica pa še seno je notri.
- Kmetija je v naravi. Na kmetiji nimajo nič sladkarij, vse naredijo sami.
- Kmetija je dom za živali. Imajo tudi stroje.
- To je hiša, zraven je hlev, v katerem imajo krave, bike.

Zakaj potrebujemo kmetije?

- Da dobimo pridelke: mleko, meso, sir, jajca.
- Za hrano. Živali zakoljemo in dobimo meso.
- Da lahko preživimo, ker drugače ne bi imeli hrane.
- Da konji peljejo kočije, ker tisti, ki imajo kmetije, nimajo avta, so bolj revni.
- Da dobimo denar, ko prodamo pujse, krave.
- Ker dajo pridelke v trgovino in jih mi kupimo.
- Dobimo gnoj, iz gnoja pa nekaj naredimo, da stvari bolje rastejo.

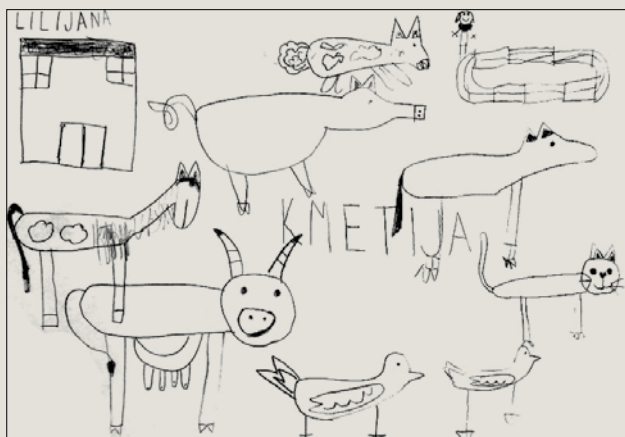
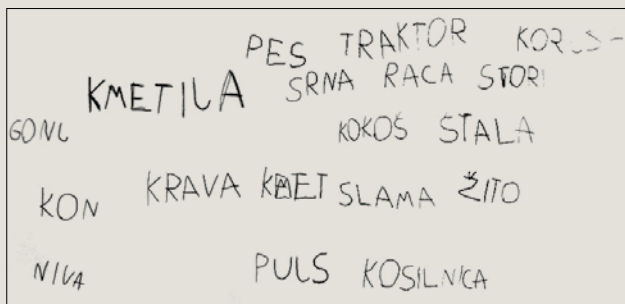
Kaj bi se zgodilo, če kmetij ne bi bilo?

- Nič, lahko bi kupili hrano v trgovini.
- Umrli bi, ker kmet da trgovini izdelke, da jih lahko mi kupimo.
- Jedli bi samo to, kar zraste na vrtu, in sadje.

- Če ne bi bilo kmetij in bi vse kupovali v trgovini, bi nam zmanjkalo denarja.
- Ne bi bilo več živali, hrane, mleka, jajc, sira ...
- Bi umrle domače živali, ker kmetje ne bi skrbeli za njih.
- V trgovini bi morali kupovati hrano, ki pa ne bi bila zdrava.

Kaj že vem o kmetiji?

Učenci so lahko glede na svoje sposobnosti narisali ali napisali, kaj vse že vedo o kmetiji.

► SLIKE 1, 2, 3: Primeri preverjanja predznanja

Učenceva predstavitev izdelka: Na kmetiji so konji, krave, pujsi, ovce, kokoši, pes in muca. Imajo pašnik, ki ima ograjo. Na pašniku se pasejo živali. Je tudi hiša, v kateri živijo. Kmet skrbi za živali.

Z vprašanji sem preverila njihovo predznanje in ugotovila, kaj že vedo, kako razmišljajo in kaj jih zanima. Hkrati pa sem spoznala nekatere njihove pravilne oziroma napačne predstave, ki jih imajo o obravnavani vsebini. O vsem, kar

so povedali, napisali ali narisali, smo se pogovorili. Na nekatera vprašanja so sami našli odgovore, na druga pa smo jih poiskali skozi učni proces. Vse te ugotovitve so bile izhodišče za načrtovanje različnih dejavnosti, ki jih bodo pripeljale do tega, da bodo dosegli zastavljene cilje.

DEJAVNOSTI V KOTIČKIH

Izhajala sem iz spoznanja, da sodobni pristopi poučevanja, ki temeljijo na aktivnosti učenca in na samostojni konstrukciji znanja (raziskovalni pristop, eksperimentalna metoda, izkustveno učenje itd.), učencem omogočajo, da opustijo napačne predstave in jih nadomestijo z novimi, ki so bližje znanstvenim 'resnicam' (Chinn in Brewew, 1993).

Delo v koticih je bilo organizirano tako, da je imel vsak kotic naloge, ki so pokrivala enega od ciljev, ki smo jim sledili. Znotraj koticov so imeli učenci možnost izbire nalog. Kjer je bilo mogoče, so se naloge razlikovale tudi po taksonomskih stopnjah. Odločali so se lahko tudi o tem, ali bodo delali sami, v paru ali v skupini. Skoraj nihče ni želel delati sam. Delo v koticih je potekalo ves teden, vsak dan smo temu namenili nekaj časa. Učenci so lahko samostojno izbirali koticke; naš dogovor je bil, da do konca tedna obiščejo vse. Osmi kotic je bil namenjen gibanju, vanj so se umaknili učenci, ko so začutili potrebo po gibanju.

Predstavitev koticov in nalog:

PRVI KOTICEK

1. naloga: Učenci so izbrali sličico svoje najljubše domače živali in izdelali figurni prikaz, ki so ga na koncu brali in ugotavljali, katere živali so najbolj priljubljene med učenci v našem razredu.
2. naloga: Izberi žival, ki živi na kmetiji, jo nariši in prilepi v preglednico. Razvrščali so živali glede na število nog.

Pri tej nalogi niso imeli težav. Učenka, ki je glede na število nog narobe razvrstila svojo žival, je sama odkrila napako in jo s puščico popravila.

► SLIKA 4: Izdelava figurnega prikaza

DRUGI KOTIČEK

Naloga: Izberi sliko kmetije, preštej živali na sliki in izdelaj stolpčni prikaz. Stolpčni prikaz »preberi« sošolcu v skupini.

► SLIKI 5 in 6: Preštejem na sliki in izdelam stolpčni prikaz.

Primer predstavitve prikaza enega izmed učencev: Pujsi so štirje. Muci sta dve. Krava je ena. Kokoši je pet. Največ je kokoši, najmanj pa krav. Pujsa sta dva več kot muc.

TRETJI KOTIČEK

Naloga: Kmet nujno potrebuje ograjo za svoje kokoši. Na voljo ima deščice, ki so takšne barve kot paličke, ki so v lončku. Pomagaj kmetu oblikovati ograjo tako, da bo imela neki vzorec. Učence sem s povratnimi informacijami nagovarjala k temu, da so oblikovali tudi zahtevnejše

► SLIKA 7: Postavljanje ograje, oblikovanje vzorcev

vzorke, saj so se najprej praviloma odločali za enostavne vzorce.

Nekateri so se odločili za enostavnejše vzorce (A B A B), nekateri pa so sestavljali zahtevnejše vzorce (A B B A, A B C A B C, A B B C C C A B B C C C).

Pogovor med učencema na sliki, vrstniška povratna informacija:

Učenec: Jaz imam rumeno, vijolično, rumeno, vijolično ... To je vzorec. Ti pa nimaš vzorca, pri tebi se nič ne ponavlja.

Učenka: Ja, pa imam vzorec. (S prstom pokaže na svetle paličke, ki se ponavljajo).

Učenec: Svetle so vzorec, samo barvne so vedno druge. To boš morala zamenjati.

Po pogovoru učenka zamenja vse barvne paličke za rdeče in oblikuje vzorec, sošolec pa potrdi, da je zdaj vzorec v redu.

ČETRTI KOTIČEK

Naloga: Poimenuj živali na sličicah. Skušaj jih razvrstiti in povej, po kateri lastnosti si jih razvrstil. Tudi tukaj sem učence s povratno informacijo usmerjala k temu, da poiščejo več možnih razvrstitev.

Učenci so razvrstili živali glede na: živalske družine, pokritost telesa, število nog, na tiste, ki imajo kljun, in tiste, ki ga nimajo, odrasle živali in mladiče itd.

► SLIKA 8: Razvrščanje živali glede na izbrani kriterij

PETI KOTIČEK

Naloga: Izberite fotografije dveh živali in ju primerjajte med seboj. Ugotovitve vpišite v prikaz na listu (Vennov diagram).

Ta naloga se je izkazala kot zahtevnejša; nekateri učenci so našli veliko podobnosti in razlik, nekateri pa le nekaj. Pokazale so se težave pri opazovanju, ki smo jim v nadaljevanju z različnimi aktivnostmi posvetili več pozornosti. Učenci so glede na svoje sposobnosti narisali in napisali razlike, ki so jih našli.

► SLIKI 9 in 10: Iskanje podobnosti in razlik

ŠESTI KOTIČEK

Naloga: Poimenuj pridelke, ki jih pridelamo na kmetiji. Če se ne spomniš imena, obrni kartico in preberi besedilo. Za pomoč pri branju lahko prosiš sošolca.

Naloga: Igra spomin – par sta tvorila kartončka s sliko in z imenom pridelka.

Pri tej nalogi učenci niso imeli težav. Tisti, ki berejo, so zelo pomagali tistim, ki še ne berejo.

► SLIKA 11: Kaj pridelujejo in kaj izdelujejo?

SEDMI KOTIČEK

Naloga: Po ogledu posnetka skušaj poimenovati, kaj vse imajo kmetije, katere stavbe in katere obdelovalne površine. Dobro poglej kartončke in jih skušaj razvrstiti.

Naloga: Igra spomin – par sta tvorila kartončka s sliko in z imenom stavb oziroma obdelovalnih površin.

► SLIKA 12: Kaj vse še imajo kmetije?

OSMI KOTIČEK

Naloga: Učenci berejo navodila, ki so napisana in narisana na karticah, in ob tem izvajajo različne gimnastične vaje (npr: Zibaj se kot pšenica v vetru.).

Vsi so z veseljem obiskali ta kotiček. Ker imamo v razredu nekaj učencev, ki potrebujejo malo več gibanja, so ti bili v tem kotičku večkrat.

SLIKA 13: Gibalni kotiček

DEVETI KOTIČEK

Naloga: Vrzi kocko, poglej znak, ki si ga vrgel, in sošolcu povej, kaj vse veš o tem. Sošolec naj te dopolni.

Ta kotiček je bil dodan kasneje, v njem so učenci, ki so končali, lahko utrjevali svoje znanje. Na kocki so bile slike, ki smo jih uporabili za kriterije.

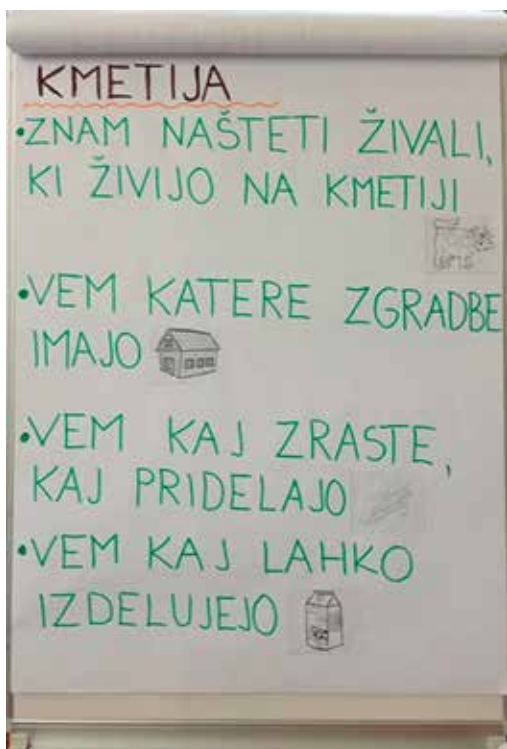

SLIKA 14: Kocka za ponavljanje

OBLIKOVANJE KRITERIJEV USPEŠNOSTI

Po delu, ki so ga učenci opravili v kotičkih, smo se pogovorili, kaj je tisto, kar naj bi o kmetiji vedeli in znali. Tako so nastali kriteriji, ki smo jih oblikovali skupaj. Ker vsi učenci ne berejo, smo jih opremili še s sličicami.

Kriteriji učencem omogočijo odgovoriti na vprašanje, kako vem, da sem dosegel zastavljene cilje, da sem uspešen. Če želimo, da jih učenci razumejo in s tem prevzamejo odgovornost za svoje učenje, jih moramo oblikovati skupaj z njimi.

► SLIKA 15: Naši kriteriji

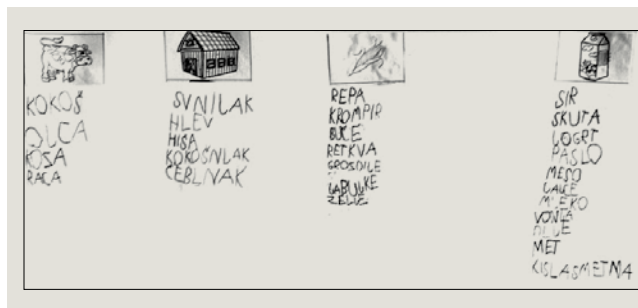
Sledil je ogled kmetije, kjer so učenci dobili še dodatne informacije o tem, kaj so se naučili in kar jih je zanimalo. Po vrnitvi v šolo so dopolnili liste, ki so jih izdelali v fazi preverjanja predznanja. Dorisali ali dopisali so tisto, kaj so se naučili v kotičkih in na učnem sprehodu. Dogovorili smo se tudi to, kako bodo stvari predstavili. Predlagali so, da v skupine razvrstijo in narišejo: živali, stavbe, vse, kar zraste, in vse, kar izdelajo ali dobijo od živali.

► SLIKA 16: Preverjanje predznanja

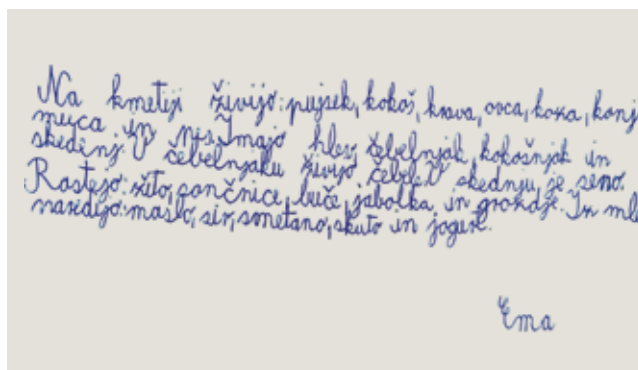

► SLIKA 17: Kaj sem se novega naučil/-a, predstavitev z risbo

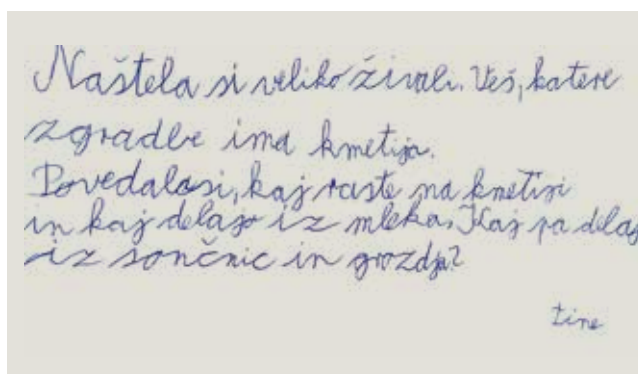

► SLIKA 18: Kaj sem se novega naučil/-a, predstavitev z zapisom

Po končanem delu so najprej drug drugemu v paru ali manjši skupini predstavili svojo kmetijo in si glede na kriterije podali vrstniško povratno informacijo. Tudi sama sem spremljala predstavitve in jim podajala sprotne povratne informacije.

► SLIKA 19: Primer predstavitve kmetije

► SLIKA 20: Primer vrstniške povratne informacije

DOKAZI

Dokazi izhajajo iz dejavnosti, ki so povezane z nameni učenja in s kriteriji uspešnosti. Zbirala sem jih v vseh fazah učnega procesa. Zbiranje dokazov je potekalo na različne načine. V fazi preverjanja predznanja sem jih pridobila skozi pogovor in risbo, ki so jo narisali. Med samim delom sem jih zbirala s pomočjo opazovanja in pogovora z učenci ter refleksijo po opravljenem delu. Končni dokaz je bil izdelek, ki so ga izdelali učenci, in njegova predstavitev. Dokazi, ki sem jih zbrala med učnim procesom, so mi bili v pomoč pri načrtovanju dela, saj sem ugotavljala, kaj učenec že zna, pri čem ima težave, pri čem bo potreboval pomoč na poti do cilja.

POVRATNA INFORMACIJA

Povratna informacija je ključna za uspešno učenje. Učenci so dobili različne, večsmerne povratne informacije med učenjem in ob koncu dela. Ker gre za prvošolce, so bile le-te v glavnem ustne. Pravočasne, sprotne, kakovostne in na kriterije vezane povratne informacije so jim pomagale pri učenju. Povedale so jim, kaj so že dosegli in kje lahko svoje znanje izboljšajo ter kako naj to storijo.

Razmišljanja učencev po opravljenem delu:

- *Meni je bilo všeč, ko smo delali v skupinah. Pa ko nečesa nisem vedel, mi je Jure to povedal. On veliko ve o kmetiji, ker jo imajo doma.*
- *V redu je bilo, ker smo imeli en kotichek za to, da smo lahko telovadili. Jaz sem šel večkrat tja. Veliko sem se naučil, ko smo bili na kmetiji.*
- *Meni je bilo všeč to, da sem si lahko zbrala, kje bom delala. Pa še naloge sem si lahko izbrala. Najprej sem delala sama, potem pa sem delala z Majo.*

Kje in kako so se vključevali še preostali predmeti?

- Likovna umetnost – risanje domačih živali
- Slovenščina – prepoznavanje glasov v besedah, zapis besed, predstavitev kmetije

- Šport – posnemanje gibanja živali
- Glasbena umetnost – prepoznavanje zvokov, oponašanje živali, naučimo se pesem o živalih

Kako se sliši glas učenca v našem razredu?

Že pogled v prostor pove, da v njem poteka drugačen pouk. Postavitev miz ni klasična, učenci sedijo tako, da lahko med seboj dobro komunicirajo, si pomagajo in sodelujejo. Če želijo, se umaknejo v kotichek, kjer imajo na voljo različne naloge ali pa se preprosto sprostijo. Postavitev v učilnici lahko glede na potrebe hitro spreminjamo in prilagajamo. Želim razumeti različna razpoloženja učencev; kadar je potrebno, jih skušamo s pogovorom izboljšati tako, da so učenci lahko uspešnejši pri medsebojnem sodelovanju in pri učenju. Saj vemo, da so dobri odnosi, strpnost, pozitivna naravnost ključnega pomena za boljše rezultate. Delo, ki poteka po koticčkih ali skupinah, je organizirano tako, da če se le da, v njih najdemo naloge, ki pokrivajo isti cilj, na različnih taksonomskih stopnjah. Prav tako pa želim naloge prilagoditi različnim učnim stilom učencev. Učenci so aktivno vključeni v vse faze pouka od načrtovanja do vrednotenja. Znotraj našega dogovora lahko odločajo o tem, kaj bodo počeli in kako, hkrati pa s tem prevzamejo odgovornost za opravljeno delo. Vsi skupaj se trudimo, da smo drug do drugega spoštljivi, da se počutimo varne in sprejete.

VIRI IN LITERATURA

- Holcer Brunauer, A. idr. (2017). Vključujoča šola. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Holcer Brunauer, A. idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Hattie, J. (2018). Vidno učenje za učitelje. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.

IGRAJMO SE KAMIŠIBAJ GLEDALIŠČE – OD IDEJE DO IZVEDBE

Sformativnim spremljanjem sem se prvič seznanila na fakulteti. A večinoma le v teoriji. Pred dvema letoma pa je naša šola sprejela izziv, spoznati in v vzgojno-izobraževalni proces vključiti nov model učenja in poučevanja. Vključili smo se namreč v projekt BRIDGE: Glas učenca – Most do učenja. Nisem si predstavljala, da lahko samo v nekaj mesecih popolnoma spremenim svoj pogled in metodično-didaktični način učenja in poučevanja. A sem ga. Z željo po spremembi lastne pedagoške prakse in osmišljanju učenja učencev.

Pri vsem tem moram omeniti brezpogojno podporo ravnatelja, ki nam, »formativnim učiteljicam«, omogoča stalno strokovno izpopolnjevanje na področju formativnega spremljanja, finančno podporo pri nabavi književnega gradiva na tem področju in vedno sliši naš glas.

Posamezna orodja in korake formativnega spremljanja sem spoznavala in vključevala v vzgojno-izobraževalni proces postopoma. Vsak dan sem uporabila vsaj eno orodje, frontalno poučevanje pa so zamenjale druge oblike učenja. Začela sem uporabljati paličke z imeni, semaforje za preverjanje znanja, vhodne in izhodne kartice, različne metode sodelovalnega učenja, vpeljala sem glasbeni portfolio, z učenci sem začela oblikovati namene učenja in kriterije uspešnosti, pri načrtovanju dejavnosti sem izhajala iz idej in želja učencev ... Ugotovila sem, da so orodja in koraki formativnega spremljanja izvrstna podpora za spremljanje učenčevega znanja in napredka.

Po približno letu dni sem vsa znanja in izkušnje, ki sem jih pridobila skozi izobraževanja in lastno delo, speljala v celoto. Tako sem začela posamezne predmetne sklope obravnavati po vseh korakih formativnega spremljanja. Od aktiviranja in ugotavljanja predznanja do sooblikovanja namenov učenja, načrtovanja strategij dela, načrtovanja kriterijev uspešnosti, zbiranja dokazov, samovrednotenja in vrstniškega vrednotenja. Ko je tudi to nekako postalo »spontani« način mojega poučevanja in učenja, sem se soočila z novim izzivom.

Horizontalno sem zajela vsebine in cilje treh predmetnih področij – slovenščine, glasbene in likovne umetnosti – v večji sklop, obravnavan po korakih in načelih formativnega spremljanja, s skupno končno bogato nalogo oz. izzivom meseca. Zavedam se namreč, da je eden ključnih izzivov sodobnega učitelja učence motivirati k spoznanju o smiselnosti in uporabnosti znanja in učenja. To pa je možno le

s povezovanjem različnih vsebin in predmetnih področij. Pri oblikovanju projektne dela sem izhajala iz učnih načrtov (in iz tega izpeljanih namenov učenja in kriterijev uspešnosti), strokovne literature in razvojne stopnje učencev. Dejavnosti sem načrtovala tako, da so pri učencih spodbudile miselne procese, ki so vodili k novim spoznanjem in uporabi usvojenega znanja v novih situacijah.

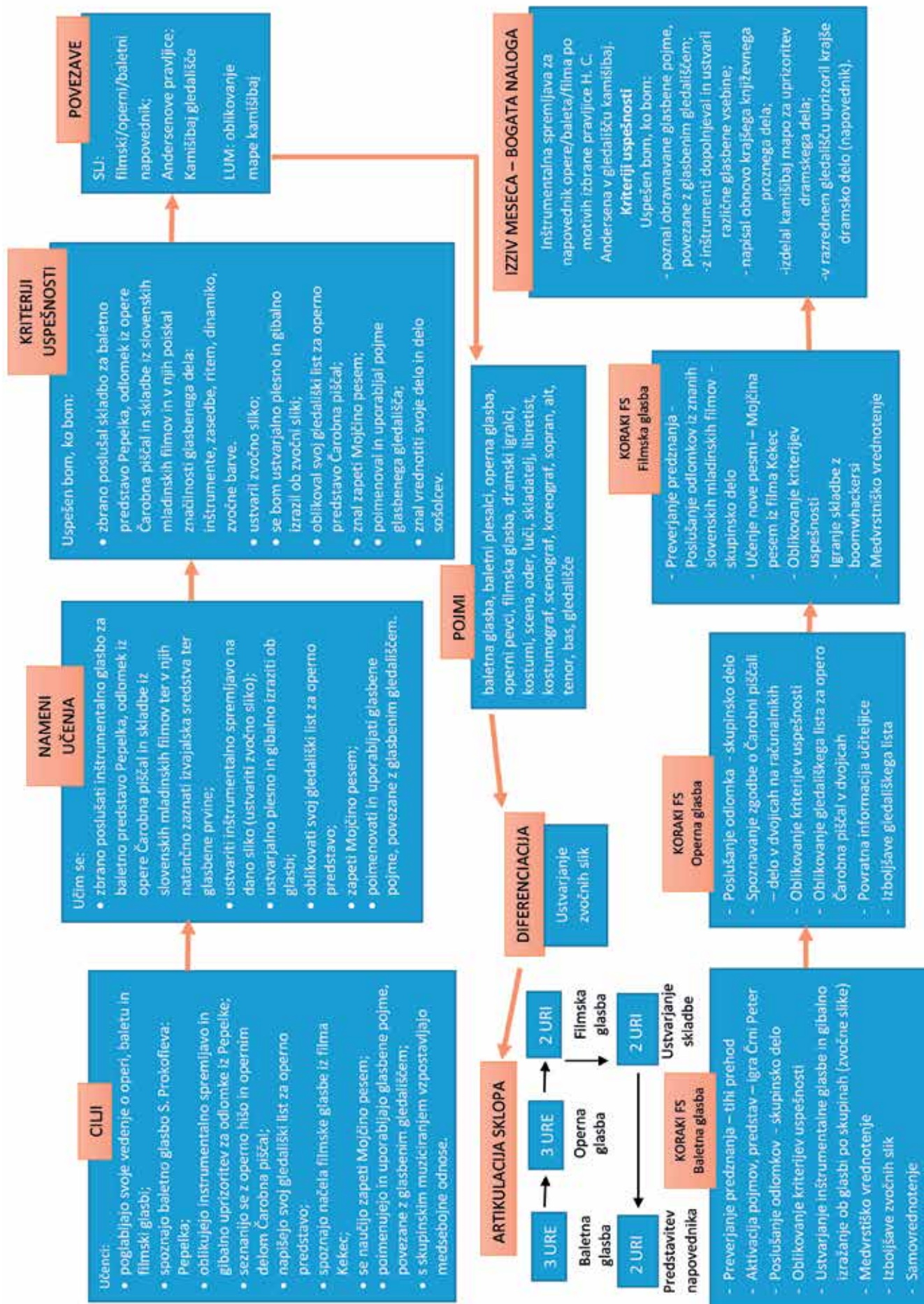
SLOVENŠČINA

Učni sklop pri SLJ je zajemal skupinsko spoznavanje Andersenovih pravljic ter tvorjenje pisne obnove književnega besedila po načelih formativnega spremljanja. Predznan-

NAČRT SKUPINSKEGA PROJEKTNEGA DELA

- ✓ IZVEDBA SLJ
- ✓ OBNAVE: književna, glasbeni, likovni
- ✓ GLEDALIŠČE: obnove, pravljice, glasbeni, likovni
- ✓ KONTROLNA LISTA IN ZAVRSTENJE

NALOGE	KDAJ	KDO	KJE	OPRAVIL DA/NE
Pisno branje.	1. teden	1. teden	1. teden	1. teden
Drugo branje pravljice.	2. teden	2. teden	2. teden	2. teden
Razlaganje besedil, besed.	3. teden	3. teden	3. teden	3. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	4. teden	4. teden	4. teden	4. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	5. teden	5. teden	5. teden	5. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	6. teden	6. teden	6. teden	6. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	7. teden	7. teden	7. teden	7. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	8. teden	8. teden	8. teden	8. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	9. teden	9. teden	9. teden	9. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	10. teden	10. teden	10. teden	10. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	11. teden	11. teden	11. teden	11. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	12. teden	12. teden	12. teden	12. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	13. teden	13. teden	13. teden	13. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	14. teden	14. teden	14. teden	14. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	15. teden	15. teden	15. teden	15. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	16. teden	16. teden	16. teden	16. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	17. teden	17. teden	17. teden	17. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	18. teden	18. teden	18. teden	18. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	19. teden	19. teden	19. teden	19. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	20. teden	20. teden	20. teden	20. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	21. teden	21. teden	21. teden	21. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	22. teden	22. teden	22. teden	22. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	23. teden	23. teden	23. teden	23. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	24. teden	24. teden	24. teden	24. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	25. teden	25. teden	25. teden	25. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	26. teden	26. teden	26. teden	26. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	27. teden	27. teden	27. teden	27. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	28. teden	28. teden	28. teden	28. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	29. teden	29. teden	29. teden	29. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	30. teden	30. teden	30. teden	30. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	31. teden	31. teden	31. teden	31. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	32. teden	32. teden	32. teden	32. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	33. teden	33. teden	33. teden	33. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	34. teden	34. teden	34. teden	34. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	35. teden	35. teden	35. teden	35. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	36. teden	36. teden	36. teden	36. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	37. teden	37. teden	37. teden	37. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	38. teden	38. teden	38. teden	38. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	39. teden	39. teden	39. teden	39. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	40. teden	40. teden	40. teden	40. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	41. teden	41. teden	41. teden	41. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	42. teden	42. teden	42. teden	42. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	43. teden	43. teden	43. teden	43. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	44. teden	44. teden	44. teden	44. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	45. teden	45. teden	45. teden	45. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	46. teden	46. teden	46. teden	46. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	47. teden	47. teden	47. teden	47. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	48. teden	48. teden	48. teden	48. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	49. teden	49. teden	49. teden	49. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	50. teden	50. teden	50. teden	50. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	51. teden	51. teden	51. teden	51. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	52. teden	52. teden	52. teden	52. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	53. teden	53. teden	53. teden	53. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	54. teden	54. teden	54. teden	54. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	55. teden	55. teden	55. teden	55. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	56. teden	56. teden	56. teden	56. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	57. teden	57. teden	57. teden	57. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	58. teden	58. teden	58. teden	58. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	59. teden	59. teden	59. teden	59. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	60. teden	60. teden	60. teden	60. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	61. teden	61. teden	61. teden	61. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	62. teden	62. teden	62. teden	62. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	63. teden	63. teden	63. teden	63. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	64. teden	64. teden	64. teden	64. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	65. teden	65. teden	65. teden	65. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	66. teden	66. teden	66. teden	66. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	67. teden	67. teden	67. teden	67. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	68. teden	68. teden	68. teden	68. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	69. teden	69. teden	69. teden	69. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	70. teden	70. teden	70. teden	70. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	71. teden	71. teden	71. teden	71. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	72. teden	72. teden	72. teden	72. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	73. teden	73. teden	73. teden	73. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	74. teden	74. teden	74. teden	74. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	75. teden	75. teden	75. teden	75. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	76. teden	76. teden	76. teden	76. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	77. teden	77. teden	77. teden	77. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	78. teden	78. teden	78. teden	78. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	79. teden	79. teden	79. teden	79. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	80. teden	80. teden	80. teden	80. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	81. teden	81. teden	81. teden	81. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	82. teden	82. teden	82. teden	82. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	83. teden	83. teden	83. teden	83. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	84. teden	84. teden	84. teden	84. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	85. teden	85. teden	85. teden	85. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	86. teden	86. teden	86. teden	86. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	87. teden	87. teden	87. teden	87. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	88. teden	88. teden	88. teden	88. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	89. teden	89. teden	89. teden	89. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	90. teden	90. teden	90. teden	90. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	91. teden	91. teden	91. teden	91. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	92. teden	92. teden	92. teden	92. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	93. teden	93. teden	93. teden	93. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	94. teden	94. teden	94. teden	94. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	95. teden	95. teden	95. teden	95. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	96. teden	96. teden	96. teden	96. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	97. teden	97. teden	97. teden	97. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	98. teden	98. teden	98. teden	98. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	99. teden	99. teden	99. teden	99. teden
Pisna povzeta informacija ustiljica	100. teden	100. teden	100. teden	100. teden

► SLIKA 2: Načrt učnega sklopa pri glasbeni umetnosti: Glasbeno gledališče – spoznavanje baletne, operne in filmske glasbe

je sem pri učencih preverjala z dejavnostjo, imenovano sestavljanje. V razredu so se morali poiskati trije učenci, ki so imeli drugačne dele besedila. Ko so se našli, je moral vsak član skupine ustno obnoviti svoj del. Skupaj so nato posamezne dele besedila razvrstili v pravilnem zaporedju in sestavili celotno obnovo. Sledil je pogovor o prebranem besedilu s pomočjo učiteljskih vprašanj in o namenih učenja v naslednjih učnih urah. Na podlagi predstavljenih namenov učenja smo skupaj z učenci nato oblikovali kriterije uspešnosti. Seznam kriterijev smo obesili na vidno mesto v razredu, kasneje pa so bili uporabljeni v orodjih za samovrednotenje in vrstniško vrednotenje.

Po oblikovanju kriterijev uspešnosti so se učenci sami razvrstili v skupine in si izbrali eno izmed Andersenovih pravljic. Vsaka skupina je izdelala načrt skupinskega dela, ki je bil med učnim procesom nato tudi njihova kontrolna lista (Slika 1).

Sledilo je večkratno prebiranje pravljic, pri čemer je moral vsak član skupine glasno in doživeto brati pravljico preostalim članom skupine. Po razlagi manj znanih in neznanih besed s pomočjo spletnih slovarjev so se učenci pripravili na pisanje obnove. Odgovorili so na ključna vprašanja o besedilu in oblikovali shemo oziroma miselni vzorec. Jaz sem nato skupinam podala pisno povratno informacijo, oni pa so načrt glede na komentarje popravili oziroma izboljšali. Sledilo je oblikovanje pisne obnove s pomočjo ključnih podatkov in predhodno oblikovanih kriterijev uspešnosti. Eden izmed članov skupine je z zapisom obnove začel, vsak naslednji član pa je prispeval nadaljevalno poved. Tudi tokrat sem izdelke pregledala in ovrednotila jaz, učenci pa so svoje obnove glede na moje komentarje nato dopolnili in popravili. Zaključni korak je bila moja ustna povratna informacija v zvezi s končnim izdelkom skupin, ki so ji sledili zadnji popravki. Učenci so na koncu tudi sami ovrednotili lastno delo in delo članov svoje skupine.

GLASBENA UMETNOST

Pri glasbeni umetnosti so učenci spoznali temelje glasbenega gledališča. Slika 2 prikazuje načrt za celotni sklop, po katerem so učenci spoznavali prvine baletne, operne in filmske glasbe. Vse enote učnega sklopa so bile obravnavane po korakih formativnega spremljanja. Ključnega pomena v sklopu so bili glasbeni pojmi, povezani z glasbenim gledališčem, saj so jih morali učenci kasneje vključiti v izziv meseca.

LIKOVNA UMETNOST

Pri urah likovne umetnosti so učenci izdelali kamišibaj mapo, ki se je navezovala na izbrano Andersenovo pravljico. To je zanimiva dramska tehnika pripovedovanja zgodb ob slikah s pomočjo majhnega lesenega odra, ki mu pravimo kamišibaj. Prva dejavnost je bila namenjena preverjanju predznanja učencev. Med prebiranjem učiteljske zgodbe na kamišibaj odru so bile nekatere slike neustrezne, saj se likovno in motivno niso ujemale z zgodbo. Učenci so ugotavljali, katere slike niso del zgodbe, in v parih razpravljali o tem, zakaj slike niso primerne in kako bi jih izboljšali. Sledil je pogovor o namenih učenja, na podlagi katerih smo nato skupaj z učenci oblikovali kriterije uspešnosti in njihov seznam obesili v razrednem FS-kotičku.

Posamezne prizore kamišibaj gledališča so skupine izbrale in naslikale s pomočjo pisnih obnov, ki so bile oblikovane pri urah slovenščine. Člani so si delo razdelili tako, da je vsak učenec naslikal izbrane dele obnove. Pred začetkom so izdelali načrt skupinskega dela s kontrolno listo.

Sledilo je slikanje posameznih prizorov s tehniko akvarel barv in črnega flomastra. Izdelke sem pregledala in podala pisno povratno informacijo glede na predhodno oblikovane kriterije. Učenci so na podlagi mojih komentarjev svoje izdelke še dopolnili in izboljšali. Na koncu so lastne izdelke in delo svoje skupine tudi ovrednotili.

IZZIV MESECA

Kurikularne povezave praviloma načrtujemo zaradi njihove dodane vrednosti, avtentičnih dosežkov oziroma rezultatov, ki jih brez njih ne bi mogli doseči. Tovrstni dosežki pogosto spominjajo na realne življenjske problemske situacije in vključujejo vrsto različnih miselnih procesov oz. načinov procesiranja obravnavanih vsebin (Rutar Ilc, 2010: 115). Izziv meseca je zajemal prav vse to. Končni rezultat medpredmetnega projektnega dela je bil namreč napovednik za filmsko, baletno ali operno predstavo izbrane Andersenove pravljice v gledališču kamišibaj.

► SLIKA 3: Izziv meseca

Učenci so tako pri slovenščini oblikovali napovednik po vnaprej določenih kriterijih uspešnosti, ki je vključeval tudi kratko obnovo Andersenove pravljice, pri likovni umetnosti so oblikovali kamišibaj prosojnice, pri glasbeni umetnosti pa ustvarili kratko glasbeno delo, napovedniku dodali zvočne efekte in vanj umestili tudi ustrezne glasbene pojme, povezane z izbranim gledališkim delom – baletno, operno ali filmsko predstavo. Z bogato nalogo so tako zaobjeli znanje in veščine, ki so jih usvojili skozi celotni učni proces pri vseh treh predmetnih področjih. Napovednike za predstavo so sami posneli in jih nato med seboj tudi vrednotili (Slika 4).

Glede na komentarje vrstnikov, ki so se nanašali na predhodno oblikovane kriterije uspešnosti (Slika 5), so imele skupine možnost svoje izdelke še izboljšati, popraviti, dopolniti in svoje napovednike še enkrat posneti ter predstaviti pred razredom.

VREDNOTENJE

Član žirije: J.P.

KRITERIJ VREDNOTENJA	VREDNOTENJE			OPREMI
	DA	DELNO	NE	
SLO				
Napovednik vsebuje vse sestavne dele: vrsta, naslov, liki, akcija, likovna, prostorska opredelila, obara ... (kratka zgodba, zaključek ...)	✓			Veljavo vse dele
Opredelila ustrezno predstavijo liki, vrsta, obara in zaključek	✓			je klogata
Dodajanje v dnevni red ali v splošno zbiranje		✓		Zaključek je na me
Priloge: obara, naslov, likovna, prostorska opredelila (možna je tudi druga)		✓		Priloge so priložene

MOJ KOMENTAR:

So vsebine in vsebine napovednika. Liki so se upoštevajo v besedilu.

Priloge in vsebine in vsebine napovednika. Liki so se upoštevajo v besedilu.

Napovednik predstavlja sledenje k sledu filma/kritike/operne predstave:

😊
😐
☹️

► SLIKA 4: Primer medvrstniškega vrednotenja predstavljenega filmskega napovednika po predlogi Andersenove pravljice Palčica

► SLIKA 5: Kriteriji uspešnosti med učnim procesom projektne del, ki se nanašajo na cilje in namene učenja v projektne delu.

EVALVACIJA UČITELJICE IN UČENCEV PO KONČANEM DELU

Učenci so bili skozi celotno projektno delo aktivni udeleženci učnega procesa. Svoje misli, ideje, stališča in predloge so podajali sproščeno, odprto in neposredno. Ves čas so bili za delo motivirani, saj so vedeli, kaj je njihov končni cilj. Poleg tega so med projektnim delom ves čas prejeli učiteljske in vrstniške pisne in ustne povratne informacije o svojem delu, tako da so svoje naloge lahko sproti dopolnjevali, kar jih je še dodatno spodbujalo k delu. Velikokrat so samovoljno ostali po pouku in izboljševali svoje izdelke, kar kaže na pomembnost povratne informacije v procesu učenja.

Po končanem projektne delu so v samoevalvacijskih listih prav vsi napisali, da jim je bilo tovrstno delo izjemno zabavno, zanimivo, in kar se mi je zdelo bistveno – življenjsko. Zapisali so tudi, da še le zdaj vidijo, koliko truda je treba vložiti v kakovosten izdelek in kako pomembno je medsebojno sodelovanje vseh članov v skupini za uspešno opravljeno nalogo.

Opisani in izpeljani projekt se mi je zdel zelo zahteven, saj učenci tovrstnega načina dela niso povsem vajeni, zato se mi je zdelo pomembno, da za začetek delo poteka po korakih, postopoma in ne holistično. Zdaj, ko so učenci uvideli potek in način izpeljave medpredmetnega projektnega dela po načelih formativnega spremljanja, bo za nov izziv meseca vsekakor lažji – tako zanje kakor tudi zame –, saj bodo že povsem avtonomni pri izbiri teme, metod in oblik dela, načrtovanju učnega procesa ... Jaz pa bom samo njihova usmerjevalka, pomočnica in spodbudna vodja. To pa je tudi naš končni cilj, tisto, kar si vsi formativni učitelji želimo ...

VIRI IN LITERATURA

Novak, L., Vršič, V., Nedeljko, N. idr. (2018). Formativno spremljanje na razredni stopnji. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Holcar Brunauer, A., Debenjak, K., Bone, J. idr. (2017). Formativno spremljanje v podporo vsakemu učencu. 2. zvezek. V: Vključujoča šola. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rutar Ilc, Z. (2010). Medpredmetne in kurikularne povezave v kontekstu učno-ciljnega in povesnega načrtovanja in izvajanja pouka. V: Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rutar Ilc, Z. (2010). Ugotavljanje in presojanje dosežkov v kurikularnih povezavah. V: Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Lidija Mlinarič

OŠ Miklavž pri Ormožu

GLAS UČENCA, KI SE SLIŠI/VIDI NA CELOTNI ŠOLI

Po poti uresničevanja vizije »Srčnost in odprtost – pot do ljudi« hodimo na OŠ Miklavž pri Ormožu že nekaj let. Z vsemi našimi aktivnostmi se trudimo za vrednote, ki so za nas pomembne: medsebojno spoštovanje in sodelovanje, poštenost, odgovornost, prijateljstvo.

Kot nadgradnja formativnega spremljanja je projekt Bridge, v katerega smo vključeni, velika in odlična nadgradnja Razvojno aplikativnega projekta Didaktika ocenjevanja znanja, v katerega smo bili vključeni v preteklosti, in odlična priložnost, s katero lahko naše učence opolnomočimo za smiselno vključevanje in sodelovanje v procesu izboljševanja njihovega doživljanja šole, spodbujanja njihove zavzetosti za učenje in izboljševanja odnosov med učiteljem in učencem.

Poleg naše vizije »Srčnost in odprtost – pot do ljudi« so v Razvojnem načrtu naše šole na pedagoškem in vzgojnem področju med drugim naše prednostne naloge, ki jih lažje uresničujemo z vključevanjem elementov formativnega spremljanja in s projektom Bridge.

Cilji posameznih učiteljev, ki smo vključeni v projekt, so se vseskozi spreminjali. Na začetku so bili usmerjeni v aktivno vključevanje učencev pri oblikovanju kriterijev uspešnosti in namenov učenja, v samovrednotenje, spodbujanje učencev k razmišljanju s povratnimi informacijami učiteljev, kje so na poti do cilja in kaj morajo napraviti, da bodo dosegli cilj. Težili smo k večji odzivnosti učencev na družbena dogajanja, k spodbujanju zanimanja za aktualne dogodke v bližnji in širši okolici. Učenci so vzpostavljali odnos do informacij in jih argumentirano presojali.

► Kotiček

V okviru projekta in regijskih srečanj so naši učenci dobili svoj »glas« 24. marca 2017 v OŠ Ivanjковci in v OŠ Črenšovcih ter hotelu v Ljutomeru 6. in 7. oktobra 2017. Na srečanjih so aktivno in zavzeto opravili svoje delo. Sodelovali so pri analizi učnih ur, ki so si jih ogledali skupaj z učitelji, in oblikovali kriterije za »glas učenca«.

Učenka Mojca je srečanje komentirala z besedami: »Tega, da nas učitelji sprašujejo o našem mnenju, da nas slišijo in upoštevajo naš »glas«, da je učiteljem mar, tega do zdaj nismo bili deležni. Tega je tudi pri pouku bilo bolj malo. Zaradi tega projekta smo zdaj učenci z učiteljem dosti bolj povezani, saj nam več pomaga, nam prisluhne in upošteva naša mnenja.«

Dokaz o učinkih pouka po načelih formativnega spremljanja je bil 12. januarja 2018, ko je v Ljubljani v organizaciji Zavoda RS za šolstvo potekala konferenca o formativnem spremljanju, viden tudi ob predstavitvi naše šole. Pri njej so s svojim prispevkom sodelovali ravnatelj Vlado Hebar, učiteljica Natalija Paušner in predstavniki učencev 6. razreda, Maja, Eva, Nika, Anže in Jan.

Na konferenci so naši učenci z učiteljico prikazali posnetek učne ure matematike v 6. razredu, ki poteka po načelih formativnega spremljanja, in na odru samozavestno odgovarjali na vprašanja o pouku, za katerega verjamejo, da je edino tak pravi pouk. Navajam nekaj njihovih izjav na konferenci.

Kriteriji uspešnosti so mi všeč, ker vem, kaj se moram učiti in kaj učni sklop od mene zahteva.

Maja

Tabla uspešnosti, ki jo uporabljamo pri pouku, mi je všeč, ker se lahko sami ocenimo.

Anže

*Matematika je bolj zabavna;
se pri tem učenju bolj zabavam.*

Jan

► Matematična igra

► Orodja

*Matematika mi je všeč, ker ne pišemo
toliko, se več med sabo pogovarjamo.*

Anže

*Meni je matematika zelo všeč,
prej mi ni bila. Ko pa smo začeli s
kriteriji uspešnosti, pa mi je prišla
na vrh najljubših predmetov.*

Eva

Meni je tudi zelo všeč, zato, ker izdelujemo igre in se pri tem učimo.

Nika

Projekt Bridge »se pozna« tudi pri delu oddelčne in šolske skupnosti. Vključevanje vseh učencev v izvajanje sprejetih odločitev krepi čut za odgovornost in pomaga pri odraščanju v zrele in odgovorne ljudi, zato je zelo pomembno, da učenci, predstavniki šolske skupnosti, dobijo »svoj glas«, imajo možnost govoriti o težavah, jih zaupati, biti soustvarjalci. Delo šolske skupnosti je pod okriljem projekta potekalo nekoliko drugače kot v prejšnjih letih. V okviru šolske skupnosti, kjer so učenci dobili »svoj glas«, so npr. v letošnjem šolskem letu, glede na kriterije, ki so jih določili sami, izbrali »Naj ... faco šole«, izvedli akcijo medvrstniškega prijateljstva, ko so učenci 9. razreda postali skrbniki učencev 1. razreda, organizirali mreže prostovoljcev za učno pomoč po oddelkih, izvedli različne šolske natečaje itn.

Projekt je v naše razrede prinesel več priložnosti za aktivno udeležbo in razvijanje odnosov (sodelovalno delo, učenci tutorji), več spodbudne komunikacije, priložnosti za odprte odnose in sprejemanje kritike, priložnosti za neposrednost, učenje drug od drugega, zaupanje, boljše odnose med učitelji in učenci, več medsebojnega sodelovanja med učenci. Zagotovil je učinkovito in predvsem kakovostno povratno informacijo, ne samo v odnosu učitelj – učenec, pač pa še posebej v odnosu učenec – učenec, česar pred izvajanjem projekta v tolikšni meri na šoli ni bilo moč zaslediti. Kriteriji uspešnosti so popolnoma jasni že učencem v 1. vzgojno-izobraževalnega obdobja, glede na kriterije uspešnosti znajo odbrati dokaze, ki so v skladu s pričakovanji, znajo povedati, česa še ne vejo in kaj bodo naredili, da bodo to izboljšali.

Na šoli je v večini razredov vidna sprememba tudi pri postavitvi miz in pohištva. Izbrali smo L-postavitve miz, kar učencem omogoča dobro komunikacijo in sodelovanje ter interakcijo. Dokazi, orodja formativnega spremljanja, so vidni v večini učilnic naše šole. Ne manjkajo že tolikokrat opevani semaforji, table uspešnosti, na katerih so orodja za vrednotenje, vlak vprašanj, paličke z imeni otrok, plakati s kriteriji uspešnosti, kocka z nedokončanimi povedmi za samovrednotenje, piramida vprašanj, tabla vstopnih/izstopnih listkov, kolo branja za spremljanje napredka pri branju, škatla Modra pomoč pri učenju kemije ...

Razmišljanja učiteljev, ki so vključeni v projekt:

Izvajanje dejavnosti z uporabo elementov FS mi omogoča, da dosti bolje razumem učence in jasneje vidim, kako razmišljajo in kam jih vodi njihovo razmišljanje. Hkrati me veseli tudi to, da jih z uporabo takšnih dejavnosti nekako bolj »mehko« prisilim, da sodelujejo vsi, tudi tisti, ki so se prej vedno zelo radi »skrili« v množici. K aktivnemu sodelovanju mi uspe pritegniti večje število učencev kot prej. Opazila sem tudi to, da jasno zastavljeni kriteriji uspešnosti učencem omogočajo

večji občutek varnosti, saj »vedo«, kam gredo, in predvsem tisti manj samozavestni se zato ne zdijo tako »izgubljeni«.

Maja Mrežar Korban

Že prej sem bila kot učiteljica naravnana v bolj demokratično smer, skušala upoštevati in slišati glas učenca, sedaj pa to počnem bolj sistematično. Kot učiteljici mi je vedno bilo zelo težko biti tiho ali ne imeti vedno vseh vajeti v rokah. Sedaj v procesu uvajanja elementov FS se poskušam navaditi tega, da sem usmerjevalka, spodbujevalka in ni treba, da sem v središču pozornosti.

Nadja Domjanič Curk

Kot učitelj moraš v svoji glavi narediti premik: iti korak za korakom, začeti si upati spreminjati svojo dosedanje prakso, elemente formativnega spremljanja vpeljevati počasi, drugega za drugim, spremeniti svoj obrazec dnevne priprave, odvreči kak delovni zvezek, si nadeti »druga očala«, znati biti v pravem trenutku tiho in dati glas učencem.

Lidija Mlinarič

S takim načinom dela učenci sami uvidijo, kaj je tisto, kar jim še dela težave, kaj še morajo vaditi, kaj se je treba še naučiti, da bodo pri svojem delu uspešnejši.

Simona Tomažič

... ti »mali« zmorejo več, kot si mislimo ... Neverjetne ideje, predlogi, naloge ... Resnično si želim postati njihova vodnica na poti doseganja ciljev, ki so si jih zastavili sami ...

Tanja Novak

Vidim: večjo motivacijo učencev (priprava gradiv, redno opravljanje domačih vaj), večjo vključenost in aktivnost učencev pri oblikovanju kriterijev uspešnosti, več povratnih informacij med učenci ter učenci in mano v vseh fazah pouka.

Natalija Paušner

Priprava na tako uro vzame sicer veliko časa, aktivnosti je treba natančno načrtovati. Je pa med poukom v razredu nato sproščeno in delovno vzdušje. Razredne rutine, ki si jih vzpostavim pri posameznih skupinah, mi omogočijo, da lahko z učenci gradimo znanje. Učenci so vključeni v sonačrtovanje in soustvarjanje učnega procesa. Pri takem načinu dela se razvijajo dobri medsebojni odnosi, medsebojne povratne informacije so stalnica v procesu, učencem je namen učenja bolj jassen. Veselijo se vrstniškega sodelovanja in se drug od drugega učijo. Ob pripravljenih kriterijih uspešnosti nastajajo kakovostni dokazi, dano možnost za izboljšanje učenci v veliki meri izkoristijo.

Suzana Kosec

Strastno predani učitelji so tisti, ki so absolutno zaljubljeni v to, kar počno. Neprestano iščejo učinkovitejše načine, da dosežejo otroke ter da obvladajo učne vsebine in metode svoje obrti. Imajo občutek osebnega poslanstva ... da se naučijo čim več o svetu, o drugih in o sebi – ter da pomagajo preostalim, da storijo enako. (Zehm in Kotler, 1993: 118, v Hattie, 2018: 39)

Za iskanje učinkovitejših načinov, tudi za strastno predanost, nam včasih – tudi tistim učiteljem, ki smo zagnani, ki si želimo sprememb, ki smo vključeni v projekte in v naše razrede vnašamo novosti, ki si upamo malo več – zmanjka energije.

Oviro pri udejanjanju elementov formativnega spremljanja pri pouku in ciljev projekta Bridge večina naših učiteljev še vedno vidi v prenatrpanih učnih načrtih in posledično primanjkovanju časa. Smo pa tudi učitelji, ki ovire vidimo v učnih gradivih, ki jih, čeravno v zmanjšanem obsegu, še

► Zunaj

vedno uporabljamo. Menimo, da nas ovirajo v smislu tega, da nam jemljejo ustvarjalnost.

Učitelji moramo imeti potrpljenje za napake otrok, ker se iz njih vsi učimo. Moramo se z njimi veseliti, ko so uspešni. Moramo se znati odzvati na posameznega učenca in razumeti njegovo učenje. Projekt Bridge je vsekakor pomagal, da smo to še bolj ozavestili in da se trudimo, po najboljših močeh, to vsakodnevno udejanjati.

VIRI IN LITERATURA

Hattie, J. (2018). Vidno učenje za učitelje. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.

Jelka Bojc, Dora Ožvald, Nataša Maver Šoba
OŠ Fram

VSAKA SKUPINA NI TIM, VSAK TIM PA JE SKUPINA

UVOD – prav lepo je res na deželi

Osnovna šola Fram je srce kraja, gručastega naselja, ki se nahaja pod vznožjem Pohorja v občini Rače - Fram. Nekdaj z mlino in žagami bogat kraj, v katerem se je rodilo več pomembnih ljudi, ki so ime Frama ponesli v svet, danes utripa v mirnejšem kulturnem ozračju in manjšem gospodarskem obsegu. Ohranjeni kulturni spomeniki niso velike umetnine, vendar kažejo na skromnost pohorskih ljudi.

Osnovno šolo Fram obiskuje nekaj več kot 300 učencev. Stavba je stisnjena med dve cesti, učilnice so razporejene v kar treh nadstropjih, v šolskem letu 2018/2019 pa smo pridobili nove prostore nasproti glavne šolske stavbe. Šolski vsakdan je popestren z dodatnimi vsebinami in ustvarjanjem. Poleg šolskih vsebin pa predvsem krepimo medosebne odnose in človeške vrednote, ki prispevajo k prijetnejšemu počutju v šolskem okolju.

Beseda sodelovanje je stalnica našega dela. Tukaj imamo v mislih tako ožjo kot širšo okolico, ne nazadnje pa se le-to začne znotraj institucije in se kaže kot dejavna povezanost, kar je privedlo do oblikovanja tima.

KDO SMO IN KJE VIDIMO PREDNOSTI DELOVANJA V TIMU?

Zgodovina nastanka našega tima je naključna. Povezale so nas želja po videnju vsakega učenca posebej, spodbuda njihovih kreativnosti in potreba po spremembi učnega procesa nasploh. Ugotavljamo namreč, da smo priča novi generaciji otrok, ki posledično potrebujejo drugačen pristop poučevanja. Želeli smo poiskati uspešna področja, ustvariti prijetno razredno klimo in vzajemno podajati in sprejemati kakovostne povratne informacije. Te skupne točke so nas združile v tim.

Smo učiteljice različnih predmetnih področij: razrednega pouka, glasbene umetnosti, zgodovine ter državlanske kulture in etike. Posledično povezujemo celotno vertikalno. Poseben pečat je našemu timu dalo poučevanje po načelih formativnega spremljanja.

Prioritetno smo si zadale cilj, da poenotimo orodja, ustvarimo skupno mapo, bistvenega pomena pa nam je bilo, da smo druga drugi dovolile vpogled v sam učni proces. S tem smo razširile lastno obzorje in ga nadgradile z medkolegialnimi izkušnjami in povratnimi informacijami.

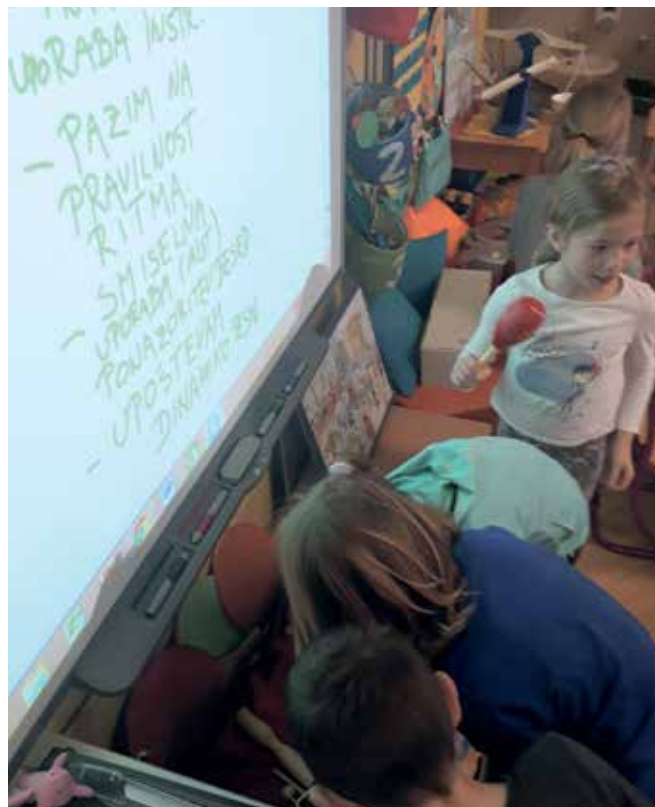
Redno se dobivamo na sestankih, kjer predstavimo svoje ideje, predloge, izrazimo mnenja, rešujemo nesoglasja, upoštevajoč maksimo:

Misli, a dopuščaj tudi drugim, da mislijo.

Rex Richards

SODELOVANJE IN HOSPITACIJE

► SLIKA 1: Pouk glasbe (medpredmetno povezovanje učiteljic)

Če hočeš hiteti, pojdi sam, če hočeš priti daleč, pojdi v skupini.

(Kitajski pregovor)

Ta pogovor je navdihoval in velja tudi za nas. Misel o sodelovalnem učenju smo uresničevale na medsebojnih hospitacijah, kjer smo se pridno in z veseljem učile druga od druge. Hospitacije so namreč odlično okolje in izhodišče za izmenjave mnenj, saj na konkretnem primeru prikažejo učinkovitost, lahko tudi neučinkovitost posameznih orodij, strategij ... Ob tem smo šle še korak dlje in poskusile tudi s primerom, kjer smo zamenjale vloge. Učiteljica razrednega pouka je poučevala v višjih razredih, učiteljica predmetnega pouka pa na razredni stopnji. Izkušnja je bila navdihujoča.

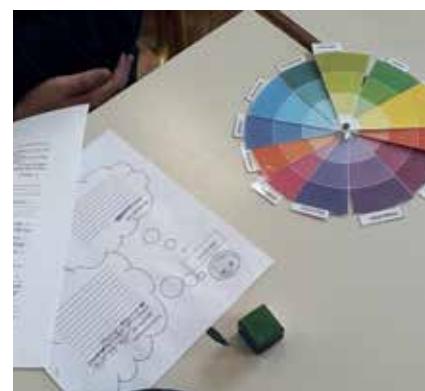
Ugotavljamo pa, da se vse skupaj začne že pri preprostem dejstvu, da se odločiš in odpreš vrata svoje učilnice ter vanjo spustiš ljudi, učitelje in druge strokovnjake.

In me smo vrata odprle na široko. V naše prostore spuščamo vsakogar, ki želi videti in slišati.

POT DO USPEHA

Premagovanje strahu odpre meje, tako da lahko začneš graditi svojo pot do uspeha. Do uspeha pridemo po majhnih korakih, pa naj bo to samo povečana motivacija za delo, prebujenost posameznika, dobro postavljeno učenčevo vprašanje.

Tako smo gradile s pomočjo skupnih orodij in medsebojnega sodelovanja. Sprva z uporabo semaforja, ki smo ga nadgradile še s tremi barvami (ustvarjalnost – modra, tvegam – črna, iščem podatke – bela), uporabo trikotnikov pri načrtovanju dela, s čimer smo ustvarile 'bridge' oz. most do vsakega posameznika. Poenotena orodja so prispevala k opaženosti in razumevanju na celotni vertikalni, predvsem pa smo pridobile na času (učenci so se npr. z orodji že seznanili pri kolegici).

► SLIKI 3 in 4: Naša skupna orodja

► SLIKA 2: Razmišljamo o vprašanjih.

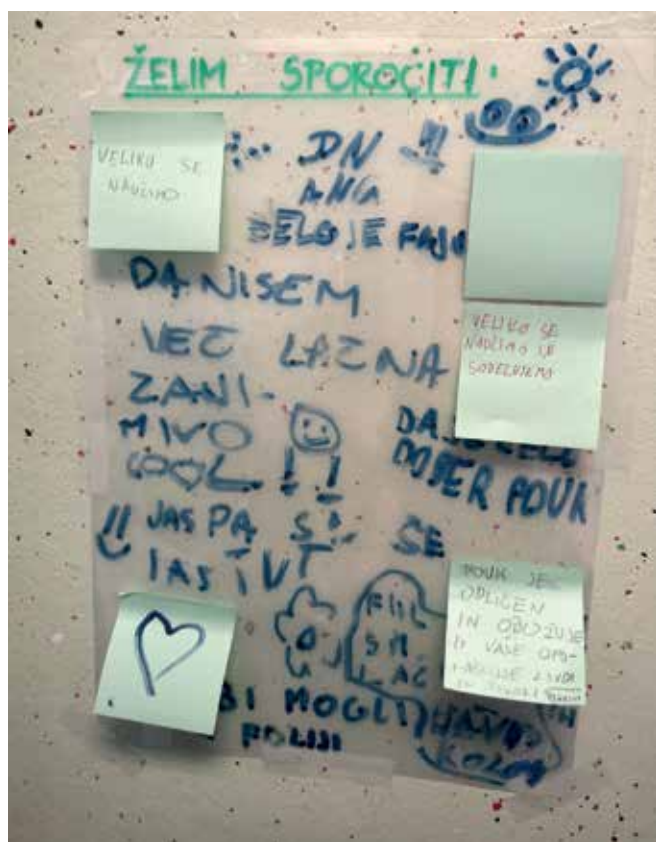

SLIKA 5: Sem opažen in slišan – moj glas.

Kje vidimo prednosti glasu učenca? Večja je motiviranost (možnost izbire), več je sodelovalnega učenja, posameznik prevzame vlogo učitelja, z aktivnostjo pridejo do boljših rezultatov, trajnejšega znanja, razvijamo kritično mišljenje, učenci se znajo oceniti in se izražati glede na kriterije uspešnosti, znajo vrednotiti svoje in sošolčevo znanje, znajo si postaviti svoj osebni cilj itd. Učenci so opaženi in slišani.

Sodelovanje se nadgrajuje: starejši učenci učijo mlajše in obratno. Tako je potekala izvedba učnih ur, na katerih so se učenci izmenjali oz. smo jih izvedli skupaj.

KAJ UČENCI MISLIJO O ORODJIH FORMATIVNEGA SPREMLJANJA, KI SPODBUJAJO RAZMIŠLJANJE

► SLIKA 6: Kaj želim sporočiti učiteljici?

PRVO TRILETJE:

VŠEČ MI JE:

- uporaba semaforja,
- kocke za pomnjenje,
- izražanje lastnih želja (dve zvezdi, ena želja),
- sestavljanje lastnih vprašanj,
- ocenjevanje počutja s smeški in risbami,
- barvne kocke za označevanje rešenih nalog,
- štipiljke s smeški,
- zabavni izzivi,
- različne raziskovalne naloge in vprašanja.

► SLIKA 7: Skupaj oblikujemo kriterije.

NI MI NAJBOLJ VŠEČ:

- Bloomov trikotnik,
- vlečenje slamic,
- da me sošolec ne pusti do besede,
- reševanje nalog v delovnem zvezku,
- ko samostojno rešujem naloge.

DRUGO IN TRETJE TRILETJE:

VŠEČ MI JE

- rad delam v skupinah,
- fajn mi je, ko delamo v skupinah, glasba mi je zanimiva,
- všeč mi je formativno spremljanje,
- všeč mi je, da se veliko pogovarjamo,
- upam, da bomo predstavili glasbila v skupinah, full je fajn,
- všeč mi je delo v skupinah in da ni učiteljica vse povedala, ampak smo tudi kaj sami ugotovili, všeč mi je sodelovanje,
- pouk je odličen, obožujem oponašanje živali in življenje v zgodovinski osebnosti,
- zdaj ko delamo po FS, veliko več znam. Snov boljše razumem. Ko si postavljamo cilje, točno vem, kaj me bo učiteljica vprašala,
- moj čas učenja se je skrajšal za polovico,
- presenečena sem nad svojim predznanjem,
- spoznala sem, da ocene niso vse,
- všeč mi je, da je pouk razgiban, sproščen, da gledamo veliko posnetkov, da delamo v skupini in da učiteljica snov razlaga s pravljicami.

NI MI VŠEČ:

- ne maram oz. sovražim, ko delamo sami,
- malo prehitro gre, da moramo sami delati zapiske,
- ni mi všeč, ko delamo v skupinah, nekateri niso zainteresirani za delo,
- včasih vstanemo z napačno nogo, nimamo dobrega dneva in ne znamo vsega.

KAJ PRAVIJO STARŠI

»Moj sin se krasno odziva na to tehniko poučevanja, učenja. Razvija samokritiko, doslednost, natančnost. Obenem pa sproščeno podoživlja dan. Z veliko vnamo in entuziazmom razlaga naučeno tudi doma. Srka znanje in ga deli. Sam ustvarja izzive in povezuje pojme iz domačega okolja s tistimi, naučenimi v sprotni učni snovi v šoli. Do učenja goji pozitiven odnos, se ne boji poraza, vendar previdno govori o kritiki. Verjetno se je težko naučiti in sprejeti konstruktivno kritiko. Veliko raje vsi sprejemamo pohvale. Vendar se mi zdi dobro zgodaj privzgojiti razliko med kritiko in grajo. Rad gre v šolo in komaj čaka, da se kaj novega nauči. Vseč mi je, da že zgodaj povezuje pojme in o njih razmišlja, se pogovarja in išče razlage. Kreativnost, ki jo kaže, me dnevno navdušuje.«

Julija V.

IZKUŠNJE Z ZBIRANJEM

Delitev veselja je ravno razlog, da širimo okvirje zunaj učilnic in tima. Najprej seveda znotraj kolektiva, nato pa tudi širše. Na hospitacijske ure smo povabile učitelje sosednjih šol. Svoje izkušnje smo z njimi delile na številnih študijskih skupinah po vsej Sloveniji. S primeri dobrih praks smo poskušale prikazati pozitivne vidike projekta Bridge in formativnega spremljanja. Starše smo navdihovale in jih še vedno navdihujemo. Nema lokrat so nam povedali, da metode, orodja, strategije preizkušajo tudi pri vzgoji doma. Prenekatero znanje se je preneslo tudi na lokalno okolje oz. na društva.

Ker pa se nam zdi zelo pomembno, da o pozitivnih vidikih Bridgea učimo tudi prihodnje generacije učiteljev, ti so namreč še nepopisani listi, ki bodo lažje sprejemali »novitete«, smo znanje prenesle tudi na študente Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Bridge in formativno spremljanje so sprejeli z navdušenjem in s ponosom lahko povemo, da ga zdaj razume, sprejema in ga bo prenesla v svojo prakso že tretja generacija. Nekateri študenti so sodelovali pri urah zgodovine, tudi na študijskih skupinah in svoje izkušnje prenašali na druge učitelje. Prepletanje izkušenj je bilo očitno.

Deljeno veselje je dvojno veselje.

Michael L. Moeller

NAČRTUJEM SVOJE DELO

IME: ALIŠA

KAJ BOM PRAVAL DANES? 21.11.

SLIKA IZ LIKOV
RISALA Z ŠAPLONO
RISEM PROSTORČNO
POIMENOVALA BOM LIKE.

MOJ CILJ: DA SE NAUČIM RISATI IZ LIKOV.

KAJ ŽELIM DELATI NITRI? KAJ ŽELIM DELATI NITRI? KAJ ŽELIM DELATI NITRI?

KAJ ŽELIM DELATI NITRI? KAJ ŽELIM DELATI NITRI? KAJ ŽELIM DELATI NITRI?

KAJ SEM SE NAUČIL TA TEDEN?

KAJ ŽELIM SPOROČITI UČITELICI?

► SLIKA 8: Načrtujemo lastno delo.

Prepusti se, si na pravi poti ...

Druga drugi smo potrditev in inspiracija, učitelj in učenec, kritika in spodbuda, izziv in prijateljica.

SKLEP

Če povzamemo, je delo v timu navdihujoče, vzpodbudno in pri učencih rodi številne uspehe. Samo vi ste ustvarjalec svojih sanj in ne dovolite, da vam ovire na poti jemljejo energijo, ki jo potrebujete za doseg zastavljenih ciljev.

RAZVOJ UČITELJA PRIPOMORE K BOLJŠEMU POUČEVANJU IN UČENJU

Kaj se zgodi, ko se ozreš na svoje delo in ugotoviš, da tvoje poučevanje ne dosega želenega učinka? Sledi iskanje novih strategij poučevanja, ki bi pri delu omogočile večjo učinkovitost in s tem večje zadovoljstvo pri opravljanju poklica učiteljice.

KAKO SEM SPOZNALA, DA ME DELO IZČRPAVA IN DA SEM ZA TO KRIVA SAMA

Kot učiteljica kemije sem bila prepričana, da je moja naloga učence čim več naučiti o kemiji, da jo bodo razumeli. Prepričana sem bila, da morajo biti uspešni pri spoznavanju kemije, saj je njihovo znanje odvisno le od moje razlage. Tako sem se leta trudila pripravljati učne ure, pri katerih so učenci poslušali moje razlage, gledali animacije, filme, jaz pa sem izdelovala povzetke na drsnicah, ki so jih prepisovali, ali sem jih celo natisnila, da bi le imeli vsi učno snov zapisano v zvezkih. Pripravljala sem učne liste, ki jih kljub pregledovanju mnogi nikoli niso rešili, drugi so se pritoževali, da so nerazumljivi, tretji pa so mi le sledili. Trudila sem se najti delovni zvezek, ki bi jim bil všeč in bi ga reševali za utrjevanje znanja, a zaman. Delovni zvezki nekaterih učencev so ostajali prazni ali pa so rešitve prepisali, kadar sem jih pregledovala.

Sčasoma so moji delovni dnevi postajali vse daljši, neskončno ur sem preživela za računalnikom, saj sem iskala načine, kako učencem približati kemijo in izkoreniniti stavek: »Učiteljica, ne znam, ne razumem.«

Spoznala sem, da moram najti način poučevanja, ki bo ustrežnejši zame in za učence. Toda kako? Težko si je bilo priznati, da otrok ne shodi, če mu ne dovoliš hoditi in se nekajkrat prevrniti na tla. Učence sem poučevala jaz, zato je bil čas, da se spremenim jaz in spremenili se bodo učenci. Vajeti za uspeh ima učitelj sam.

KAKO SMO ZAČELI

K spremembi svoje pedagoške prakse me je najbolj gnal občutek, da bi moji učenci lahko dosegli več, pa si tega preprosto niso želeli. Kar naprej sem 'se borila' s tistimi brez domače naloge ali potrebnih in ugotovila, da moje pridige kradejo dragocen čas prizadevnim in nadarjenim. Skupni imenovalec težav je bila zunanja motivacija učencev. Od njih sem zahtevala, da delajo nekaj, v čemer ne

vidijo smisla (reševanje učnih listov v smislu dopolni, izpolnjevanje delovnega zvezka, ker so jih starši kupili) ali pa niti ne znajo. Ponujala sem jim samo eno pot učenja. Svoje kritiziranje in pritoževanje sem mnogokrat delila z nekaterimi kolegi v zbornici, ki so se strinjali in dodali, da sami opažajo podobno. Jasno je postajalo, da je nekaj treba spremeniti. Toda, kako lahko naredim drugače, sem se spraševala. S še dvema učiteljicama smo se prijavile na seminar o formativnem spremljanju v izvedbi dr. Natalije Komljanc na Zavodu RS za šolstvo, ki je potekal v treh delih. Kot priprava na naslednje srečanje smo dobili nalogo, kar nas je počasi, a vztrajno gnalo naprej. Teorijo smo povezali s prakso, učitelji praktiki so delili svoje izkušnje in znanje, preizkušali smo, kar smo se naučili, in tako počasi opazili pozitivne premike v svoji poučevalni praksi ter o tem redno razpravljali. Delili smo svoje izkušnje in našli nekaj somišljenikov, ki so si prav tako želeli preizkušati. Nekateri so se seminarja udeležili v naslednjem šolskem letu, drugi so raziskovali sami ali pa so se udeležili aktivnih ponedeljkovih delavnic o formativnem spremljanju (dr. Ada Holcar Brunauer, ZRSŠ).

V šolskem letu 2015/2016 je tema formativno spremljanje zaživela na srečanjih študijskih skupin. Tista, ki sem jo obiskala, je izpolnila moja pričakovanja, saj smo bili udeleženci aktivni. Bila je priložnost za izmenjavo praks ter predvsem za pedagoški pogovor o formativnem spremljanju in analizo. Imela sem torej kar nekaj priložnosti za aktivne oblike učenja o formativnem spremljanju in predvsem o tem veliko razmišljala. Svetovalke ZRSŠ so zagotavljale podporo in ponujale konkretne rešitve za vprašanja, ki so se porajala.

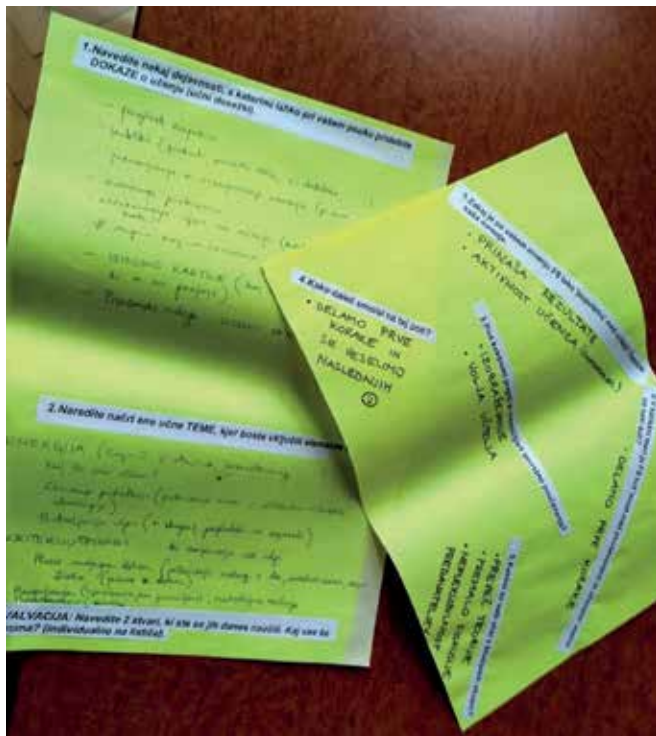
V istem šolskem letu smo na šoli izvedli izobraževanje (svetovalno storitev) za vse strokovne delavce v obsegu dveh šolskih ur. Predavanje svetovalke ZRSŠ dr. Ade Holcar Brunauer smo dopolnili z delavnicami, ki smo jih na šoli organizirali sami. V skupinah smo razmišljali in se pogovarjali o naslednjih vprašanjih:

1. Zakaj je po vašem mnenju formativno spremljanje tako 'popularno' med učitelji? Zapišite vaša mnenja.
2. V kolikšni meri je FS kot 'most med poučevanjem in učenjem' realno na naši šoli?
3. Pod kakšnimi pogoji je uresničljivo tovrstno poučevanje?
4. Kako daleč smo/si na tej poti?
5. Kakšni so vaši vtisi s študijskih skupin?

Učitelji, razdeljeni po predmetnih področjih, so po načelih formativnega spremljanja v drugem delu načrtovali pouk:

1. Navedite nekaj dejavnosti, s katerimi lahko pri vašem pouku pridobite DOKAZE o učenju (učni dosežki).
2. Naredite načrt ene učne TEME, kjer boste vključili elemente FS.
3. EVALVACIJA: Navedite 2 stvari, ki ste se ju danes naučili. Kaj vas še zanima?

To so učitelji zapisali individualno na lističe, ki so jih moderatorji zbrali in povzeli v zaključek. Udeleženci so premaknili svoje lističe na semaforju.

► Razmišljanja učiteljev (pogovori o učenju)

Enkratno izobraževanje učiteljev o formativnem spremljanju na pedagoških konferencah ne bo učinkovito, če ne bomo elementov implementirali v pouk in spremljali učinke ter svoja opažanja delili s kolegi v okviru strokovnega aktiva ali, še bolje, širše.

In tako nas je ZRSŠ povabil k sodelovanju v mednarodnem projektu Erasmus+ *The Student Voice – the Bridge to Learning*, ki nas je še bolj spodbudil k raziskovanju lastne pedagoške prakse. Deset učiteljev in ravnatelj smo se v projekt vključili prostovoljno z željo po spremembi svoje pedagoške prakse ob uvajanju in preizkušanju elementov formativnega spremljanja. Danes verjame, da z uvajanjem formativnega spremljanja počasi gradimo učečo se skupnost in spreminjamo poučevalno kulturo na šoli, katere temelj je sodelovanje.

Moram priznati, da sem pri slednjem imela res idealne pogoje. Skupaj s pomočnico ravnatelja Anito Rusak Kastelic, ki me je slišala ob pravem času, sva se udeležili več izobraževanj o formativnem spremljanju. Sprva sva samo poslušali, razmišljali, se pogovarjali, se učili, raziskovali, nato pa je prišel čas za preizkušanje v praksi. Bile so ure, ko bi najraje jokala, saj so bili želeni učinki doseženi počasneje od pričakovanj, prijemi napačni. Bile pa so tudi ure pouka, ko sem vedela, da nekaj delam prav. Ugotovili sva, da

je o poučevanju pomembno imeti sogovornike, s katerimi deliš mnenje in si izmenjaš izkušnje. Tako smo na šoli ob veliko podpori ravnatelja uvedli obvezno izobraževanje, t. i. pogovore o učenju.

POGOVORI O UČENJU

Kakovost učenja in življenja na šoli je močno povezana s kakovostjo sodelovanja med učitelji. Znanje se soustvarja med učitelji, če le imajo priložnost. Naloga vodstva šole pa je, da ga spodbuja in omogoča.

Na šoli bomo že četrtič zapored organizirali **pogovore o učenju**, s katerimi omogočamo to, kar si učitelji najbolj želijo – izmenjavo dobrih praks in idej. Organiziramo jih v soboto dopoldne v obliki delavnic, ki jim sledi razprava.

Zakaj so pogovori o učenju učinkoviti in pri učiteljih dobro sprejeti? Ker se tako kot učenci tudi učitelji najbolje učimo v skupinah, drug od drugega, drug z drugim. Učitelji strokovno razpravljamo o učenju. Drug drugemu predstavljamo dejavnosti, ki smo jih preizkusili in so delovale. Gre za učinkovito obliko profesionalnega razvoja, ki spreminja prepričanja, stališča, znanja, spretnosti in prakse v razredu.

IZ EVALVACIJE POGOVOROV O UČENJU (Orodje: 3-2-1 odziv), marec 2018

1. Napiši 3 stvari, ki so ti ostale v spominu:
 - omogočimo različne poti učenja, učenec lahko izbere svoj način učenja (npr. nalogo), slišati glas otrok, imajo možnost izbire,
 - skrbna priprava izvajalcev delavnic, pohvala izvajalcem za profesionalno vodenje (učitelji so zahtevno občinstvo), sproščeno vzdušje, zanimivi pogovori, aktivnost udeležencev v delavnicah, pomanjkljivosti so bile tudi izpostavljene.
2. Napiši 2 stvari, ki si ju želiš preizkusiti pri pouku:
 - orodja (semafor (npr. počutja), pahljača, dve zvezdici in ena želja, palčke, kocke z nedokončanimi stavki, orodja za klicanje učencev),

Slika 2: POGOVORI O UČENJU - EVALVACIJA (prazen)
3 - 2 - 1 odziv

1. Napiši 3 stvari, ki so ti ostale v spominu.
2. Napiši 2 stvari, ki si jih želiš preizkusiti pri pouku.
3. Napiši, kaj te še zanima.
4. Kakšne pogovore o učenju si želiš v prihodnje?

► Pogovori o učenju – evalvacija (prazen)

- aktivnosti v skupini, sodelovanje, projektno delo, več samostojnih predstavitev učencev, dajmo besedo učencem.

3. Napiši, kaj te še zanima:

- nekaj že vem, zdaj moram raziskovati sam,
- uporaba IKT-orodij za formativno spremljanje,
- rabim pomoč pri premiku v lastni glavi,
- več z mojega področja.

4. Kakšne pogovore o učenju si želiš v prihodnje?

- Izmenjava konkretnih, praktičnih izkušenj, primeri dobre prakse,
- sproščene, preproste,
- ideje, ki jih jutri lahko uporabim v razredu,
- naj učenci povedo svojo izkušnjo.

PRVI KORAKI PRI IZVAJANJU FORMATIVENGA SPREMLJANJA PRI POUKU

Prve ure, ki sem jih želela izvesti po načelih formativnega spremljanja, so bile prava polomija. Poslušati, kako se izvaja tak pouk, je bilo preprosto, ko pa sem želela načela prenesti na svoje področje kemije in naravoslovja, se je začelo lomiti. Kako naj se lotim načrtovanja učne ure? Kako naj spremljam napredek vsakega učenca? Kako naj načrtujem, da me ne bo ves čas preganjal čas? To so bila prva vprašanja, na katera sem morala sama poiskati odgovor tako, da sem izvedla uro, jo analizirala, ustrezno prilagodila ali spremenila in ponovila.

Svoje stare načine poučevanja sem zavrgla in začela znova. Odzivi učencev so bili sprva zelo negativni, saj so pričakovali, da bom delo v glavnem opravila jaz (povzeto napisala, izpisala, pregledala). Oni se bodo samo naučili za ocenjevanje. Kako dolgo pa bodo znali?

Ti začetki so me močno izmučili, predvsem pa sem padla na trdna tla in bila postavljena pred dejstvo. Kako naprej? Kaj lahko naredim drugače?

Imeti svetovalca svojega predmetnega področja, ki spremlja tvoje delo, in biti deležen njegove povratne informacije, je bila zame dragocena izkušnja, ki jo ZRSŠ ponuja učiteljem. Naučila sem se, kako učinkovito analizirati svoje delo in ga nadgraditi.

KAKO ZDAJ NAČRTUJEM SVOJ POUK

Učni načrt je moje vodilo. Nikoli v roke najprej ne vzamem učbenika. V učnem načrtu pogledam cilje in standarde, ki jih morajo učenci doseči, nato pa je čas za mojo domišljijo. Iščem teme, ki bi učence pritegnile, na primer: raziskovanje moje najljubše snovi ali kako je videti neka snov pod mikroskopom ...

Nato sledi načrtovanje dela z učenci. Uvodno uročne snovi v razredu vedno izvedem brez točnega načrta, saj se z učenci dogovorimo, kaj si želijo spoznati, kaj morajo spoznati in kako bodo prišli do tega znanja. V tej fazi je njihov glavni vir informacij učbenik, ki ga veliko uporabljajo

pri svojem raziskovanju. Pripravo na učno uro pogosto oblikujem po izvedeni učni uri ali sklopu, ob tem pa ne pre-
stano reflektiram naše delo (Priloga 1).

DELO V RAZREDU

Učencem dam možnost odločanja o svojem učenju, sočasno pa jih usmerjam v cilje, ki jih predpisuje učni načrt. Uvodna učna ura se začne s pogovorom o snoveh, ogledom filma in izbiri najljubše snovi, ki jo želijo raziskovati. Tako določijo veliko ciljev, ki jih bodo morali usvojiti. Sledi pogovor o tem, kaj pomeni raziskovati neko snov.

Kmalu učenci ugotovijo, da iskanje po spletu ni dovolj za raziskovanje, zato se pogovorimo, katero znanje je treba usvojiti, da lahko raziščejo lastnosti snovi.

Po nekaj urah samostojnega dela jim vedno ponudim, da preverijo svoje znanje in razumevanje z različnimi nalogami in vprašanji ter uporabo delovnega zvezka. Tako dobijo povratno informacijo o tem, koliko so se naučili.

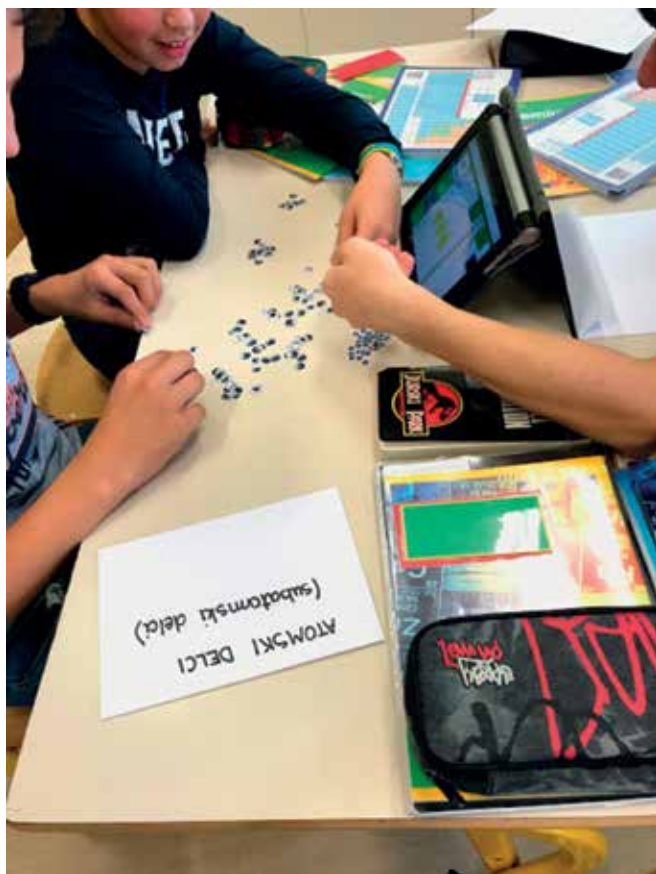
Na tej točki jim postane težko, saj se zavedo, da bodo za nadaljnje raziskovanje potrebovali veliko energije in da brez tega znanja ne bodo mogli raziskati in doseči zastavljenih ciljev. Pomagam jim tako, da sledeče ure pripravim tako, da kombiniram razlage in samostojno delo. Frontalne razlage uporabim pri vsebinah, za katere vem, da jih treba dodatno razjasniti in si bodo v nadaljevanju učenci lahko sami organizirali svoje delo.

Pri tem sklopu sem po načrtovanju ciljev in kriterijev uspešnosti učence spodbudila, da si za mesec in pol ur kemije vsebinsko načrtujejo sami. Razdelila sem koledarčke, s katerimi so oblikovali časovni načrt. Vsem sem pregledala načrte, jim svetovala pri obsegu in vsebini tem ter času, ki ga imajo na voljo za svoje delo.

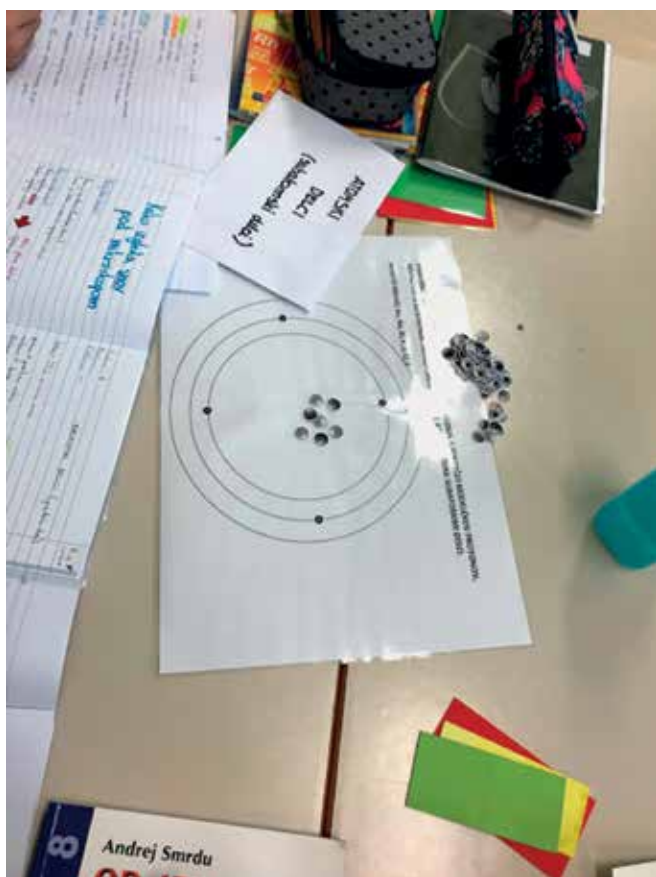

► Načrtovanje dela

Sledilo je njihovo samostojno delo.

► Razvrščanje elektronov

► Izdelava modela atoma ali iona

Slediti so morali svojim načrtom. Za raziskovanje so imeli na razpolago različne vire informacij: učbenike, tablične

računalnike, moje kratke povzetke, navodila za eksperimentalno delo itd. Ves ta čas sem jim nudila individualne razlage, saj so se raziskovanja lotili z različnih zornih kotov. Njihove učne poti so bile različne.

Menim, da so delali dobro, vsi so bili aktivni, zavzetost pri vseh pa ni bila enaka. Vedno se najdejo nekateri, ki ne bi delali, ker je dolgočasno. Ščasoma ugotovijo, da učiteljica ni dobra vila s paličico, ki se bo učila namesto njih in na koncu pričarala znanje in oceno. Ko sami načrtujejo svoje delo, se odnos do znanja in učenja spremeni.

Kmalu so ugotovili, da se je svojih načrtov težko držati, da je snovi veliko in da se je pri pouku treba aktivno učiti. Učenci, ki so v času pouka zavzeto delali in bili motivirani, so prepolovili čas spoznavanja učne snovi, ki so ga moji učenci po navadi potrebovali prej. Nekateri se še vedno borijo z napačnimi predstavami o sebi, 'ne znam, ne razumem, kaj učiteljica pričakuje'. Negotovi so, zato nenehno potrebujejo potrditev, da so na pravi poti, spodbudo, da zmorejo in da jim gre dobro. To je za učitelja izčrpajoče, za učence pa dragoceno in spodbudno. Spet drugi pa kljub stalnemu nadzoru, podajanju navodil in nasvetov, kako delati, kljub individualni razlagi zaidejo v cono ugodja in čakajo ... Ti slednji postanejo nervozni in zavzeti za delo, ko vidijo, da so sošolci že skoraj pri koncu raziskovanja, da so nekateri delo že končali.

OPAŽANJA IZ PRAKSE

Pri učencih se je spremenil način razmišljanja, način dela pri učnih urah in doma. Včasih sem jih želela naučiti, zdaj jih želim naučiti učiti se, kar vpliva tudi na njihovo samozavest, odgovornost in samostojnost. Samostojno izdelujejo svoje zapise v zvezkih, ki so drugačni, a za njih učinkoviti in smiselni. Kot dokaze o učenju izdelujejo pripomočke za učenje in so pri tem ustvarjalni.

Učijo se razvijati sposobnost načrtovanja in evalvacije svojega dela. Skozi učni proces razmišljajo o svojem delu in počutju.

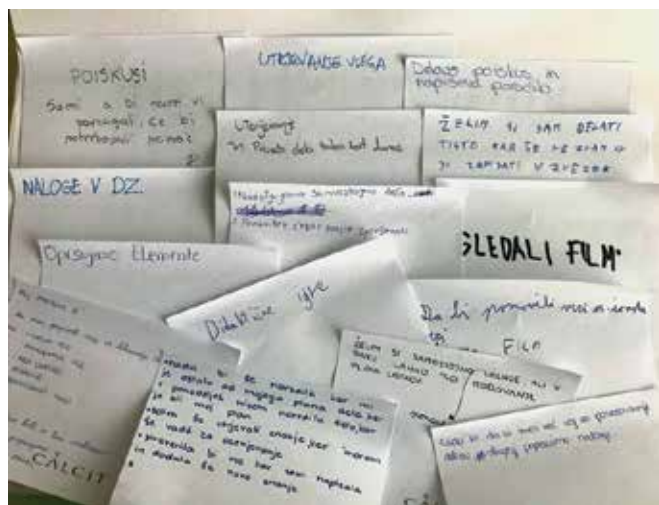
Učencem večkrat kot doslej ponujam priložnost za pisanje pisnih sestavkov, interpretiranje, povzemanje. S tem razvijajo ustvarjalnost in izboljšujejo pisno in ustno izražanje ter rabo jezika. Čas za to najdem, ker načrtujem manj nalog utrjevanja znanja na učnih listih (povezovanje, vstavljanje, razvrščanje, dopolnjevanje, iskanje besed). Njihove zapise preberem, jaz ali učenci drug drugemu. Povratna informacija (pisna ali ustna) je nujna, saj omogoča napredek v učenju. Dogovorimo se za rok oddaje. Če kdo ne prinese, sam določi, kdaj bo oddal, in to tudi stori.

Razmisli-deli-združi: Tovrstnih nalog sem bila že večkrat deležna na seminarjih oziroma delavnicah. Ob zastavljeni učiteljevi nalogi ali problemu vsak učenec najprej individualno razmisli o rešitvi, potem svoje odgovore/razmišljanja delijo v parih ali skupini, jih primerjajo in na koncu kot dvojica ali skupina oblikujejo skupen odgovor.

Učencem se zdi imenitno, da lahko sestavljajo naloge pisnega preverjanja in ocenjevanja znanja. Ugotovili so, da morajo dobro poznati učno snov, če želijo biti kos tej nalogi. Nastale so naloge, ki sem jih lahko vključila v preverjanje ali ocenjevanje znanja. Z učenci sem se pogovorila, zakaj so nekatere naloge dobre, druge manj. Pokazala sem jim vzorčne dobre naloge.

Nikoli prej nisem posvečala velike pozornosti refleksiji učenčevih učnih izkušenj. Prek pogovora jih vodim skozi tri sklope:

- Vsebina (kognitivno učenje): Kaj ste se naučili? Katere miselne spretnosti ste za to potrebovali?
- Medsebojno sodelovanje (socialno učenje): Katere spretnosti ste uporabili, da ste lahko dobro sodelovali? Ste dobro delali v skupini? Zakaj? Bi lahko kako še izboljšali svoje delo?
- Odkriti talenti (osebno učenje): Kaj si ti prispeval skupini? Si pomagal drugim? Kako? Katere spretnosti in talente si opazil pri drugih?
- Samoevalviranje: Kako se bom naučil? Kakšen je moj načrt? Do kdaj?

► Razmišljanje o lastnem delu

Služba učitelja naj postane nenehno raziskovanje. Bodimo mladi raziskovalci. Nenehno iščimo in uvajamo nekaj novega, drugačnega, spoznavamo učenčeve interese, postavljamo hipoteze, preučujemo in preizkušamo različna gradiva, dobre prakse, oblikujemo lastne cilje, raziskujemo nove didaktične pristope, zbiramo in evalviramo rezultate svojega dela. Slediti mora nenehno evalviranje s sodelavci, učenci in občasno s starši.

Zaključek in ugotovitve mojega 'raziskovanja' so, da sem se v teh letih zelo spremenila. Napredovala sem in se iz osebe z železno srajco prelevila v osebo, ki se lahko nenehno prilagaja, pri čemer me spremembe ne spravijo s tira. V vsaki stvari poiščem smisel. Raziskovalno delo učitelja je zelo naporno, sledi mu zadovoljstvo. Poučevanje je namreč poklic za vse življenje, ki izhaja ne samo iz učiteljeve strasti do poznavanja svojega predmeta, ampak tudi iz njegove strasti do povezovanja otrok med seboj in do učenja za življenje. Kakovosti poučevanja in učenja je treba posvečati veliko pozornosti.

PRILOGA:

→ Učna priprava za učno temo *snovni svet*

UČNA PRIPRAVA

OŠ Frana Albrehta Kamnik		RAZRED: 9. r		UČNA TEMA/ VSEBINSKI SKLOP: SNOVNI SVET	
Predvideno število ur: 12		Zaporedna št. ure:		PREDMET: kemija	UČITELJICA: Tanja Bervar
UČNA ENOTA: ZGRADBA ATOMOV, POVEZOVANJE DELCEV, KEMIJSKE REAKCIJE					
POJMI: atom, element, spojina, proton, nevtron, elektron, elektronska ovojnica, elektronska lupina, povezovanje delcev, ion, ionska vez, kovalentna vez, kovinska vez, reaktivnost, kemijska in fizikalna sprememba, kemijska reakcija, sinteza, razkroj, oborina, oksidacija, zakon o ohranitvi mase, ekso in endotermna reakcija					
ZUNANJA ORGANIZACIJA POUKA:					
UČNA OBLIKA:		UČNA METODA (ustrezno podčrtaj):		IZVAJANJE POUKA:	
Frontalno,skupinsko delo, delo v dvojicah, individualno delo		Verbalno-tekstualne metode: ustna razlaga, opisovanje, metoda pogovora Laboratorijsko-eksperimentalna metoda Metoda izkustvenega učenja: neposredno in posredno opazovanje		Tradicionalni pouk, projektno učno delo, raziskovalni pouk, problemski pouk, formativno spremljanje pouka, posredno opazovanje	
Individualizacija: DA NE		UČNA SREDSTVA in PRIPOMOČKI: tablični računalniki, laboratorijski pripomočki, učbeniki		LITERATURA: učbenik, i-rokus plus, učbenik	
Diferenciacija: DA NE					
STANDARDI, KI JIM SLEDIMO:					
• razlikuje med elementi/spojinami oziroma atomi/molekulami, • pozna izbrane zapise simbolov za elemente oziroma formule za molekule elementov, • pozna simbole elementov glavnih skupin prvih treh period PSE in nekaj izbranih elementov prehoda (npr. železo, baker, srebro, živo srebro, zlato), • na podlagi zgradbe atoma zna uvrstiti element v PSE, na podlagi podatkov v PSE pa opiše zgradbo atoma izbranega elementa glavnih skupin PSE, • razlikuje med atomom in ionom, kationom in anionom, • razlikuje med ionsko in kovalentno vezjo oziroma ionsko spojino/kristalom in molekulo, • razlikuje med enojno, dvojno in trojno vezjo, • razlikuje med polarno in nepolarno kovalentno vezjo, • zna povezati lastnosti izbranih snovi z zgradbo snovi in obratno, • ve, da je vsaka kemijska reakcija snovna in energijska sprememba, • prepozna reaktante in produkte v izbranih primerih kemijskih reakcij (eksperimenti, zapis kemijske enačbe), • razlikuje med eksotermnimi in endotermnimi reakcijami, • ve, da za kemijske reakcije velja zakon o ohranitvi mase, • zna zapisati, prebrati in urejati preproste kemijske enačbe za nastanek preprostih spojin.					
CILJI iz učnega načrta		DEJAVNOSTI			
Učenci:		(to rubriko izpolnim sama, ko načrtujem pouk)		UVODNA MOTIVACIJA, PREGLED PREDZNANJA:	
• se zavedajo pomena razvoja naravoslovnih znanosti in tehnologije za življenje, družbo in okolje, • razumejo soodvisnost med zgradbo atoma in lego v PSE, • spoznajo nastanek ionov iz atomov in razlikujejo med anioni in kationi,		• prebiranje e-kemija • moje predavanje • urimo s kartončki naglas		Učenci si izberejo najljubšo snov _____. Pogovorimo se o snoveh, ki nas obdajajo. Kako so zgrajene? Kaj to pomeni za nas?	
Kaj pomeni za človeka spoznati nastanek molekuli: odkritja novih spojin ... zdravil ...					

CILJI iz učnega načrta	DEJAVNOSTI	POSTAVITEV SKUPNIH CILJEV: KAJ BOMO RAZISKOVALI?
- razvijajo prostorske predstave in uporabljajo različne vrste modelov, animacije itd., - obdelujejo in uporabljajo podatke iz različnih virov, - razumejo nastanek ionske vezi, - razumejo nastanek kovalentne vezi (enojne, dvojne in trojne) in s tem zgradbo preproste molekule, - na preprostih primerih razlikujejo med polarno in nepolarno kovalentno vezjo, - ionska vez: ionske spojine/kristali, - kovalentna vez: skupni/vezni elektronski par, enojne, dvojne in trojne vezi, polarna in nepolarna kovalentna vez, - na preprostih primerih razlikujejo med nastankom ionske vezi/ionske spojine (kristala) in kovalentne vezi/molekule, - uporabljajo različne modele, animacije in submikroskopske prikaze in razvijajo prostorske predstave, - razvijajo sposobnost opazovanja in uporabljajo eksperimentalno-raziskovalni pristop, - znajo prepoznati kemijske spremembe, - razumejo kemijske spremembe kot kemijske reakcije oziroma kot snovne in energijske spremembe, - opredelijo reaktante in produkte kemijske reakcije, - razlikujejo med kemijskimi reakcijami, pri katerih se energija sprošča oziroma veže (porablja), - razumejo, da za kemijske reakcije velja zakon o ohranitvi mase snovi, - spoznajo kemijske enačbe kot zapise kemijskih reakcij in poznajo pravila za urejanje kemijskih enačb, - uporabljajo eksperimentalno-raziskovalni pristop oziroma laboratorijske spretnosti pri preučevanju kemijskih reakcij in poglabljajo znanja s področja kemijske varnosti (varnega dela s kemikalijami), - razumejo kemijske reakcije z uporabo vizualizacijskih sredstev.	- didaktična vaja, izdelava modela atoma iona, reševanje nalog v DZ, delovni listi - delo z e-kemijo - moje predavanje - moje predavanje, izdelava modelov ionov in ionske vezi, ogled filma, vaje v DZ in delovni listi - reševanje različnih nalog - predavanje - izdelava modelov - reševanje nalog - medvrstniško učenje - ogled animacij in izdelava modelov - izvajanje eksperimentov po navodilih - pisanje poročil (naravoslovni dan) (naravoslovni dan) - eksperimentalno delo - eksperiment - ekso- in endotermna reakcija - opredelijo pri pisanju poročil - predavanje ob modelih in tehtanju - s pomočjo modelov, DL in vaj - samostojno eksperimentiranje (z navodili, kartončki za laboratorijske pripomočke) - z e-kemijo	POSTAVITEV SKUPNIH CILJEV: KAJ BOMO RAZISKOVALI? - Raziščem reaktivnost moje snovi. - Raziščem zgradbo moje snovi (povezovanje delcev). - Raziščem uporabnost moje snovi. - Raziščem, kako pridobivajo, sintetizirajo mojo snov. - Raziščem vpliv moje snovi na ekosistem (okolje). DOLGOČEV SKUPNIH KRITERIJEV: KAJ MORAM SPOZNATI/SE NAUČITI, da bom lahko uspešno raziskoval? - Kaj je reaktivnost? (ponoviti, kaj je fizikalna in kemijska sprememba) - Kaj pomeni, da je snov močno reaktivna in kaj da je slabo? - Kaj je kemijska reakcija in katere vrste kemijskih reakcij poznamo? - Kaj se spremeni pri kemijskih reakcijah? (snovna in energijska sprememba) - Ponovim, kako se atomi povezujejo. - Znam izluščiti pomembne stvari iz besedil, ki jih bom prebral. NAČRTOVANJE DELA Z UČENCI: - Učencem razdelim koledar, na katerega zapišejo svoje mesečno delo za spoznavanje učne snovi. Svetujem jim, da so pozorni na obsežnost teme, da se jim bo časovno izšlo. NAČRT DELA, NALOGE, DELAVNICE: Učencem pripravim gradiva: - naloge za ponavljanje in utrjevanje zgradbe atoma in povezovanje delcev (učni listi, otroci org, delovni zvezki z rešitvami), - izvlečki učne teme Kemijske reakcije, ki so jim na voljo ves čas, - navodila za eksperimentalno delo, kjer spoznavajo znake kemijskih reakcij, vrste kemijskih reakcij in ponovijo znanje o laboratorijskih pripomočkih, - kartončke za pisanje "plonk listkov", - že izdelane "plonk listke", - ves čas sem jim na voljo za individualne razlage učne snovi. EVALVACIJA UČNEČEVEGA DELA: - Učence ves čas spodbujam k delu in jih sproti popravilam pri morebitnih napakah (povratna informacija), - učencem so na razpolago rešitve ob nalogah, ki jih lahko rešujejo, - med njihovim delom jim pripravi preverjanje - znanja - ALI ZNAM, KAKO MI GRE?

GLAS UČENCA V PROGRAMIH POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

UVOD

Na šoli se že vrsto let trudimo, da sledimo sodobnim pedagoškim procesom. S tem namenom že nekaj let pri pouku izvajamo avtentične naloge, saj si želimo, da naši dijaki na vseh ravneh izobraževanja trdno ohranijo svoje znanje. **Najprej so avtentične naloge izvajali v gimnazijskih programih in programu ekonomski tehnik, zadnja štiri leta pa to uspešno izvajamo tudi v programih poklicnega izobraževanja.** Tak način poučevanja zahteva od učitelja na začetku procesa veliko priprav, od dijakov pa veliko aktivnega sodelovanja v vseh fazah učnega procesa, kar pa je zanje sprva zelo naporno. Pri svojem delu dajemo poudarek tudi temu, da se dijaki v šoli dobro počutijo, da je vzpostavljena dobra komunikacija med učitelji in dijaki, kar pa je tudi eden od pogojev za uspešno učenje. Zato smo se na pobudo zdaj že bivše ravnateljice vključili v projekt Zavoda RS za šolstvo *Student voice – the BRIDGE to learning*, ki močno spodbuja dijakovo aktivno vlogo v procesu učenja in jo okrepi z elementi formativnega spremljanja.

Moji začetki

Moje srečanje s formativnim spremljanjem sega v leto 2016, ko sem se na eni izmed študijskih skupin srečala z gradivom, ki me je takoj navdušilo, zato sem takšen način dela želela tudi sama preizkusiti v razredu. Vključitvi v projekt je sledila vrsta kakovostnih in predvsem uporabnih izobraževanj v organizaciji ZRSS in s tem številni primeri dobrih praks. To je le še utrdilo željo, da bi tak način dela vpeljala v svoj pouk, zato sem začela tudi sama prebirati in iskati literaturo o formativnem spremljanju.

Ob vstopu v projekt smo se s kolegicami odločile, da bomo na začetku vsaka pri svojem predmetu sistematično in načrtno vpeljevale posamezne elemente formativnega spremljanja (v nadaljevanju FS) in s tem spodbujale glas učenca najprej v oddelku 1. letnika, v katerem je bilo 22 dijakov iz treh različnih programov, in sicer program mizar, prodajalec in oblikovalec kovin. Zdelo se nam je, da bomo le tako hitreje in lažje primerjale njihov napredek v primerjavi z ostalimi oddelki na šoli. Oddelek je raznolik, saj so v njem dijaki, ki so si med seboj različni, tako po poklicnih interesih in predznanju kot tudi specifičnih učnih težavah in učnih navadah. Kar 11 dijakov ima odločbo o usmerjanju oz. primanjkljaje na posameznih področjih učenja, zato se mi je zdelo še toliko pomembneje, da smo bile v projekt vključene kolegice, ki smo imele pozitiven odnos do sprememb in smo bile pripravljene na nov oz. drugačen način poučevanja. Kasneje smo posamezne elemente FS razširile tudi na druge oddelke.

Predstavila bom, kako načrtujem pouk slovenščine, odkar sem v pouk uvedla elemente FS. Na začetku šolskega leta pri pouku slovenščine dijake vprašam, kakšne so njihove želje in česa si želijo oz. ne želijo pri pouku, in te svoje želje napišejo na barvne listke. O vsebini listkov se najprej pogovorijo v dvojicah, kasneje pa jih nalepijo na tablo in nato jih pregledamo in pokomentiramo še skupaj. Opozorim jih tudi, da ni nepravilnih odgovorov. Navadno že s tem prvim stikom dobijo občutek, da mi je mar zanje, saj se z njimi pogovorim o njihovih občutkih, željah, strahovih ... Večina si želi biti uspešnih, vendar v pogovoru kmalu ugotovim, da marsikateri med njimi dvomi o svoji izjavi glede na svoje pretekle izkušnje. Ne gre namreč za mlade, ki bi v srednjo šolo prišli polni samozvesti in odgovornosti; največkrat jih splet različnih okoliščin prisili v to, da ne morejo vzcveteti tako, kot bi si sami želeli. Nekateri zaradi občutkov neuspeha in nesprejetosti v preteklosti nimajo pozitivnega odnosa do sebe ter niso motivirani za učenje in delo. Pri zahtevnem izobraževalnem procesu nimajo dovolj usmerjene pozornosti, zbranosti in vztrajnosti. Bolj so usmerjeni v odnose kot v vsebino. Obenem pa pričakujejo uspeh in potrditev. Zato se mi zdi še toliko bolj pomembno to, da jim podamo roko učitelji kot vodiči na poti procesa učenja, rasti in znanja – počasi, korak za korakom, da jim pokažemo smer in pripomočke za to, da se začnejo zavedati, da lahko sami sooblikujejo, uravnajo in vodijo svoj proces učenja, svoje uspehe in neuspehe, se jih zavedajo in so zanje tudi odgovorni. Pri tem pa tako nam kot njim v procesu izobraževanja lahko zelo pomagajo vsi elementi in orodja FS.

Tako sem v svoj pouk začela postopoma vpeljevati elemente FS z željo po njihovem učinkovanju.

POTEK DELA OB TEMATSKEM SKLOPU LJUDSKO SLOVSTVO

Prva faza je bila določitev namenov učenja, v katerih je bilo za 1. sklop – Ljudsko slovstvo – treba preoblikovati cilje iz učnega načrta za slovenščino v triletnih programih tako, da so jih dijaki razumeli.

Na samem začetku se mi je zdelo sooblikovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti zanje prezahtevno, saj prej tega nikoli nismo počeli na takšen način. Zdelo se mi je smiselno, da dijaki najprej vidijo, kako naj bi tak način pouka potekal, zato sem se odločila namene in kriterije učenja za prvi sklop oblikovati kar sama. Ko sem dijakom razdelila liste z nameni in kriteriji uspešnosti, sem jih opazovala in ugotovila, da jih je najbolj nagovorila rubrika Uspešen bom, ko bom ... Zelo jih je zanimalo, ali bodo res lahko us-

pešni, če bodo obvladali tisto, kar je bilo zapisano pod kriteriji uspešnosti. Nad samim načinom dela so bili sprva presenečeni, saj tega niso bili vajeni, hkrati pa zadovoljni, da imajo pred seboj nekaj, na kar se lahko oprejo in kamor lahko večkrat pogledajo. Te liste so si prilepili v zvezke, tako so jim bili dostopni vsakokrat, ko so jih potrebovali. Kasneje, ko so bili vajeni takšnega dela, smo kriterije uspešnosti oblikovali skupaj.

Na začetku obravnave Ljudskega slovstva so dijaki z ustreznimi barvami pobarvali kljukico ob tisti alineji, za katero se jim je zdelo, da o njej že nekaj vedo, sledila je obravnava snovi z vmesnimi preverjanji usvojenega znanja s semaforčki, čez približno tri tedne pa je sledil ponoven vpogled v obravnavano snov s pomočjo kriterijev uspešnosti. Tokrat so vsak zase pobarvali celotno alinejo (samoevalvacija) in hkrati ugotavljali, česa še ne znajo, v katerih alinejah so že uspešni, kje še niso popolnoma prepričani o svojem znanju. To vmesno preverjanje se mi je zdelo zelo smiselno, ker je tako vsak dijak dobil vpogled v to, kje se trenutno nahaja v procesu učenja. Marsikdo je med samoevalvacijo ugotovil, da nekega dela snovi še ne obvlada, ker je morda napačno razumel razlago, da je bil med razlago odsoten, morda pa si ni naredil dobrih zapisov.

Čez nekaj dni je zopet sledilo ustno preverjanje znanja, ki je bilo hkrati tudi del preverjanja znanja pred pisnim ocenjevanjem. Dijaka sta v paru, glede na predhodne kriterije, ki so jih dijaki poimenovali kar *list uspešen bom, ko bom ...*, ustno preverjala znanje drug drugega in se tako vrstniško vrednotila – povratna informacija. Sama sem bila postavljena v položaj opazovalke. Dijaki pa so z vso odgovornostjo in zavzetostjo prevzeli mojo vlogo, vlogo preverjevalca znanja. Tako so se medvrstniško vrednotili in si hkrati pomagali, če snov še ni bila popolnoma usvojena. Ob koncu takega načina preverjanja je moral dijak na podlagi kriterijev oceniti sošolčevo znanje in mu to tudi povedati, sošolec pa si je to zapisal. Drug pri drugem sta ugotavljala, česa še ne znata, kaj se morata še naučiti, sledil je pogovor o njunem lastnem procesu učenja doma, temu pa je sledila še skupinska izmenjava izkušenj o posameznikovem učenju doma in hkrati spoznavanje različnih metod učenja za doseg istih ciljev.

FS – Nameni učenja in kriteriji uspešnosti – gradivo za 1. letnik PRO, MIZ, OKO – A. Devjak

1. Ljudsko slovstvo

Učim se:

- ✓ kaj pomeni pojem ljudsko slovstvo
- ✓ kako se je prenašalo iz rod v rod in kaj je to pomenilo
- ✓ kdaj so ga zapisali
- ✓ kdaj je doseglo svoj vrh
- ✓ katere so jezikovne značilnosti ljudskega slovstva
- ✓ kako delimo ljudsko pesništvo
- ✓ kaj spada k ljudskim lirskim pesmim
- ✓ o čem govorijo ljudske epske pesmi
- ✓ kaj spada k ljudski prozi
- ✓ kdo je bil Peter Klepec
- ✓ kaj je pripovedka
- ✓ besedilo literarno razčleniti
- ✓ poiskati podobne primere literarnih junakov v življenju

Uspešen bom, ko:

- ✓ znal naštet **značilnosti** ljudskega slovstva
- ✓ bom **gladko prebral** odlomek iz pripovedke Peter Klepec
- ✓ bom znal **ustno in pisno obnoviti** pripovedko Peter Klepec
- ✓ bom vedel, **zakaj je** ta pripovedka ljudska in ne umetna
- ✓ bom znal v tem ali kateremkoli ljudskem besedilu **poiskati značilnosti ljudskega jezika**
- ✓ bom **poimenoval** književnega junaka in ga označil
- ✓ bom znal utemeljiti, **zakaj je** to delo **pripovedka**
- ✓ bom znal besedilo **literarnoteoretično razčleniti** (zvrst, vrsta, tema, motivi, poiskati književne osebe, določiti književni prostor in čas)
- ✓ bom znal **besedilo aktualizirati**

Pobarvaj pred obravnavo. Datum:

- ✓ Trenutno bi znal že odgovoriti na odgovore iz desnega stolpca. (Kljukico pobarvaj z **zeleno**.)
- ✓ Nisem še povsem siguren. (Kljukico pobarvaj z **oranžno**.)
- ✓ Še ničesar ne vem o tem. (Kljukico pobarvaj z **rdečo**.)

Preveri med obravnavo tako, da vrstico pobarvaš z ustrežno barvo. Datum:

Dopolni po obravnavi. Datum:

Uspešen sem, ker znam odgovoriti na vse alineje iz desnega stolpca.

Datum: _____

Nisem še popolnoma uspešen, ker še ne znam odgovoriti na vsa vprašanja iz desnega stolpca. Česa še ne znam?

Datum: _____

Katera znanja moram še osvojiti, da bom čimprej uspešen?

► SLIKA 1: Primer namenov in kriterijev ocenjevanja za samovrednotenje in vrstniško vrednotenje

V eni od prihodnjih ur je sledilo še pisno preverjanje znanja, temu pa pisno ocenjevanje v obliki šolske naloge. Po zaključku sklopa in moji povratni informaciji so dijaki napisali še refleksijo v obliki vprašalnika, ki so ga shranili v svoji razredni mapi.

Ker je bil 1. sklop zaključen in dijaki s takšnim načinom dela zadovoljni, sem tudi sama dobila potrditev, da so bili uspešni zato, ker so razumeli, kaj se učijo, kaj bodo morali znati in kako bodo prišli do zelenega cilja. Ker sem v takšnem načinu dela videla smisel, sem ga začela vpeljevati in z njim nadaljevala tudi v preostalih oddelkih. Tako sem pri svojem delu spremenila to, da uvodno motivacijo oz. ugotavl-

janje predznanja odslej ne prepustim samo peščici najbolj »glasnih« oz. najbolj »pridnih« dijakov, temveč dam možnost prav vsakemu, da na barvnih lističih prispeva svoj glas. V vseh oddelkih vpeljujem izdelavo namenov učenja in kriterijev uspešnosti, saj dijakom zelo pomagajo pri učenju. Večkrat jim dajem priložnost za medvrstniško sodelovanje in medvrstniško povratno informacijo, zavestno jih spodbujam, da se najprej med seboj posvetujejo in šele nato vprašajo učitelja.

Kot sem omenila že na začetku, je bilo v projekt vključenih več kolegic, tako da je pouk potekal podobno tudi pri angleščini, naravoslovju in nekaterih

strokovnih predmetih, kar je zagotovo pripomoglo k temu, da so lažje in hitreje usvojili elemente FS. To se je poznalo ob zaključku pouka, saj so bili zelo uspešni.

SPREMEMBE PRI DIJAKIH

Dijakom se je zelo dvignila samozavest – tisti, ki so bili na začetku plahi in tihi, zdaj brez zadržkov komunicirajo, javno nastopajo. Za svoje delo so bolj motivirani, saj se zavedajo, da je samo od njih odvisno, kako uspešni bodo. Postali so veliko bolj odgovorni, tako za svoje napake in neuspehe ne krivijo drugih. Bolje znajo načrtovati svoje delo, vedo na koga se lahko obrnejo, če česa ne razumejo, in kako nadaljevati, kadar se proces učenja ustavi, ob neuspehu ne obupajo (proces samovrednotenja učenja), si medvrstniško pomagajo pri učenju. So veliko bolj samostojni – po končani obravnavi snovi sooblikujejo kriterije uspešnosti. So zelo samoiniciativni, odzivni in radi pomagajo pri različnih dejavnostih znotraj in zunaj šole.

Lahko rečem, da so dijaki vzcveteli predvsem kot ljudje – kajti bili so slišani in znali smo jim prisluhniti.

VIDENJE OTROKA SKOZI GLAS STARŠEV

Sama sem tudi njihova razredničarka in vesela sem, da so spremembe, ki sem jih opazila, opazili tudi njihovi starši. Kot primer navajam zapisa dveh mam.

Kmalu po vključitvi hčerke v srednjo šolo sem pri njej videla velike spremembe. V osnovni šoli je imela veliko težav s svojo samopodobo in doživljanjem šole kot nečesa, kar je odveč, je pa seveda nujno. Ta odnos do šole se je v prvih mesecih lanskega leta spremenil. V šolo je začela rada hoditi, počutila se je bolj samozavestno, naloge je postopoma, a dokaj hitro začela opravljati zelo samostojno in zelo dobro ve, da mora svoje zadolžitve opraviti sama. Pridobila je tudi veliko na svoji samozavesti, sama si organizira svoj čas in ga smiselno načrtuje, da lahko v predvidenih rokih opravi svoje obveznosti in naloge. V osnovni šoli je potrebovala veliko potrditve in pomoči s strani staršev ali učiteljev.

Pri svoji hčeri sem opazila tudi pozitiven odnos do šole, predvsem pa se dobro zaveda, da se ji vložen čas v učenje obrestuje. Ves čas o šoli govori pozitivno, rada ima svoje sošolce. Te stvari se občutijo skozi pozitiven pogovor in opazovanje svojega otroka, ko opaziš, da

je otrok zadovoljen, stvari rad opravlja in nima odpora do dela. Otrok je zadovoljen, in kar je najpomembnejše – tudi uspešen.

Nino zdaj veliko raje hodi v šolo. Na srednji šoli se počuti bolje, vse skupaj doživlja bolj sproščeno, pouk mu hitro mine. Zelo rad ima vse profesorje. Pravi, da mu znajo prisluhniti in da ga razumejo. Zanj je, glede na to, da ima Aspergerjev sindrom, zelo pomembno, da je razumljen, saj se zelo razlikuje od večine mladostnikov, ker dražljaje iz okolja doživlja na svojstven način.

Aktivna vključenost v šolske projekte mu dviguje samopodobo. Velik vtis je nanj pustila aktivnost »profesor angleščine za en dan«. Spoznal je, da zmore opraviti govorni nastop pred sovrstniki, in še več: sošolci so ga poslušali. Tako je premagal strah pred nastopom in se zdaj na splošno lažje izraža in lažje razloži svoja doživetja in poglede na svet.

SKLEP

Lahko rečem, da smo s projektom pridobili tako dijaki kot tudi učiteljice. Slednje smo z medsebojnim hospitiranjem, dajanjem povratnih informacij druga drugi, izmenjavi gradiv ter razvijanjem lastne kreativnosti in ustvarjalnosti bogatile vsaka svojo pedagoško prakso, hkrati pa vzpostavile zaupanje in še boljše kolegialne odnose. Krepile smo kritično prijateljevanje. Čeprav se projekt z letošnjim letom zaključuje, se v moji pedagoški praksi in mislim, da tudi v praksi mojih kolegic, zagotovo ne končuje poučevanje po načelih formativnega spremljanja in upoštevanja glasu di-jaka. Tako kot vsakodnevno preizkušamo nove tehnologije, je tudi v pedagoškem procesu vredno in nujno preizkusiti nova spoznanja in nove modele poučevanja, kajti kot je zapisal André Gide, človek ne more odkriti novih oceanov, če nima poguma zapustiti obale. Tako tudi učitelj ne more soditi o uspehu posameznih modelov poučevanja, če sam sebi ne da možnosti, da jih preizkusi in da nanj učinkujejo.

VIRI IN LITERATURA

Holcar Brunauer, A. idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju: Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Katalog znanja. Slovenščina (2003). Srednje poklicno izobraževanje. Ljubljana: Ministrstvo za za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

[Http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Navodila_poklic_strok_izobr.pdf](http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Navodila_poklic_strok_izobr.pdf) (dostopno 21. 1. 2019).

MEDSEBOJNE HOSPITACIJE MED ŠESTIMI ZAVODI V MESTNI OBČINI KRANJ

UVOD

Medpredmetno povezovanje, vzpostavljanje partnerstev med učitelji, vzgojitelji, učitelji/vzgojitelji in z drugimi strokovnimi delavci, med učitelji/vzgojitelji in starši, med šolo/vrtcem in širšim družbenim okoljem ipd. so trendi sodobnega časa. Vse to od strokovnega delavca zahteva, da je pri svojem delu profesionalen in razmišljujoči praktik. Kot pomemben prispevek k njegovemu razvoju poleg samoizobraževanja, mentorstva, lastne refleksije, akcijskega raziskovanja ipd. lahko štejemo tudi medsebojne hospitacije. Od učitelja in vzgojitelja se zahteva številne nove kompetence, ustvarjalnost, prilagodljivost ipd. Da lahko strokovni delavec sledi novim trendom, se mora stalno profesionalno razvijati.

Erčulj (2000) v raziskavi o izkušnjah s kolegijskim učenjem strokovnih delavcev šol v projektu Mreže učečih se šol ugotavlja, da so v projektu učitelji po njihovem mnenju največ pridobili na področju izmenjave izkušenj, poleg tega pa so se bolj okrepili spoštovanje, sproščeni odnosi, dopolnjevanje ipd. Učitelji so pridobili nova znanja, spretnosti in ideje ter okrepili svojo samozavest za delo v timu. Ob tem Emihovich in Battaglia (2000, po Erčulj, 2000: 30) opozarjata, da je razvoj učečih se organizacij podlaga za učenje na vseh ravneh šole kot organizacije in »najbolj obetajoča oblika za širitev učiteljevega profesionalizma in sodelovalne kulture«.

V Mestni občini Kranj poleg samostojnega zavoda Kranjski vrtci s približno 1700 otroki deluje tudi več osnovnih šol. Sodelovanje med petimi osnovnimi šolami in Kranjskimi vrtci je bilo v šolskem letu 2017/2018 zelo intenzivno z namenom, da se spoznajo načini dela v vrtcu in šoli, da se izmenja dobra praksa, da se ustvarijo dobri pogoji za prenos informacij med različnimi zavodi in organizira strokovna razprava z evalvacijo dela. Oblikovanih je bilo sedem skupin med strokovnimi delavci šol in vrtca, v katerih so sodelovale svetovalne delavke šol in vrtca, vzgojiteljice predšolskih oddelkov in učiteljice prvega triletja. Vsaka skupina je izvedla najmanj štiri in največ sedem medsebojnih hospitacij po vnaprej dogovorjenem protokolu, ki si ga je oblikovala sama. Po vsaki hospitaciji je sledila strokovna razprava med sodelujočimi. Ob koncu medsebojnih hospitacij so udeleženci izpolnili anketni vprašalnik, na podlagi katerega so ugotavljali prednosti in slabosti tovrstnega sodelovanja, iskali pa so tudi ideje za sodelovanje v prihodnje. Rezultati so bili predstavljeni na

skupnem srečanju vodstev sodelujočih zavodov, predstavnikov Zavoda RS za šolstvo in predstavnikov Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Izhajali smo iz dejstva, da je medsebojno učenje oziroma povezovanje z drugimi strokovnimi delavci eden od učinkovitih dejavnikov profesionalnega razvoja. Izmenjava izkušenj in pomoč med strokovnimi delavci tako v šolah kot v vrtcih nedvomno vplivata na profesionalno rast vseh udeleženi, ki v tem vidijo priložnost za lastni razvoj.

Poleg vseh prednosti, ki jih prinaša tako sodelovanje za profesionalno rast strokovnih delavcev, medsebojno povezovanje in prenos informacij so udeleženci izpostavili tudi organizacijske težave in dodatno obremenitev s stresom.

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Namen in pomen hospitacij

Erčulj in Širec (2004) navajata, da se pouka ne spremlja, ker bi bilo poučevanje neustrezno, pač pa zaradi konteksta učiteljevega dela in stalnega spreminjanja učiteljeve vloge. Ob tem navajata razloge hospitacij:

- razvojno naravnane hospitacije: ugotavljanje realnega stanja in svetovanje strokovnim delavcem za izboljšanje dela;
- nadzor nad delom strokovnih delavcev: v ospredju hospitacij sta odgovornost za vzgojno-izobraževalno delo in rezultati;
- presoja kakovosti poučevanja: ugotovitve lahko ravnatelju pomagajo pri vodenju in usmerjanju učiteljskega zbora.

Organizacija hospitacij in priprava nanje

Koraki, po katerih naj se organizirajo hospitacije:

- opredelitev prednostne naloge razvoja šole/vrtca (vključuje tudi spremljanje učiteljevega dela),
- priprava načrta spremljanja,
- priprava ustrezne metodologije spremljanja,
- vnaprej določeno obdobje spremljanja ter skupna analiza rezultatov,
- kritična analiza stanja je podlaga za oblikovanje načrta potrebnih notranjih sprememb.

Načrt hospitacij mora vsebovati opredeljen namen, specifične cilje spremljanja za šolsko leto, opredeljeno izbiro

učiteljev/vzgojiteljev in učnih ur, določitev opazovalcev ter vlogo opazovalcev.

Erčulj (2013) opozarja, da mora pri načrtovanju hospitacije sodelovati tudi opazovani učitelj, ker lahko le tako uvidi pravi pomen hospitacije in je ne dojema le kot nadzor. Hospitacije je treba predvideti že v letnem načrtu, in sicer z namenom spremljati pouk in profesionalni razvoj učiteljev.

Za vsakega od dejavnikov, ki ga bodo učitelji/vzgojitelji spremljali, morajo z razpravami in znanjem določiti, kaj pomeni uspešnost na tem področju (npr. kaj pomeni uspešno postavljati vprašanja). To je lahko tudi del dodatnega usposabljanja.

Aktivnosti po hospitaciji

Po hospitaciji je nujen pogovor, ki učitelju/vzgojitelju omogoči, da sam najprej reflektira učno uro, nato pa še v dialogu z opazovalcem. Erčulj (2013) predlaga, da naj pogovor ne poteka takoj po uri, zaradi priprave učitelja in opazovalca. Pogovor po hospitaciji poteka na podlagi zapisnika o opazovani uri. Opazovalec mora izpostaviti predvsem dejstva in predlagati spremembe, izogibati pa se mora sodb (Tomič, 2002).

Prav tako je po hospitaciji treba izvesti analizo učne ure, ki mora biti vnaprej pripravljena. Med učiteljem in opazovalcem mora priti do enakopravnega in zaupnega odnosa (Murgelj, 1996). Povratna informacija je lahko opisna (objektivna), konkretna (o vnaprej dogovorjenih nalogah), primerna (upoštevamo tudi položaj opazovanega in njegovo sprejemanje komentarjev), uporabna (o vedenju opazovanega, ki se lahko spremeni), dogovorjena (prostovoljna in zelena). Pomembno pa je tudi, da je povratna informacija podana ob pravem času (po učni uri, imeti moramo dovolj časa) in da je pozitivno naravnana (Kosevski Puljič, 2007).

POTEK MEDSEBOJNIH HOSPITACIJ MED ŠESTIMI ZAVODI V PRAKSI

Namen in pomen hospitacij

V šolskem letu 2016/2017 je aktiv ravnateljev osnovnih šol v Mestni občini Kranj podal pobudo za tesnejše medsebojno sodelovanje s Kranjskimi vrtci. Ugotavljali so namreč, da je sodelovanje med vrtcem in šolo v času od uvedbe devetletke manj intenzivno, kot je bilo v času pred njeno uvedbo, da je odvisno od posameznih strokovnih delavk v šoli in vrtcu ter ga zaznamuje slabo poznavanje dela drug drugega. Določeni vidiki prehoda med vrtcem in šolo so ustrezni, nekateri pa kažejo, da je temu področju treba posvetiti več strokovne pozornosti. Prehodu bi želeli nameniti več pozornosti v času začetnega in nadaljnega usposabljanja strokovnih delavcev ter zagotoviti vpogled v pomen in način prehoda med vrtcem in šolo ter v vlogo zagotavljanja profesionalne, pedagoške in razvoje kontinuitete, kar bi vzpostavilo priložnost za osredotočeno profesionalno refleksijo in predvsem načrtovanje sprememb v prihodnje.

Glavni namen in cilji so: spoznavanje načina dela v vrtcu/šoli, prenos informacij, izmenjava dobre prakse ter evalvacija dela s strokovnimi razpravami.

Organizacija hospitacij in priprava nanje

Maja 2017 je ravnateljica Kranjskih vrtcev pobudo aktiva ravnateljev predstavila svetovalnim delavkam osnovnih šol v Mestni občini Kranj in svetovalnim delavkam Kranjskih vrtcev. Seznanili smo se z idejo, da bi v šolskem letu 2017/2018 sodelovali tako, da bi izvedli medsebojne hospitacije vzgojiteljic oddelkov z najstarejšimi otroki iz Kranjskih vrtcev in učiteljic oddelkov prvega ali drugega razreda osnovnih šol v Kranju. Vsaki medsebojni hospitaciji naj bi sledil strokovni pogovor, v katerem bi si izmenjali mnenja.

Junija 2017 so svetovalne delavke v osnovnih šolah predstavile idejo učiteljicam, prav tako pa smo v tem času z idejo o medsebojnem sodelovanju seznanili tudi vzgojiteljice v Kranjskih vrtcih.

Do začetka šolskega leta 2017/2018 smo pridobili člane vseh sodelujočih zavodov. Poleg Kranjskih vrtcev se je za sodelovanje odločilo še pet osnovnih šol: OŠ Jakoba Aljaža Kranj, OŠ Matije Čopa Kranj, OŠ Staneta Žagarja Kranj, OŠ Stražišče in OŠ Predoslje. Oblikovanih je bilo sedem delovnih skupin z 49-imi strokovnimi delavci. V povprečju je vsaka skupino sestavljalo 7 strokovnih delavcev – svetovalna delavka šole ali pomočnik ravnatelja, svetovalna delavka vrtca, 2–3 vzgojiteljice in 2–3 učiteljice.

Septembra 2017 so svetovalne delavke Kranjskih vrtcev po vseh šolah organizirale prva skupna srečanja delovnih skupin, na katerih so vsem sodelujočim podrobno predstavile nalogo. Na srečanjih so člani skupin glede na izkazan interes in problematiko skupno oblikovali protokole, ki so jim bili pri izvedbi v pomoč pri opazovanju in strokovnem pogovoru. Vsaka delovna skupina je imela svoj protokol.

Medsebojne hospitacije so potekale po vnaprej dogovorjenem urniku od oktobra 2017 do aprila 2018.

Pretok informacij je bil tekoč. Potekal je z neposrednim sodelovanjem in po elektronski pošti.

Aktivnosti po hospitaciji

Po vsaki izmed 27-ih izvedenih hospitacij je sledila približno enourna refleksija in analiza poteka dela v oddelku z namenom podati pozitivno povratno informacijo. Prvi pogoj za dobro delovanje skupin je ustvariti visoko stopnjo medsebojnega zaupanja, enakovrednosti in spoštovanja. Vsi pogovori so bili vodeni in so se osredotočali na elemente, zapisane v protokolu. V strokovni razpravi so vedno sodelovale vse udeleženske hospitacije. Na isto temo so zato lahko pogledali z različnih zornih kotov, saj so bile članice tima vzgojiteljice, učiteljice, svetovalne delavke in pomočnice ravnateljice. Aktivnosti po hospitaciji so zabeležene v zapisnikih.

SKLEP

Ob koncu medsebojnih hospitacij so vsi udeleženci izpolnili anketni vprašalnik, s katerim so ugotavljali prednosti, nevarnosti in slabosti tovrstnega sodelovanja, iskali pa so tudi izzive in ideje za sodelovanje v prihodnje. Naše sodelovanje smo sklenili 17. aprila 2018 s strokovno razpravo vseh sodelujočih strokovnih delavcev in ravnateljev. Považili na strokovno razpravo so se odzvali tudi predstavniki Zavoda RS za šolstvo in predstavniki Ministrstva za šolstvo in šport. Na srečanju smo pripravili analizo medsebojnega sodelovanja in se dogovorili za delo v prihodnosti.

Ovrednotenje doseganja zastavljenih ciljev

Na več kot 27-ih realiziranih hospitacijah v šolah in vrtcih so vsi udeleženi spoznali razlike in podobnosti vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli in vrtcu. Zaznali smo velike razlike pri vlogi vzgojiteljic in učiteljic, ki v osnovi izhajajo iz nalog, ki jih narekuje kurikulum za vrtce v vrtcu in učni načrti v osnovni šoli.

V procesu medsebojnih hospitacij smo vzpostavili spoštljiv odnos do dela tako vzgojiteljic kot učiteljic. Skupaj smo ugotavljali, kako pomembno je dobro medsebojno sodelovanje med vrtcem in osnovno šolo kakor tudi medsebojno sodelovanje vseh strokovnih delavk/delavcev v oddelku oz. razredu. Predvsem je treba poudariti, da so se pri tem med udeleženci vzpostavile tudi vezi za nadaljnje formalno ali neformalno sodelovanje.

S prenosom informacij ni bilo težav, saj je bil tekoč z neposrednim sodelovanjem in obveščanjem po elektronski pošti.

Strokovne razprave so potekale v spoštljivem in zaupnem vzdušju. S konstruktivnimi predlogi in pozitivno naravnanimi povratnimi informacijami je bil namen medsebojnih hospitacij dosežen.

Slabosti, ki so se pokazale v prvem letu skupnega sodelovanja

Največ težav smo imele pri terminskem načrtovanju medsebojnih hospitacij in strokovnih razprav. Optimalen čas izvedbe je namreč v dopoldanskem času, kar pa je pomnilo veliko dogovarjanja in usklajevanja zaradi odsotnosti vzgojiteljic in učiteljic iz oddelkov.

Vzgojiteljice in učiteljice, ki so aktivno sodelovale pri medsebojnih hospitacijah, poudarjajo, da so bile v času nastopa bistveno bolj obremenjene in v stresu.

Usmeritve za naslednje šolsko leto

Skupni predlog tako aktivnih udeleženk kot tudi vodstev sodelujočih šol in vrtca je, da se projekt nadaljuje, saj udeleženci tako pridobijo veliko dodatnih znanj in izkušenj.

Na podlagi izkušenj bi bilo treba organizacijsko in vsebinsko pripraviti nekaj sprememb. Načrtovanja sprememb pri organizaciji in vsebini se moramo lotiti skupaj. Vsekakor pa sodelujoči za nadaljevanje tako obsežnega projekta potrebujemo strokovnega sodelavca – koordinatorja in na tem mestu zaradi obremenjenosti svetovalnih delavcev v šolah in vrtcih vidimo pomoč v Zavodu RS za šolstvo.

VIRI IN LITERATURA

- Erčulj, J. (2000). Razsežnosti strokovnega sodelovanja učiteljev: model strokovnega usposabljanja v Mrežah učečih se šol. Vzgoja in izobraževanje, 31(4), 26–31.
- Erčulj, J. (2013). Ravnateljevo spremljanje in usmerjanje učiteljevega dela v kontekstu vodenja za učenje. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 11(3), 47–69.
- Erčulj, J. in Širec, A. (2004). Spremljanje in usmerjanje učiteljevega dela: (zamuje-na) priložnost ravnateljev za izboljšanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 3, 5–24.
- Kosevski Puljič, B. (2007). Opazovanje pouka in povratna informacija. V: C. Peklaj (ur.), Mentorstvo in profesionalna rast učiteljev (str. 75–92). Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Murgelj, T. (1996). Hospitacije v očeh učiteljev. Sodobna pedagogika, 47(9/10), 522–529.
- Tomič, A. (2002). Spremljanje pouka. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Treven, S. (1994). Značilnosti učeče se organizacije. Organizacija in kadri, 27(6), 563–572.

PRILOGA

→ Primer protokola ene izmed delovnih skupin

MEDSEBOJNE HOSPITACIJE 2017/18**1. DELOVNA SKUPINA**

Sodelujoči: _____

Opazovalka: _____ Datum: _____

Razred/skupina v vrtcu: _____

Tema/dejavnost: _____

OPOMNIK ZA SPREMLJANJE DEJAVNOSTI

	Komentar
Drža telesa pri grafomotoričnih dejavnostih	
Drža pisala pri grafomotoričnih dejavnostih	
Otroci/učenci razumejo in upoštevajo navodila vzgojiteljice/učiteljice	
Vzdušje v skupini/razredu	
Vztrajnost otrok/učencev pri ponujenih dejavnostih	
Dejavnost je bila za otroke/učence primerna, prezahtevna, prelahka.	

Kaj sem pri hospitaciji pridobila, se naučila?

Evalvacijski sestanek (kraj in datum): _____

Opazovalka: _____

Podpis: _____